

Kamal Abdulla

SEHRBAZLAR DƏRSİ
R O M A N

Bakı - 2006

Redaktor
Əliş Mirzalı

Ön sözün müəllifi
Aydın Talıbzadə

**Kamal Abdulla. Sehrbazlar dərəsi (roman). – Bakı:
Mütərcim, 2006. – 224 səh.**

*Atası Cəlladbaşı Məmmədqulunun ruhunu axtaran
Karvanbaşını tale Sehrbazlar dərəsinə gətirir. Ağ dərvişin
müridi Səyyah sehrbaz ruhu çağırmağı boynuna götürür.
Ruhla Karvanbaşının sirli görüşü faciəylə bitərkən...*

A $\frac{4702060000}{026}$ 05 - 06

© K.Abdulla, 2006

İLGİMLARIN VİRTUAL SÖZ HİCABI

(“çərxi-fələk ölkəsi”nin romanı)

*“Dədəm, görən sanır bəni adəm,
Yüz bin dolu xirqəsi var,
gəh bundan baxır, gəh ondan”.*

Seyid Nizamoğlu

Bu roman xirqə-xirqədir. Xirqələrsə sanki tül pərdələrdir atılıb personajların üstünə. Çünki bu personajlar yalnız səhranın ilğim koordinatlarında mövcuddurlar. Bəli, bəli, onlar yaşamırlar, məhz mövcuddurlar, ilğimlarda mövcuddurlar. Və bu mövcudliyin öz missiyası var: başlanğıca dönmək...

Ay, döndün ha... Bəs fələyin çərxi nəməyə?

Kamal Abdulla “Sehrbazlar dərəsi” adlı təzə bir roman yazıb. Qutlu olsun! O gün mənə də verdi ki, oxuyum. Mən də oxudum. Özü də bircə günə. Amma ki, onun nə yazdığını mən bilmirəm. Heç bilə də bilmənəm. Və buna cəhd də göstərmirəm. Özümünsə nə oxuduğumu, güman edirəm ki, bilirəm. Hər halda bu, mənə belə gəlir. Odur ki, indi fikirləşirəm, söylədiklərim və söyləyəcəklərim Kamalın yazdığı romana aiddir, yoxsa mənim oxuduğuma? Elə isə onda bu əsərin müəllifi kim oldu: mən, yoxsa Kamal?

Nədir məqsudim ki, böylə düşünürəm? Məgər oxucu bir yaradıcı deyilmi? Hər bir əsəri “dirildən” və “yaşadan” oxucudur. Məsələn bu ki, Kamalın romanı da plastilin yumşaqlığında: təfəkkürün enerjisi ilə ona

hansı məzmun və qayəni təlqin eləsən, həmənəcə götürəcəkdir. Bir də ki, "Sehrbazlar dərəsi" yalnız öz təhkiyəsinə görə romandır, içisə teyxa spiritik seans. Ona görə də romanın personajlarının bir üzü mediumdur; o biri üzü isə stalker. Və bu ruh əhli uzun-uzun bir səhradan keçib gedir; sonsuzluqdan gəlib sonsuzluğa gedir; gündüzləri, gecələri, göyün işığını tutub gedir, gedir, gedir; ilğımlar içrə virtuallaşır; Sehrbazlar dərəsində mistikləşir; girir "təkcənəlik vaxtı"na, qeybə çəkilir; sonra yenidən qayıdıb Qotazlı dəvənin yükü olur.

Kamal da bu romanı "təkcənəlik vaxtı"na vardiği məqamlarda yazıb. Ol səbəbdən bu "vaxt"ın kosmosunda ölüb yaşamasan, romanı oxuya bilməzsən: çünki möcüzə var, sehr var. "Təkcənəlik vaxtı" ifadəsi Kamal Abdullanın yeni bir filoloji desantı. Və təkcə filoloji yox. Mən buna azəri türkcəsinin anlayışlar qatına çıxarılmış fəlsəfi-kulturoloji desant deyərdim. Hərçənd bu "vaxt"ın kulturoloji şəcərəsi sufilərin vird nəticəsində düşdükləri mediativ halətdən, bayımlardan gəlir. Romanda "təkcənəlik vaxtı" yalnız Sehrbazlar dərəsinin sakinlərinə məxsusdur. Bu sakinlərin hamısı dərviş xislətli, yoq xislətli sehrbazlardır ki, gerçəklik və virtuallıq sərhədini asancana aşıb bir aləmdən o birisinə pənah apararlar. "Təkcənəlik vaxtı"nda çəkilsən xəlvətə, bir sən olursan, bir də yüyənsiz ruhun və ayrı heç nə. Dünya hər yerdən sovrulub yığılır içinə və sən zaman və məkandan çıxırsan.

Səma, merac insanın cismindən ötrü yox, ruhundan ötrüdür.

“Sehrbazlar dərəsi”ndə personajlar öz adlarını paltar əvəzinə geyinirlər.

Adı geyinmək heç ədəb deyil.

Kamal Abdullanın haqq aşıqları üçün bu, əcəb deyil.

Sufilər daim eşqdə bulunurlar ki, diri qalsınlar.

Odur ki, romanın qəhrəmanı nə Karvanbaşdır, nə onun atası cəllad Məmmədquludur, nə də Xacə İbrahim ağa. Əsla.

Cəllad Məmmədqulu nəslinin son nümayəndəsini şahın qəzəbindən xilas edib özü ilə bərabər Sehrbazlar dərəsinə götürən Ağ dərvişin şəyirdi Hacı Mir Həsən ağa Səyyahdır romanın qəhrəmanı: içindəki enerjinin gücünə ruhlarla ünsiyyət qurub ruhları danışdırar. Doğrudanmı qəhrəmandır bu adam, yəni nakəsindir? Haradan bildim nakəs olduğunu? Romanda Ağ dərvişin fiquru mədəniyyət tarixi müstəvisində Ruhullahın, yəni İsa Məsihin dini-kulturoloji obrazı ilə baxışır. Hacı Mir Həsən ağa Səyyahsa Ağ dərvişin həvvarilərindən biri İudaya bənzəyir. Romanda bu Səyyah sehrbazın şəyirdlik günahı da həvvari İudanın günahı ilə identikdir: hər ikisi ustadının ölümünə vasitəçilik eləyib.

Hərçənd Ağ dərvişin konseptual portreti ara-sıra böyük Nəsiminin düşüncə cizgilərini də güzgüləməyə qabil...

Hacı Mir Həsən ağa Səyyah: görəsən, bu zatın ölünün dirilməsinə inanan məlum personaja bir qohumluğu-filanı çatırmı? Olanda nə olmuş olasıdı ki? Kamal Abdullanın qəhrəmanı ölümlər səltənətindən ruhları medium kimi çağırıb dindirmir bəyəm? Əgər biz ruhlar aləminin həqiqətlərini qəbul ediriksə və əgər

ruhların virtuallığına şübhə ilə yanaşmırıqsa, o zaman ölümlərin ruh şəklində dirilib qayıtması nə problemdir ki? Elə isə onda biz niyə kefli İskəndərin atasını qınamışıq?

Şeşəbiğ cəllad Məmmədqulu: Azərbaycan ədəbiyyatının obrazları sırasında dəmir adam; Pərnisəgilin həyatına baxan balaca PƏNCƏRƏNİN önündə isə qəm karvanı. Deyir, nə nişangaha gəlir?

N. V. Qoqolun şineli, Mirzə Cəlilin şeşə bığları nəsr yuvası kimi. Məişət parametrlərində QƏM PƏNCƏRƏSİNİN post-postmodernist yozumu.

Gərəkdir ki, cəllad Məmmədqulunun ruhunu çağırmaqdan ötrü göyün rəngi Səyyah sehrbaz istəyən kimi ola. Bu nə tövr rəngdir ki, onu heç kəs bilmir? Amma bu rəng həmənəcə İbrahimxəlil kimyəgərin nuxulular qarşısında qoyduğu vələdüznə şərti salır adamın yadına.

Yəni qapılar taybatay açıq. Qırxca otaq. Ədəbi obrazların ipli kuklları isə bu qırxca otağın tavanlarından asılı: hansını istəsən, götür oynat. Oynamaqsa olmur: nədən ki, onların hamısı zavallı, hamısı yazıq.

Kamal Abdullanın romanı üst-üstə lay-lay çinlənib: hər lay bir məxfi mənanın müstəvisi; oxumağı bacarsan, həmin məna ilğımdan çıxıb səninki olacaq. Mən bu romanı oxuduqca görürdüm ki, Azərbaycan və dünya ədəbiyyatının ölümləri və diriləri Kamalın ilğimilğim yazdığı sözlər arasından bir-bir boylanıb cənabi-bəndənizə göz vururlar. Mən bu ədibləri, bu yazarları bir-bir tanıyıram, şəxsən və qiyabi.

“Sehrbazlar dərəsi” klassik Şərq nağıl silsilələri üslubunda yazılıb: burada hekayət hekayətə calanır;

şəbəkə kimi bir-birinin içinə geydirilir, təhkiyənin ümumi ritmi və ahəngisə pozulmur, dəyişmir. Sonucda isə bütün bu hekayətlər gəlib “karma” deyilən bir anlayışın mənasına dirənir. Çünki çərxi-fələk ölkəsinin çənbəri qapalı.

Bir də axı neyləyəsən, TALE ÖZÜ GEDƏNİ APARIR, TƏRSLİK EDƏNİ SÜRÜKLƏYİR.

İstər belə de, istər elə, fərqi yoxdur: hər yolun axır dayanacağı ölümdür. Ondan o yanası isə bizim düşüncəmizdə min bir oyunlar quran ruhların səltənətidir.

“Elə bu sözlər fikrindən gəlib keçmişdi ki, sıldırımından üzüaşağı iyirmi üç nəfər can-qəlb dostu əl-ələ tutmuş halda tullanıb özlərini boşluğun qaranlıq qəlbinə atdılar. İyirmi üç yelkən açıldı qaranlığın içində. Əvvəlcə üzüaşağı daş kimi düşmədilər, yox, əvvəlcə havada nizamlı durnalar kimi dövrələmə uçuşmağa başladılar. Bir xeyli beləcə əl-ələ verib uçuşandan sonra birdən şikar görənlər kimi sürətlə şığıyıb dərənin təkinə üz aldılar. Heç birindən, iyirmi üç nəfərin heç birindən yerə dəydikləri zaman bir cıqırtı, bir səs eşidilmədi. Yerə dəyərkən yox, hələ havadaca ölüb qurtarmışdılar. Ağ dərvişin iyirmi üç şayırdı ustadlarının intiqamını beləcə nə aldılar. Əslində iyirmi dörd olmalıydılar...”

İyirmi dördüncüsü Hacı Mir Həsən ağa Səyyah idi. Nuhullah həvvarilərinin sayı isə İuda ilə birgə on iki olub, yəni bütöv silsilənin yarısı qədər. Kamal Abdulla silsiləni öz romanında qapadıb tamamlamağa çalışır. Rəqəmlərin mistik qüdrətinə bir işarə, eyhamdırmı bu? Görünür. Niyəsini də mümkün ki, anlayıram. Kamal ruhsal bilginin kamillik

mündəricəsinə varıb orada ərimək, batmaq, fəna olmaq istəyir. Çünki içinə hakim pak dərvişənəlikdən yaxa qurtara bilmir. Dünyanın çirkabı isə tükənmir ki, tükənmir.

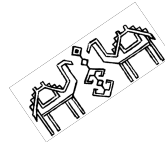
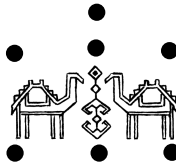
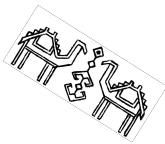
Bir də çərxi-fələk qoyarmı heç silsilə tamamlana? Ona görə də iyirmi dörd şəyirdən biri satqındır. Və bu satqın yeni bir silsilə yaratmağa iddialı. İş bu ki, kütləvi intihardan sonra qutlu bilginin yeganə varisi yalnız o.

“Sehrbazlar dərəsi” romanı səhra ilğımlarının mozaikası. Tekstin özü də, diskursu da ilğımvari. Və bu ilğımlar arasından “göstərir hərdəm niqabi-qeybdən rüxsar söz”: gerçəkliyinə and içə bilməzsən, virtuallığını da aydın görmək olmur. “Bir nigari-ənbərinxətdir” Kamalın romanı. Bu romanın düşüncə ilğımlarının üzündə virtual söz hicabı, energetik çənbərində isə müəmma sevgisi, möcüzə vahiməsi və bir də ədəbi-kulturoloji oyunların sitat mündəricəsinə qarşı müəllifin post-postmodernist rişxəndi.

Romanın dili sufilərin viridi kimidir: təlqinlər səni ritmə salır və sehrə doğru aparır. Bu sehrin sonunda isə, pozitivindən, neqativindən asılı olmayaraq, ilğımlar içində ruhun möcüzəsi dayanıb. Çərxi-fələk ölkəsində ilğımdan savayı ayrı nə mövcud ki? Bunun aldanışı ilə yaşamırıq bəyəm?

Aydın Talıbzadə

A z qala bir balaca dartınıb əlini
atsaydı, toxunacaqdı. Karvanbaşı
başının düz üstündə dən-dən,

duz-duz olmuş bu şıltaq və yorğun ulduzları yenə də heyran-heyran seyr eləməyində idi. Bir xeylaqdan sonra baxışını döndərüb bu dəfə dörd ətrafda qatırı, dəvəsi, atı hərə bir yerdə özünə gecəlik yer eləyən karvana nəzərini saldı. Karvan ləhliyə-ləhliyə gecənin səssizliyinə batırdı. Hərdən dörd bir tərəfdə quru torpağa çöküb bir-birinə qısılmış dəvələrdən kövşəyən, atlardan kişnəyən olurdu, hardansa bir az da uzaqdan ya köpək, ya qurd səsi idi qərıbqərıb gəlib dürtürdü özünü adamın qulaqlarına. Başqa bir şey yoxuydu bu məşum sakitliyi pozaydı. Orda-burda ocaq çatmışdılar, yorğunluqdan üzülmüş gün kimi çatırçatır yanıb közərməyində idi, dəvələr yerə çöküb bir-birinə qısılib üstünü mamır basmış daş kimi

hərəkətsiz qalmışdı, atlar, qatırlar da ki... Qərək gecəlik elə buradaca dincələn karvan, özü də böyük bir karvan – heyvanı ilə, nökrəri ilə, sarvanı, qulu ilə...

Karvan uzun və üzüntülü bir yol idi gəlirdi, məmləkətin sərhədlərinə daha az qalmışdı, heç nədən də olmasa sazaqdan bərkimiş torpağın yavaş-yavaş dəyişən o tanış və doğma rəngindən Karvanbaşı bunu duyurdu. Məmləkət torpağına ki yetişəcəkdilər inşallah, daha qaçaq-quldur qorxusu da qalmayacaqdı. İndi az da olsa çöldə tənha cəsəd kimi çürüyən bu qorxu hələ var idi. Gözucu düşərgənin o biri ucundan bu ucuna tərəf böyür-böyürə gələn uzun qaraltıları məmnun-məmnun diqqətlə süzdü – gözətçilər idi. Hər üçünə yaxşı bələd idi, etibarı var idi, buna söz yoxdu, hələ məmləkətdə min bir sınaqdan keçirib sonra onları öz karvanına qatmağa razılıq vermişdi.

Gözətçilər yaxınlaşıb onu tanıdılar-tanımadılar biruzə verməyib rəsmi qaydaya itaət edərək başçıları ondan gecənin adını soruşdu. Ürəyində “bilməsəm, nə edərsən?” düşündüsə də dili ilə “Qıpqırmızı üfük” cavabını verdi. Gözətçilər ötüb keçdilər, qaranlıqda əridilər.

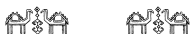
Hər gecənin öz adı olurdu, bu adları hər səhər tezdən Karvanbaşının əvvəlinci sədaqət adamı Xacə İbrahim ağa özündən uydururdu, karvan əhlinə

yayırdı, ancaq karvan əhli bu adı bilirdi, kənar bəndə gecənin adını bilməzdi və bu qayda ilə karvan uzun və qorxulu yolda özü özünü qorumaqla məşğul idi. Kənar qaçaq-quldurdan oğrudan-çapqından qorunmaq olduqca vacib idi. Zarafat deyildi, karvan zinyət əşyaları ilə üstü-başı dolu sevgili bir qadın idi, özü də ən əsası o idi ki, bu qadın biriminci olaraq qibleyi-aləmin özünün ayağı altına sərilməkdə, ondan sonra bazarınki bazara, sifarişçininki sifarişçiyə...

Artıq neçəminci dəfə idi bu cür karvana karvanbaşılıq edirdi. Yol yolçusu olmaq nə vaxtsa eləcə-nə yüngül bir yazı kimi ahəstəcə taleyinə yazılmışdı. Evdəkilər – arvadı, bircə oğlu nökr-qaravaşları onu gözləyə-gözləyə böyüyürdülər, yaşlanırdılar, qocalırdılar, o isə dəyişmirdi. Elə bil nə isə qəribə bir qüvvə idi, cərəyan idi, nə idi yeddi qatına hakim kəsilib onu yad bir gərginlikdə saxlayırdı. O heç cürə qocala bilmirdi, heydən düşə bilmirdi. Məqsədi-alisi var idi, sirri-müqəddəsi var idi, bəlkə ən əvvəl buna görə belə idi, ya yox, belə deyildi – onu da düz-əməlli biləmmirdi.

Daha beynini bundan artıq yormaqla istəmədi, Karvanbaşı onun üçün salınmış çadırın içərisinə keçdi. Hardansa, eynən bu qaranlıq yoxluğun içindən idi elə bil, peyda olub Xacə İbrahim ağa özünü onun dalınca çadıra saldı. Bir qırmızısaqqal adam idi bu Xacə. Qırmızılıq saqqalında elə bil təzə-təzə tük-tük seçilməyə başlamışdı. “Ay olar

yəqin üzünə su dəyməyəli” – Karvanbaşının beynindən keçdi – “bircə tezlik ilə yetişəydik mənzil başına, evimizə, bağça-bağımıza daxil olaydıq, tay bu binəvalar əldən-heydən düşdülər...” – qəmli-qəmli düşündü, bir küncdəki şamı əlinə alıb çaxmaqla yandırdı, məcməiyə şamın ucunu bərkitdi.

Çadırın içinə qorxaq-qorxaq yarımçıq işıq gəldi, kölgələr düşdü. Karvanbaşı sual dolu kədərli çöhrəsini çöndərdi Xacə İbrahim ağanın üzünə, yəni “nədi, nə istirsən?” soruşmaq istədi.

Xacə İbrahim ağanın ürəyi atlandı:

– Qurbanın olum, gəldim... ürəyim rahat deyildi, daha az qaldı, bu qarşıdakı gədiyi keçdikmi, o üzündə dərə açılır.

– Bilirəm, yolu mənə tanıdırsan?!

– Yox, qurbanın olum, yox, bilirəm sən də ürəyin darıxır. Tezliklə qurtarar bu iş, inşallah... Dedim görüm mən sənə lazımammı?! Bəlkə ayaqlarını ovxalayım?.. Yaxşı – yaxşı...

– Yox, ay İbrahim ağa, bir get sən də bir hövr dincəl. Bu gün çox yorulduq. – Karvanbaşının gözləri qıyıldı. – Necə bilirsən sən, ola bilər ki bunlar o dərədə olmasınlar?

– Yox, dərənin alım, ola bilməz. Həmişə, hər bir vaxt ordadılar, amma bizimkini bilmənəm. Ümidim böyükdü, amma... Nə bilmək olar?.. Dərə uzununu dayanıb dururlar. Onların da işi-peşəsi budu, gəlib aparanları olmasa, iş tapşırırsalar...

– Az qaldı... Allah eləyəydi, bizə gərəkən şəxs aralarında olaydı.

– Olar, olar... Sən arxayın ol, heç fikir eləmə. Ümidimiz o tək olan allahadı, pərvərdigari-aləm.

– Amin. Yaxşı get, get. Mən də bir yata bilim, əgər bilsəm.

Xacə İbrahim ağa dalı-dalı çəkilib isti çadırdan çıxdı soyuq çölə. Çöl-bayır işim-işim işildayırdı. Göydəki hər ulduzun işığı gəlib bu yer üzünə ayrıca çatırdı nədi, hər tərəf gündüzkü kimi işıqlıydı. Nazik, ürəyideşən kədər dolu bir cızıltılı səs də bu işıltının düz içindən çıxırdı. Xacə İbrahim ağa bir o tərəfə boylandı, bir də bu tərəfə nəzər yetirdi, gedib çadıra yaxın bir yerdə, sağ əldə yerə çökmüş Qotazlı dəvənin hərdən diksinən bir böyrünə qısılib sarvan Nəzərəli yatmış idi, bu biri diksinən böyründə də Xacə İbrahim ağa özünə yer elədi, kilim kimi bir şeydi nəydisə dəvənin üstündən götürüb yerə saldı, ayaqlarıyla təpikləyib quru yerini yumşaltdı, uzandı üstündən. Bir o tərəfə, bir bu biri tərəfə qurcuxdu, bir az da yerini yumşaltdı, amma nə illah elədi gözlərinə zalım yuxu getmədi ki, getmədi. Eləcəyə göydəki şıltaq, yorğun ulduzları seyr edə-edə bir para düşüncələrə qərq olub qaldı.

O dərədən ki, Xacə İbrahim ağa bir az əvvəl Karvanbaşıya söz açdı və dedi ki “daha az qalıb ora çatmağa, dərə bu gədiyi aşandan sonra

Görükməz Təpənin yaşıl ətəyindən başlayıb gedəcək”, o dərənin adı Sehrbazlar dərəsi idi. Doğrudan da bu dərə İlan gədiyinin qurtaracağında Görükməz Təpə deyilən təpənin ətəyindən birbaşa üzü çökəyə açılırdı. Dərəyə belə bir adı qoymuşdular ona görə ki, dörd ətraf bilib görüb inanmışdı ki, bəlkə də kürreyi-ərzin ta Məqribdən Məşriqə qədər hər bucağından adlı-sanlı sehrbazlar gəlib buranı özlərinə yaşamaq üçün məskən seçmişdilər. Nə üçün buranı seçmişdilər – bilən bunu bir adam yox idi, onlar özləri isə bu barədə bir kəlmə dinib-danışmırdılar. Dərə boyu elə sehrbazdı görürdün – iki-bir, tək-tək, topalaşıb orabura gəzişər, ya əlqol ata-ata bir-birinə nəisə deyər, ya da eləcənə susub durardılar. Dərənin üstündən məmləkətə gedən bu yol sehrbazlar üçün əsas həyat mənbəyi idi, bu yolla gedənlərin nəzir-niyazına, pay-peşkəşinə ümidli idilər, dolanmaq üçün yetərli idi, bəzən də bu sehrbazlardan hansısa yolla gedənlərdən bir kimsənə götürüb özü ilə aparardı, cadu-sehirindən istifadə edər, hansısa məqsədə çatmasından ötəri onun möcüzkar köməyinə iman gətirərdi. Sonra sehrbaz möcüzkar işini görüb tamamladıqdan sonra yenə də öz qaldığı yerinə, Sehrbazlar dərəsinə qayıdardı, yarısı yerə batmış, torpaq üstə çır-çixıntısını ancaq bunun özünün tanıdığı bir yarıçılpaq qayanın dibinə yetişdikdən ancaq sonra asudə nəfəs alardı. Bu bir qayda idi: birisinin gətirdiyi qazandıdan hamıya pay düşərdi. Geri dönən sehrbaz

qazandığını o biri sehrbazlarla bölüşməyə idi, olmazdı, yemə-içmələri bunların bir idi, dərdsərləri bir idi, gəzib-dolaşmaları, bir-biri ilə danışib-demələri, susub-durmaları bir idi. Bəlkə ancaq gün ərzində hər bir sehrbaz bir, ya iki saatlığa xəlvətə çəkilib qayalıqların ya da addabudda amma böyük bir ağac boyda bitən kol-kosların arxasında yalnız özü-özü ilə təkə qalardı. Bu vaxtın adına təkənəlik vaxtı deyilərdi. Bu vaxt onlar üçün müqəddəs vaxt idi, heç bir başqa sehrbaz bu vaxtın içinə girməyə cürət etməzdi, yasaq idi nədi, qadağa idi bu vaxt. Bu vaxt ərzində sehrbaz nə edərdi, nə etməzdi ancaq özü bilərdi. Özü-özü ilə danışardı, amma bu dili bir kimsə bilməzdi, özü-özünə suallar verərdi, özü də bu sualları cavablardı. Yenə də hansı dildə – bilən olmazdı. Amma bir dəfə sehrbazlardan biri onu özü ilə məmləkətin şəhərinə aparıb cadu sifariş verdirərək qonşusuna zülm etdirib min bir bəlaya düşər etmiş bir mömin tacir bəndəyə ürək qızdırıb bu xəlvəti, təkənəlik vaxtının sirrini açmışdı. Hər bir sehrbaz öz sehrini soyunurmuş bu vaxtın içində. Sonra da uşaq kimi gücsüz, heysiz qalırmuş. Kimə isə, nəyə isə tapşırırmış sehrini. Bu təkənəlik vaxtının içindən çıxandan sonra orada nə olurdu ona onun beynində unudulurdu. Bu mömin tacir bəndə sirri ona açan sehrbazın gördüyü işinin müqabilində ona verdiyi qızıl-gümüşə sonradan tamahsılanır, heyfsilənir, qərara gəlir ki, sehrbazı güdsün, o vədə ki təkənəlik vaxtı gəldi, təkənəlik

vaxtına girsin onun dalınca pulları alıb qaytarsın. Xəlvətə salıb başlayır sehrbazı güdməyə. Zamani çatanda və sehrbaz əlləri ilə gözlərini qapayib təkcənəlik vaxtına girəndə öz həmişəki qayalığının arxasında dümbələndüz dayanıb durmuşdu və heç bir şey bunun vecinə deyildi. Bu heyndə haman tacir peyda olur. Bir söz demədən başlayır bunun üst-başını axtarıb-yoxlamağa, ciblərini eşləməyə. Sehrbaz – taqətsiz, ona mane olmur. Qərək bu kişi verdiyi pulları tapır, bir göy əskiyə bükülmüş qızılları özü görür, əskini tanıyır, qızılların sayı da düz gəlir, bunları tez-tələsik ora-burasına dürtüb elə ayağını götürüb təkcənəlik dairəsinin içindən çıxanda gərək eləməyəydi, bu tacir dönüb geriyyə, sehrbazın üzünə baxır. Gözləri yumulu sehrbaz ona dodağının ucunda incik bir təbəssüm ancaq bu sözləri deyir: “Get, amma mən bunu sənə halal eləmirəm...”

Kişi bu sözlərə məhəl qoymur, üzüyuxarı yenə tələsik qalxıb çıxıb dərədən düzəlir şəhərinə doğru gedən yola düşür və başlayır bu yolu töyşüyə-töyşüyə getməyə. Yol haman yol, şəhər də ki, öz yerində. İnanılası deyil, indiyənə qədər o naçar kişi o nadürüst yolu gedir, gedir, amma neçə ildi bu yol onu bir yana gətirib çıxarmır. Elə hey Görükməz Təpənin ətrafında ora-bura fırlanıb düzəlib yenə hardansa bəlkə də İlanlı gədikdən sıyrılıb gəlib çıxır Sehrbazlar dərəsinin ağzına. Dalına düşən də olmuşdu, amma yenə də bilinmirdi ki bu tanış yolda bu adam necə olur axı

azır, necə olur gedir, gedir, birdən onu izləyənin gözündən itir, necə olur ki, sonra gəlib bu izləyəne arxadan çatır?! Nə baş verir, nə baş vermir?! Müəmma ki müəmma.

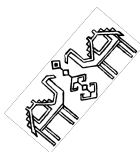
Bu vəqəni tamam başqa cür düzüb-qoşanlar da var idi. Əhvalatdan hali olanlar belə bir şey danışdırlar ki, haman mömin tacir ağa ki vardı, yaşadığı şəhərdə necə ki öz kəsbkarlığı ilə məşğul idi, indi də elə o cürdü. Haman mömin tacir ağa heç zaman buralara gəlib bu Görükməz Təpənin altından sehrbaz-zad da heç hara aparmayıbdır, onun nanəcib qonum-qonşuları da hamısı sappasağlam və gümrahdırlar, hər biri də öz evində-eşiyində. Sirri-xudamı? Sirri-xuda!

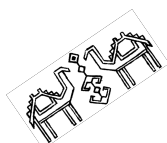
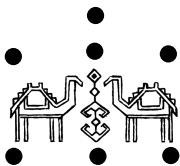
Karvanbaşı ilə Xacə İbrahim ağanı Sehrbazlar dərəsinə həyəcan- tələşlə tələsdirən məqsədləri əslində oradan özləri ilə sehrbaz seçib aparmaq niyyətləri idi. Bu sehrbaz adı sehrbaz olmamalıydı. Onun cadudan, sehirdən çox əlbəttə ki xüsusi istedadının olması vacib idi. Karvanbaşının illərdi sinəsində gəzdirdiyi o qədim sirrini, niyyətini, nəhayət ki, həyata keçirmək qismət olacaqdı inşallah. Xacə İbrahim ağanın də ən böyük arzusu bu idi, həyatından çox istədiyi, ürək bağladığı Karvanbaşından da artıq dərəcədə özü istirdi bu niyyətinin həyata keçməsinə. Baxıb-baxıb hər gün batinində məşəqqətdən çatlayan cismini,

vücudunu, varlığını görürdü Karvanbaşının, özü ondan daha betər zülm çəkirdi və tar-mar qəlbində bu əzab-əziyyətin tez bir vaxtda bitəcəyini Allahından sidq-ürəklə təvəqqe edirdi.

Karvanbaşının sirlı niyyəti bundan ibarət idi. İllər bundan qabaq dəli olub çöllərə düşmüş, sonra da ölüb getmiş, izi-tozu, qəbri-məzarı da qalmamış, üzünü belə düz-əməlli görmədiyi atası cəllad Məmmədqulunun ruhunu çağırtdırmaq, onunla ünsiyyət qurmaq, atasından bəzi para şeyləri öyrənib bilmək. Sehrbaz da biçarə Karvanbaşına bu niyyətini həyata keçirmək üçün gerek idi. Xacə İbrahim ağa inamla zəmanət vermişdi ki ruhçağıran sehrbazı o dərədən mütləq tapıb gətirəcək. Əlbəttə gətirməli idi. Əgər belə olmazsa, o zaman ağası Karvanbaşının günü yenə də göy əskiyə bükülüb qaldıqca qalacaq, betər zülm olacaq ona.... Bunları düşünə-düşünə Xacə İbrahim ağa ora-bura vurnuxa-vurnuxa nə zaman yuxuya getdi, heç özü də bilmədi...

Tül pərdənin arxasında idi hər şey, elə oradaca baş verirdi əgər baş verirdisə. Şahın sadıq nökrəri şeşəbiğ cəlladbaşı Məmmədqulu həyatı boyu ən cəsarətli addımlarını necə ki düşünməyib, ölçüb-biçməyib “Allaha pənah” deyərək atmışdı, əvvəl-əvvəl indi də elə bildi ki, bu səfərki qərarı da o birilər kimi elə-belə asan yolla başa gələcək. Düşüncəsinə görə ömrünün axırına hələ xeyli vaxt qalmağına baxmayaraq qolunda, biləyində, belində güc gücün üstünə yığılıb yatışan kimiydi və bu cürənə bir güc qalağının, bədəninin hər bir hüceyrəsinin hərəkət, hərəkət bağirtisinin sahibi qəflətən belə bir gözlənilməz qərarı özü üçün çıxarmışdısa, buna hamıdan əvvəl elə özü də çaş olub qalmalıydı ki, bu nədi, düşündün, daşındın, yoxsa elə balaca bir uşağı yoldan çıxaran kimi o andaca yoldan çıxardılar səni, elə yatdın, durdun birdən-birə nə mənə, nə sənə həmişə gicişən əlini dizinə sürtdün, “bəsdir” dedin, “yoruldum daha” dedin, bir az da səninlə yaşamaq, ömrümün sonlarını bu gözəl, bu işıqlı, bu dağların başındakı,

bu göyünün üzünü tənha bulud parçası tutmuş, bu aya yaxın şəhərdə, bu əyri küçənin ortasında əyri-üyrü daşdan tikilmiş bu balaca evdə keçirməkdən savayı sən demə bir başqa şey istəmiş. Belə bir qərara gəlməyinə gəlmişdi, amma nə sirdisə bu dəfə ürəyinin tellərini qərribə bir səksəkə idi, nə idi dartıb tarıma çəkmişdi, narahat ürəyinin içində nəsə başlamışdı gizildəməyə, özü də nəydisə bu gizilti təzə-təzə peyda olmuşdu ürəyinin içində, başlayan zaman da ki, beyni qupquru quruyurdu, sanki ala-bula dumanların içinə girib gizləndirdi, keyiyirdi elə bil hər şeyi, hər zadı unudurdu və nə vəchlə çalışırdı, nə illah eləyirdi özündə qüvvə tapa bilmirdi nəyisə, kimisə bu zaman xatırlasın ki bəlkə çox zəif bir şəkildə ancaq bunu düşünə bilirdi: bəlkə xatırlasaydı kimisə, nəyisə bu yavaşdandan gizlənə-gizlənə ağrıya çevrilən gizilti də, elə qara buludların qucağında uçurmuş kimi yırğalanması da, başının lap içinin beləcə nə keyləşməsi də fəvriən keçib gedəcəkdi, yox olacaqdı. Heç nəyi nə illah eləyirdi, əməlli-başlı xatırlaya bilmirdi. Bu müdhiş ağrıdan can qurtarmaq dadlı bir xəyal kimi idi onunçün. Gəl Allahın işinə bax, indinin indisində lazım idimi ona bu uca göylərdən cəza kimi – başqa heç bir ad tapammırdı buna, əlbəttə ki cəza, ancaq cəza, daha mükafat ki olmayacaqdı bu əzab, bəli, bu uca göylərdən cəza kimi onun bəxtinə gəlib quş öz doğma budağına qonan tək qonmuş bu sevgi, bu eşq, bu mənasız, əvvəllər heç bir zaman inanmadığı

və əqlinə yaxın buraxmadığı, çünki heç bir zaman üzləşməmişdi, çox eşitmişdisə də üzləşmədiyindən inanmadığı bu eşq, bu sevda, yəni bu doğrudan da belə şirin olurmuş, xudaya?!

Bəlkə məni bu qız qorxduğundandı belə sevir, çünki məndən qorxanların indiyənədək cümləsi təmənnəsiz eşq-məhəbbət andı içiblər mənə bol-bol, şirin-şirin vədlər veriblər, amma hər hansı biriylə yorğan-döşəyə girdinmi, gözlərinin dibindəki ürpəşməni, qorxuydu bu, iyərəntiydi, nəydi, elə bil ki yorğan kimi üstündən atmaq istəmişdi hər biri ilə bu qorxunu anlamağa çalışacaqsa “yox, belə deyil, bu məhəbbətdisə, bu mənə heç gərək deyil, bircə tez olaydı bitəydi bu iş rədd olub gedəydi başımdan bu naməhrəm oğlunun qızı naməhrəm” deyib düşünmüşdü, düşündükcə də gördüyü iş bitmək bilməmişdi ki bilməmişdi, təngə gəlib tüpürüb yarımçıq da qoymuşdu işini, altında ehtirasdanmı, qorxudanmı tir-tir titrəyən qızın üstündən qəflətən qalxıb özü-özünə deyinə-deyinə özü-özünü söyə-söyə geyinməyə başlamışdı. Bu həqiqətən belə idi, çünki ondan qorxanlardan zindeyi-zəhləsi gedirdi cəllad Məmmədqulunun.

İndi isə hər şey elə bil ki bir başqa cür idi. Bu dəfə heç bir qorxu-filan yox idi bu cavan gəlinin üzündə, baxışını-zadı da qaçırib eləmir, hayasız-hayasız düz onun gözlərinə zilləyirdi öz yaşıl gözlərini, uzun kirpiklərini də qırpmadan dik-dik baxırdı bu yaşıl, balaca, bir az da xam baxan gözlərinin düz içindən ona. Aralarında heç bir

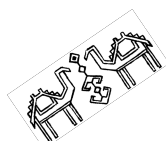
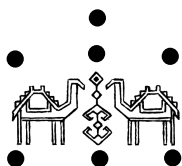
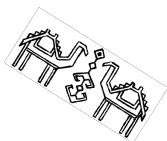
zərrə qədər yadlıq deyilən şey qalmamışdı və heç bir zərrə şübhə də yox idi ki bu ikisi bir-birinə təkcənə titrəşən bədənləri ilə deyil, titrəşən ruhları ilə həmi bir-birinə qısılib qalmışdılar. Hər ikisi anlamışdı ki, bu baş verən nəydisə onlar üçün, bura qədər nə olmuşdusa hamısı cəfəng-cəfəng işlər, bihudə söhbətlərdir. Bundan sonraya, hər nə vardısı, olacaqdısı bundan sonraya məxsus idi. Və öz məşum qərarını da cəllad Məmmədqulu belə gecələrin birində vermişdi. Bu boyda ləşkərin özü ilə ən vacib, ən əziz bir əşya, əza kimi – məmləkətdən məmləkətə, şəhərdən şəhərə bəsləyə-bəsləyə, əzizləyə-əzizləyə apardığı on cəlladdan biri, bəlkə də birimincisi şeşəbiğ cəlladbaşı Məmmədqulu, ucaboylu, cüssəli-şaqqallı, ömrünün əllisinə yavaş-yavaş yaxınlaşan, kefinin kök vaxtında özü özü üçün “fəqir allah bəndəsiyəm, kiməm ki mən” deyən cəlladbaşı Məmmədqulu heç özü də dərinə dərinə ölçüb-biçmədən, əqli ilə düşünmədən könlünün fərmanı ilə birdən-birə qərarını vermişdi.

Qərar isə bu idi. O daha bu ləşkərlə, ona həmişə inayət etmiş bu padşahla, haqq-sayını bəlkə də heç zaman qaytara bilməyəcəyi vəzir Məşdəli ilə burada, bu dağlar başındakı və buna görə də göylərə, ulduzlara, aya və bir də o bir olan Allaha bir az da yaxın olan bu şəhərdə onlarla əbədiyyən

vidalaşmalı idi. Gedib ayağına yıxılacaqdı, lazım gəlsə ağlayıb-sısqayacaqdı, qara yağışlar kimi göz yaşını tökəcəkdı, “nökərinəm ölənəcəm” zarıyacaqdı mat-məttəl qalmış vəzir Məşdəliyə. Təki dil tərپətsin padşahımıza, mənim acizənə təvəqqəmi eləsin, əfv diləsin mən yolunu azmışa. O bircə oğlum sizə əmanət deyəcəkdı mənə ki atalıq etdin, ona da o cür elə. Mən burda qalası oldum, geri dönməyə taqətim yoxdu, xidmətimə burda son verirəm, keç günahımdan qibleyi-aləm, keç mənim günahımdan, sənin ki sözündən, sənin ki əmrindən mən çıxıram, mən ki, səninlə gəldim, amma səninlə bahəm geri dönmürəm, mən namərdi ya şaqqala, ya da mənə izin ver, izin ver ki bu məlun şəhərdə yurd salım, qalım. Mən daha yoruldu, ya rəbbim. Bu təhər yorulmaq olmaz ki, mən yoruldu. Bu sözlərlə yalvaracaqdı vəzir Məşdəliyə və yerəcəm itaətsiz başını əyib dalı-dalı çəkilib otaqdan çıxıb yenə geriyyə bu sakit, dar, döşəməsi çay daşından döşənmiş, əyri-üyrü yolu harasa yuxarılara o tərəfdəki Ala dağdan baş alıb gedən və haralarda qurtarmağı da bəlli olmayan bu tanış küçəyə qayıdacaqdı. Məmmədqulu daha öz keşməkeşli xidmətini bitmiş sayırdı. Sidq-ürəklə, bütün varlığı ilə sevdiyi padşahına xidməti bu nöqtədə sona çatmış idi. O saydığıni səbirsiz sayıb artıq qurtarmışdı, gözəgörünməz fələk isə öz saydığıni təzəcə başlayırdı saymağa...

arvan hayla-küylə yola düşməyə artıq hazır idi. Hamı yığışib hərə öz yerində hərəkət əmrini gözləyirdi. Bircə Karvanbaşının çadırı təzəcə ağaran dan işığında yavaş-yavaş qaralmağındaydı. Xacə İbrahim ağa bir daha əməllicə yüklənmiş dəvələrə, qatırlara, karvan boyu öz yerini tutmuş səbirli atlılara, çadırın yanındakı böyük ocağın külünü eşələyib söndürən və onu gözləyən üç nəfər nökerə öteri nəzər saldı, çadırın ağzında “öhö, öhö”ləyib boğazını arıtladı, ehmalca başını əyib içəri keçdi:

– Qurbanın olum, sabahın xeyirli olsun, biz hazır.

Karvanbaşı artıq səfər geyimində idi, bardaşını qurub hələ də isti yatağında fikrə gedib oturmuşdu, Xacə İbrahim ağanın bu sözlərini gözləyirmiş kimi dərhal ayağa qalxdı ətəyini çırpıb əziclərini səliqəyə saldı:

– Çox gözəl, çox pakizə. Yolçu yolda gərək, sənin də sabahın xeyirli olsun, çadırı de söksünlər.

Çadırdan Karvanbaşı irəlidə, Xacə İbrahim ağa onun dalınca çıxdılar. Xacə İbrahim ağa işarət elədi, nökrələr ki, ocağı söndürüb qurtarmışdılar, cəld çadırın içinə keçib yorğan-döşəyi, qab-qacağı toparlayıb qaldırıb aparıb yaxındakı qatırlara yükləməyə başladılar.

Bu biri tərəfdə Karvanbaşının bədöy atını çəkдилər, bir sıçrayışda tullanıb mindi, Xacə İbrahim ağa da atlandı. Çaparaq Karvanın baş tərəfindən bir kürən atlı gəldi, “ağa, əmrin nədi?” deyib atından enmədən kürən atlı soruşdu. Bu onun əvvəlinci köməkçisi sarvan Qarasuvarlı idi.

– Getdik, Qara. – Karvanbaşı onun başı üstündən o tərəfdə qaralan yola baxa-baxa qətiyyətlə dilləndi.

– Hansı yola düşək? – Sarvan Qarasuvarlı bir daha soruşdu.

– Görükməz Təpənin altından gedən yola sal karvanı...

– Sehrbazlar dərəsindən?

– Bəli, ordan.

Sarvan Qarasuvarlının üzündə bir əzələ tərpendimi tərpenmədi, ancaq gözlərinin lap dibindən nəydisə bir soyuqluq özünə yol tapıb üzə çıxdı, tezcə də havaya qarışıb əriyib getdi. Ürəyində düşündü: “Allah xeyrindən saxlasın”. Amma daha bir kəlmə danışmadı, atının başını

çöndərib gəldiyi yerə – karvanın başına tərəf çapdı. Karvanın baş dəvələrindən qabağa keçdi. Əlini qaldırıb işarət verdi. Şeypurçu sevincək şeypurun çaldı. Səs-küy artdı. Karvan yerindən ağır-ağır dəbərib yavaş-yavaş hərəkətə gəldi, özünü ətraf ağaclıqdan, çəmənlikdən birtəhər toparlayıb aralayıb yola saldı. Düşərgə bir azdan bombalanboş qaldı, ancaq ocaqlar son nəfəslərini dəre-dərə közərməklərindən heç cür qala bilmirdilər.

Məmləkətin baş şəhərinə, daha bir şey qalmamışdı, düz bir gün və bir gecədən sonra çatasıydılar. Möcüzəli Görükməz təpənin altından dövrələmə gedən yol bu tərəflərdən gedən yeganə yol deyildi artıq yeni başqa bir yol salmışdı gəlib-gedənlər amma bu köhnə yol Sehrbazlar dərəsinin üstündən keçdiyindən ordan keçənlər ancaq o zaman ordan keçərdilər ki, məqsədləri özləri ilə sehrbaz alıb aparmaq olardı. Başqa zaman o yolnan getməyi bir adam, bir yolçu xoşlamazdı onda ki, karvan ola... Bir xof idi girmişdi canlarına adamların, yoxsa başqa bir şey yox idi.

Qotazlı dəvə ki karvanın lap başında uzun boynunu şəstlə bir az da uca tutub ayaqlarını ata-ata sarvan Qarasuvarlının atı ilə yanaşı gedirdi, bir addım daha atdı, qabağa keçdi, sağa döndü, elə

dönməyilə də birdən-birə daha gözə görünmədi, yox oldu. Sarvan Qarasuvarlı da bununla bərabər yox oldu. Xacə İbrahim ağa ki, Qotazlı dəvəni bilərəkdən uzaqdan gözdən qoymurdu, tez atını Karvanbaşının atına yaxlaşdırdı:

– Dərdin alım, ora bax, yetişdik, bax, Qotazlı daha görükmədi.

Karvanbaşı gözlərin qıyb nə illah elədi artıq Qotazlı dəvəni o da görəmmədi, onun ardınca bu uzun karvan da əyilə-əyilə, burula-burula dəvə-dəvə, at-at, qatır-qatır yox olmağındaydı.

– Hikmətinə şükür, xudaya. Təpədə sirri-məchulə bax, özü görükməməyinə görükmür, amma özündən də o tərəfdə nə varsa, onu da görsətmir – Xacə İbrahim ağa bu sözləri özü-özünə söyləyə-söyləyə canını almaqda olan xofu qovalamağa cəhd elədi.

Dəvələr, qatırlar, atlar bir-bir Görükməz təpənin başına dönürdülər. Artıq karvanın quyuğu da dönüb Təpəni qurtardı, karvan daha heç görükmədi. Belə baxırdın gözə heç bir Təpə-zad görükmürdü, amma ondan o tərəfdə nə vardısı, düz o təpə boyda, nə böyük, nə kiçik, o tərəf də heç cür görükmürdü. Təpədən aşağıda sol əldə haman Sehrbazlar dərəsi idi ki, nəhəng bir boşluq kimi üzüaşağı açılırdı. Karvanbaşı ürəyinin guppultusunu gicgahlarında eşitməyə başladı. Atın hər iki böyürünü dabanları ilə az qala deşəcəkdə, at yazıq neyləsin yüyürək çapmaq istədi, amma

fırxırıb tərs-tərs acizanə başın yenə yerə dikdi, titrək addımlarının ahəngini dəyişmədi.

– Ağrın alım, tələsmə, gözümün işığı, dözümlün olsun, çatdıq daha, bu qədər ki, sən dözdün bir az da döz. Neyləsən də bu at bundan bərk getməyəcək. Buraların sirri bundadı.

Xacə İbrahim ağanın bu sözləri Karvanbaşının qəlbindəki həyəcanın köpüyündən bir az aldı, nə edəsiydi, onsuz da səbirli olmaqdan başqa bir çarəsi qalmışdı, qalmamışdı.

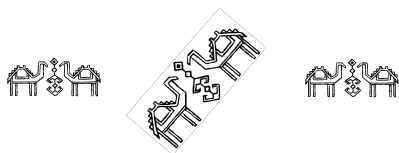
Görükməz Təpənin sol böyründən Sehrbazlar dərəsi həmişəki kimi birdən rəngbərəng bir dərinlikdən üzə çıxdı. Bir iş vardı ki, Sehrbazlar məskəni olan o dərə ilin hər fəslində yaşıl çəmənlik olardı. Bu dəfə də yaşıllıq özünü gözəl bir xəli edib atmışdı lüt torpağın bağrına. Dərənin ağzından üzü yuxarı baxan zaman Görükməz Təpənin nə boyda böyük bir təpə olduğu, az qala dağ olduğu bir daha əyan olurdu. Bunun arxasında özü boyda bir üçbucaq başdan-başa elə bil ki boz dumana bürülü qalmışdı. Bu əsrarəngiz üçbucağın ətrafı nə ki, aləmdə var idi, o idi, artıq heç nə deyildi. Ortada isə boz bir üçbucaq, təpəsi göyə dirənmiş boz bir pərdə kimi idi. Görükməz Təpə ilə üzüyuxarı qalxan heç olmamışdı, çünki elə bir-iki addımdan sonra qıraqdan baxana elə gəlirdi ki,

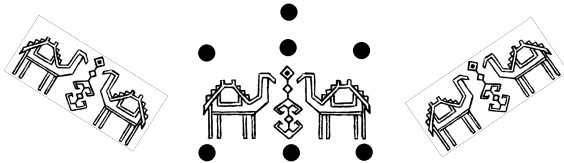

bu adam üzüyuxarı ayağını boşluğa basa-basa havanın üstü ilə qalxır. Bir dəfə biri qalxmaq istəmişdi. Ayağının altında torpağı hiss eləmişdisə də dörd ətrafı elə bilmişdi ki, bu adamın ayağı heç nəyə dəymir, qıraqdan baxanlar yenə də baxıb-baxıb ancaq onu görmüşdülər ki bir adamdı hava ilə göyə qalxır. Bu adam da hamı qalxanlar kimi bir, iki, üç addım atdıqdan sonra cəsarəti uçub getmiş, xoflanıb geri dönmüşdü. Ancaq bir nəfər olmuşdu qoca kişilər şəhərdə söz-sözə gələndə az qala xəlvəti danışardılar ki, ancaq bir allah bəndəsi dərviş Hüsniyə adında birisi, bax o dərviş tərsliyinə salıb axıra qədər tərəninin düz başına qalxmışdı. Hamı da bunu görüb yadında saxlamışdı. Yaddan çıxma da bilməzdi, çünki o dərviş elə bil havanın üstü ilə əyilə-qalxa addım-addım göyə ucalırdı. Tərəninin başına çatıb bir hövr dincini almaq üçün əllərini yana açıb torpağa uzandıqda isə aşağıdan baxanlar onu göyün ortasında boşluqda uzanıb qaldığını, elə bil quş kimi göydə qanad açıb uçmaq üçün hazır olduğunu görmüşdülər. Hamı dərvin bir heyətdə içini çəkib gözləyə-gözləyə qalmışdı. Gözləmişdilər, gözləmişdilər, amma daha başqa qərribə heç bir şey baş verməmişdi. Dərviş Hüsniyə qayıdıb yenə də boşluqda havanın üstü ilə bu dəfə üzəşəği üzən zaman ona artıq yaxınlaşıb-eləyən olmamışdı – bir adamın buna cəsarəti çatmamışdı. Sonralar şəhər içində pərişan gəzən o dərvişi görənələr onunla

söhbətə, yaxınlıq eləməyə can atmazdılar, onunla ehtiyatlı keçinərdilər. Elə dərviş Hüsniyə özünü də o əhvalatdan sonra ondan hürkmüş camaatla çox uyuşmazdı. Təzə-təzə o da qəmli bir səksəkəyə düşmüşdü öz hali-qəribanəsi ilə hamını özündən kənar edirdi və günlərin bir günü nə cür gözlənilməz bir şəkildə gəlmişdi bu şəhərə o cürə də yox oldu, çıxdı getdi, bir daha görünmədi onu. Deyirdilər dərviş Hüsniyə gözdən-köndən bu cür itəndən sonra gedib seyrbaz olubmuş, Seyrbazlar dərəsində gəzib-dolaşmış. Görən olmuşdu. Dərədən seyrbaz gətirməyə gedən bir əməli-saleh adam onu orda görmüşmüş. Amma nə bilmək olar...

Karvanbaşı ilə Xacə İbrahim ağa atların başını çəkib onsuz da hürkməyə hazır heyvanlara əlləri, nəfəsləri ilə ürək-dirək verməyə başladılar. Əyilib onların qulağına tərəf hərdən ahəstəcə nəse pıçıldayır, amma tezcə də gözlərini qaytarıb dikirdilər yola, xüsusilə sağ tərəfə diqqətlə baxırdılar, dərə tərəfə isə elə bil bilərəkdən nəzər yetirmirdilər. Gözləri Görükməz Təpənin böyründən burulan karvanın quyruğunda qalmış idi, artıq karvan heç öz yarısı boyda da görükmürdü, amma bu gözlə görünüşdə belə idi, əslində karvanın başı artıq Görükməz Təpənin böyründən açılıb Düzəngaha çıxmışdı, bir azdan karvan üçün Görükməz Təpə də, Sehrbazlar dərəsi də arxada qalacaq idi.

Karvanbaşı baxıb görməsə də hiss elədi ki Xacə İbrahim ağa daha onunla yanaşı getmir. Təəccüb etmədi. Xacə birdən-birə yox olmuşdu.

Bu belə də olmalı idi. Sehrbazlar dərəsinə enən yeganə tənha cığır onu alıb özü ilə aşağı, dərənin düz ortasına rənglərin içinə aparmalı idi, Xacə İbrahim ağa axtardığı şəxsi tapıb danışdı sonra onunla bahəm Karvanbaşını getdiyi yolla təqib etməli, hər şey onların istədiyi kimi alınacaqdısa Düzəngahda Günortac deyilən dörd bir tərəfindən yoğun çeşmələr axan böyük bir Qarağacın altında onları gözləməkçün nəfəsini dərib dayanan karvanı haqlayacaqdılar. Çoxdan adamı yaşamayan, amma həzin xərabəliklərinin indi də ürəyi parça-parça eləyən bir yer idi bu yer. Səfalı çeşmələri, ağacları, yazda-yayda yaşıllığı var idi, elə bircə bu Qarağac nəyə desən dəyərdi, niyə adamı yox idi, axırncı kişisi, axırncı qadını havaxt çıxıb getmişdi, hara getmişdi geriyə baxmadan hara qeyb olub gözdən itmişdi – bunu heç kim bilməzdi. Amma bu yerlərin suyuna dadda su çatmaz idi. Odur ki, şəhər əhli əgər buralardan keçəni olurdusa evinə-eşiyinə içməli suyu ancaq Qarağacın altındakı bu səfalı çeşmələrdən doldurub aparardı. Karvanbaşı da su aparmaq adıyla karvanı saxlayıb Xacə İbrahim ağanı elə orada – Günortacda gözləyəcəkdi...

Xacə İbrahim ağa sakitcə atını dərəyə enən cığırın yanına verib saxladı. Atdan endi. Onu izləyən nökr Nəzərəliyə atın cilovunu verdi. Nəzərəli yolun kənarında cığıra yaxın yerdə böyük

bir kola iki qatırın cilovunu bərk-bərk dolayb bağladı, sonra bir kəlmə söz danışmadan mindi haman Xacə İbrahim ağanın atına geri baxmadan karvanın hələ görükməkdə olan quyruğuna tərəf çapdı. Xacə İbrahim ağa qatırlardan birinə yüklənmiş içi azuqə dolu xeyməni güclə qatırın belindən alıb öz çiyinə şəllədi, sonra başını çöndərib son dəfə uzaqlaşan karvana sarı baxıb gözünün ucu ilə Nəzərəlini də haman yolda aradı, sonra kolun yanından ayağını basdı üzüaşağı gedən cığıra. Cığır üzüaşağı burula-burala Sehrbazlar dərəsinin düz içinə gedib çıxırdı, qədəm-qədəm təlaşlı ürəyində “ya allah” kəlməsi çiyindəki yükün ağırlığından beli əyilmiş halətdə bu cığırla Xacə İbrahim ağa üzüaşağı enməyə başladı.

Burda nə sirr vardı, nə yoxdu bilmirdi, amma ürəyinin səsini qulaqlarında eşidirdi. Bir-iki addım atandan sonra gözlərinə dərənin yaşıllığı açılmadı, açıldı və Xacə İbrahim ağa bir-iki dəqiqə mat-məəttəl və əlbəttə ürəyindəki xofla bu gözəlliyə kirimişcə baxdı, elə bil dərənin dörd bucağından görüb qoxusunu içinə çəkdiyi hər bir şey – torpağın otu, ağacın yarpağı, kolların bir-birinə qarışmış gənc və qüvvətli gövdələri bir sözlə ətrafda hərəkət edən, amma gözəgörünmədən hərəkət edən hər türlü yaşıl canlılıq onu bir az da cəsəətli etdi, artıq bir az daha ürəklə qədəm-qədəm aşağı enməyə başladı. Endikcə ayrı-ayrı adamlar gözünə dəyməyə başladı. Bunların hamısı sehrbaz idi. Onlar da artıq Xacə İbrahim ağanı

görmüşdülər. Amma sehrbazlar yeni gördükləri bu naməlum şəxsə heç bir təəccüb eləmədilər. “Yəqin məqsədım bunlara əyandır” – Xacə İbrahim ağa düşündü. Amma elə deyildi. Sehrbazlar hələ ki heç bir şey bilmirdilər, onlardan biri, digərlərindən nisbətən cavan olanı o birilərdən ayrılıb cıdırıla dərəninin artıq lap içinə enmiş Xacə İbrahim ağaya yaxınlaşdı. Bu, ucaboyle, gözləri dalğın, yanağı əyri çarıqlı cavan bir sehrbaz idi:

– Salamünəleyküm. – Cavan sehrbaz ədəb və mərifətlə Xacə İbrahim ağaya müraciət elədi.

Xacə İbrahim ağa bu gəncin hüzn dolu dalğın üzünə uzun-uzun baxmağa cəsərət etməyib heyran baxışını yana çevirdi:

– Əleykümün salam.

– Xeyir ola, hörmətli zat, bu yerlərə gəlməkdə məqsudiniz nədir? – haman Cavan sehrbaz yenə də çox böyük mərifətlə soruşdu. Bu dəfə özünün məhzun səsi ilə də Xacə İbrahim ağanın qəlbina girdi.

Xacə İbrahim ağa çiyindən azuqə dolu xeyməni düşürüb yerə qoydu və yanındakı kolun dibinə itələdi. Bu xeymədəki nə idi, hamıya aydın idi, odur ki, bu barədə bir kəlmə belə danışmadılar. Artıq dərəninin içində orda-burda oturub duran o biri sehrbazlar da maraq edib yavaş-yavaş bunlara tərəf yaxınlaşmağa başlamışdılar. Cürbəcür şəxslər idilər. Guya adi görkəmləri var idi, geyimləri, üzləri-gözləri... amma bu adiliyin çox-çox dərinliyindən gözügörükməz bir həyəcan çıxırdı.

Sehrbazların, bir də ki dərənin xofu, əlbəttə Xacə İbrahim ağanı almışdı. Düşündü ki, ağzında artıq qurumaqda olan dili ağzının içində başqa bir söz tutmazsa, əqli başından gedə bilər, odur ki, bir az kəkələyə-kəkələyə ancaq bunu deyə bildi:

– Möhtərəm zat, mən bir... möhtərəm... mən bir elmi ruhiyyat bilicisi aramaqdayam, onunla təmasım və ondan təvəqqem olacaqdır.

– Elmi ruhiyyat dedin? – Bunu eşitcək onlara əl-qolunu ata-ata yaxınlaşan qara saqqalı az qala qarnınadək uzanan bir sehrbaz maraqla Xacə İbrahim ağaya sual etdi.

– Elmi ruhiyyat dedi. – Gözünü döyən Xacə İbrahim ağaya birinci yaxınlaşıb onu ədəblə salamlayan Cavan sehrbaz bu sehrbaz tərəfə baxmadan təsdiq elədi.

– Mənlik deyil. – Saqqallı sehrbaz çönüb yenə də əl-qol ata-ata gəlidiyi yerə qayıtdı. – Ruhiyyatla təmas istirmiş, – onlara tərəf tələsən iki başqa sehrbaza da dayanmadan yolüstü xəbər verdi, onlar da daha Xacə İbrahim ağaya yaxınlaşmadan yarı yoldan elə bil pərişan-pərişan geri döndülər. Hər halda Xacə İbrahim ağaya belə gəldi ki, onlar pərişan oldular.

– Sizə, möhtərəm zat, mən bilirəm kim lazımdır. Buyurun, gəlin mənəmlə. – Cavan sehrbaz gözlərində yenə də haman dalğınlıq Xacə İbrahim ağaya bir daha mehriban-mehriban və nəvaziş dolu səslə müraciət etdi, sonra da eyni

ədab-ərkanla onu öz arxasınca gəlməyə dəvət etdi.
– Buyurun... bu tərəfə gedəcəyik.

Cavan sehrbaz qabaqda, Xacə İbrahim ağa da bunun arxasınca dərənin o biri tərəfinə doğru getdilər. O biri sehrbazlar gəlib yığışıb bir yerə durdular cığırın ağzında və bunların dalınca baxa-baxa qaldılar.

O, dərənin bir küncündə buradakı bütün bu vəhşi yaşıllığın qara torpaqdan axıracan çıxmağa heyi çatmayan bir parça yovşan basmış qayalığı araya aldığı bir yerdə arxası bunlara tərəf bardaş qurub sakitcənə oturmuşdu. Cavan sehrbaz Xacə İbrahim ağaya üz tutub yavaşdan dedi: “Siz istəyən şəxs budur”. Sonra keçib yaşıllığın içindəcə bardaş qurmuş bu adamın yanında o da oturdu. Nə edəcəyini bilməyən Xacə İbrahim ağa bunlardan aralı durmağına qərar verdi. Az keçdi, çox keçdi, sehrbazlar nə danışdılar, nə danışmadılar, bir-birini anladılar, anlamadılar, hər halda Xacə İbrahim ağaya bir məqam oldu elə gəldi ki, Cavan sehrbaz bu birisini öz təsir dairəsində saxlayır, qərəz bu da keçdi, nəhayət ki, ayağa qalxıb hər ikisi onları gözləməkdən ürəyi həyəcanla vuran Xacə İbrahim ağaya yanaşdılar.

– Budur siz axtaran şəxs. – Cavan sehrbaz Xacə İbrahim ağaya bir az da utancaq üzünü tutub əvvəlki təmkinlə xəbər verdi. – Sizinlə getməyinə razıdır, amma ki, şərti vardır.

– Buyurun söyləyin, qulağım ki sizdədi. – Xacə İbrahim ağa dilləndi.

– Bu adamın şəhərdə olduğunu sizdən başqa bir kimsənin duyduğu arzusu etmir. – Cavan sehrbaz kimin ki yanına gəlmişdilər, ona tərəf yavaşca başı ilə işarət etdi.

– Bəli, mən anlayıram, bu elə belə də olar inşallah. Amma bir məsələ var ki, mənim sirrim deyil bu sirt, mənim ağamın sirtidi və sifariş də onunkudur, ağamın bilməsi labüddür. – Xacə İbrahim ağa dedi.

Ruhiyyat bilicisi sehrbaz bir tənümənd kişi idi, xırda gözləri və diqqətli baxışları vardı. Kosa idi, üzünə heç deyəsən anadangəlmə tük gəlməmişdi. Başına nə isə bir qırmızı parça idi, külah idi, nəydi bürümüşdü. Bir qədər Xacə İbrahim ağaya zənlə baxdıqdan sonra gözünü qaldırıb onun başının üstündən Görükməz Təpəyə tərəf də nədənsə bir sınaıçı nəzər saldı, nə isə düşündü, nəhayət dilləndi:

– Eyb etməz, razıyam.

Cavan sehrbazın çöhrəsi güldü, Xacə İbrahim ağaya müjdə vermiş kimi dedi:

– Çox gözəl, çox pakizə. Bu şəxs həqiqətən ruhiyyatın biriminci alimidir, razılıq verdisə sizin işiniz əlbəttə ki düzəldi. – Sonra üzünü tənümənd sehrbaza tutdu. – Sağ ol ki, sözümü yerə salmadın...

Hər iki sehrbaz bir-birinə çox diqqətlə baxdılar, sükut içində gözləri ilə bir-birinə nə dedilər nə demədilər, bundan sonra tənümənd

sehrbaz itaət edib səssiz-səmirsiz başaşağı düşdü bunların qabağına.

Hər üçü yavaş-yavaş dərədən üzüyuxarı qalxan cığıra tərəf getdilər. Xacə İbrahim ağa fikir verib gördü ki, onun axtardığı bu sehrbaz tapılıandan sonra dərənin sakinləri o biri sehrbazlar daha ona tərəf baxıb onunla maraqlanmırlar. “Bu da bir ədəb nümayişidir” – Xacə İbrahim ağa düşündü. Cığıra yaxınlaşıb dayandılar. Cavan sehrbaz onların hər ikisinə yüngülcə təzim etdi, əlini döşünə qoydu.

Xacə İbrahim ağa belə dedi:

– Təşəkkür edirəm, hörmət və mərifət yiyəsi olmağınızın şərəfli şahidliyini mən aciz bəndənizə müyəssər etdiniz...

– Təşəkkür etməyiniz lütfən, sizin kimi şərəfətli bir zata xidmət eləmək mənim üçün böyük bir zövq və feyziyab idi. – Cavan sehrbaz da bu cür cavab verdi.

Gələrkən dibinə xeybəni atdığı haman kolun yanında ayrıldılar. Geriyə bir daha dönüb baxmadan qırmızı külahlı tənümənd sehrbaz yenə də qabağa düşdü, Xacə İbrahim ağa da onun arxasınca bu cığırı qalxıb nəhayət ki yenidən Karvan yoluna çıxdılar. Bu dəfə Xacə İbrahim ağa qabağa keçdi, kosa sehrbaz onun arxasınca, kolluğa bağlanıb heç nəyi vecinə almadan sakit-sakit onları gözləyən qatırların yanına gəldilər, qatırların ayağını açdılar, hərəsi bir qatıra süvar oldu. Nə üçünsə Xacə İbrahim ağa çox cəhd elədi boylansın dərənin dibinə baxıb son dəfə heç

olmasa Cavan sehrbazı görsün, görəmmədi. Ürəyi niskillə, təlaşla vurdu. Bir azdan isə bu iki nəfər süvar olduqları qatırların böyrünə təpiklərini vura-vura karvanın səhər tezdən buradan keçib gedərkən arxasınca qoyduğu iyli-qoxulu toz-dumanın içində nəzərdə tutulmuş istiqamətdə artıq hərəkət eləyirdilər.

Gün gəlib günortadan keçmişdi. Çoxdan axtardığını tapan uşaqlar kimi qürur və fərəhindən özünü göydə bilən Xacəyə elə gəlirdi ki, sehrbazlar dərəsində heç yarım saat da vaxt itirməyibdir və bir az daha sürətlə getsələr budu gəlib karvana elə yoldaca çatacaqlar. Amma belə deyildi. Dərədə Xacə İbrahim ağa düşündüyündən əlbəttə ki daha çox vaxt keçib getmişdi. Karvanın artıq izindən-tozundan belə xəbər-ətər yox idi.

Bir xeyli sükut içində hər biri öz fikri-xəyalına dalmış bunlar yol getdilər. Xacə İbrahim ağa ürəyində özü özü ilə danışmağında, yox, əslində didişməyində idi, bir az əvvəlki təlaşını da sonrakı sevincəkliyini də qoymuşdu bir qırağa: “Birdən bu adam ümidlərimizi puç edər, xəcil və rəzil ollam, mənə bir bax, mən elə biriminci kimi ki göstərdilər onu da götürüb yola çıxdım, əlbəttə düz eləmədim, gərəkdir bir başqa rühçağıran da görəydim, aralarından birini seçəydim, bu dərə elə əsl bazar kimi bir yerdi, niyə mənim gözlərim

tutuldu?..” Xacə İbrahim ağanın beynindən bu dəfə də bu cürə şübhəli fikirlər keçirdi.

Kosa sehrbaz naçar qalmış Xacə İbrahim ağanın gizli təlaşından duyduğu düşdü:

– Bu dərədə ruhların bilicisi bir tək mənəm biləsən. Bizlərin hər birimizin öz məşğuliyyəti var. Ruhlarla təmas işini görənsə təkcənə mənəm. Deyirəm birdən düşünərsən ki, bəlkə daha müqtədir birisini tapa bilərdim, nə üçün axtarmadım, elə qabağıma keçəni götürüb gəldim, heç narahət olma nə istəyin olsa mən yerinə yetirəcəyəm.

– Heç şübhəm yoxdur ki, ağa...

– Mənim adım Səyyahdır. Səyyah çağır məni.

– Səyyah? Ləqəbindi bu, yoxsa adındı?

– Bütöv adımlı istirsən? Bütöv adım Hacı Mir Həsən ağa Səyyahdır. İndi hələ havalar bir elə soyuq deyil, Səyyah ki dedin, yetər.

– Soyuq olanda nölür ki?

– Soyuq olanda... – Səyyah sehrbaz yüngülcə qımışdı, üzünü bir anda eybəcərləşdi – O zaman bu uzun adı paltar kimi geyinirəm, üşümürəm.

Xacə İbrahim ağa bu sehrbazın belə danışmağına təəccüb edib mat qalsa da daha üstünü vurmadı:

– Mən də ki İbrahim ağayam. Padşahımızın Karvanbaşısına xidmətdə durmuşam. On il var ki yanında yəm. Niyə, fəna deyil.

– Karvan ki, səndən əvvəl gəldi keçdi Görükməzin altı ilə – sizinkiydi?

– Bəli bizimkiydi, düz bir ildi yol gəlirik. Məqribdən vurub Məşriqdən çıxdıq. Yüz şəhərdə olduq, yüz bazar gördük, amma elə bil bircə şəhər idi, yol gələ-gələ hamısı yaddan çıxdı... Tay əldən düşdük, heyimiz qalmadı.

– İbrahim ağa, sabah tezdən ki evində olacaqsan, daha nə söylənirsən?..

– Mən söylənirəm? Mən nə dedim ki? Qəti! Mən onu deyirəm ki... yoruldu daha.

Xacə İbrahim ağa pəjmürdəhal yavaşcadan son sözünü elə həzin bir səs ilə pıçıldadı ki altındakı qatır belə onun səsini eşitmədi, amma ondan iki-üç qatır addımı geridə gələn Səyyah sehrbaz eşitdi:

– Heç eybi yoxdu evində yorğunluğun çıxar. Amma sənin yorğunluğun yol yorğunluğu deyil, bu bir başqa şeydi.

Xacə İbrahim ağa tısbağa kimi başını içinə çəkdi nəfəsini qısıb qulaq verdi. “Bu nə deyir hələ?!” Səyyah isə elə bil daha onun üçün yox özü-özü üçün danışırdı:

– Bu yorğunluq bir başqa şeydi. Sən gecə yatıb dincələndən sonra da sabah-sabah yuxudan yorğunluq içində durursan. Elə bil döyüblər səni yuxunda. Bu bir başqa yorğunluqdu. Eşq, məhəbbət yorğunluğudu bu.

– Səyyah, mən bir Xacəyəm. Sən hansı eşqdən danışırsan?! – Xacə İbrahim ağa ürəyində “bəh-bəh” deyə-deyə gülməyini güclə saxladı, səsində bir növ gümrəhlik və şaxlıq verməyə çalışdı.

Səyyah sehrbaz isə ürəyində düşündü ki, Xacə İbrahim ağa comərdlik edir və yəqin xacəliyindən utanmadığını ortalığa qoymaq istir:

– Yox, dedim ki, dedim. Xacə olanda nolar? Bu yorğunluq, gözlərindən görürəm, eşq, məhəbbət yorğunluğudu. – Səyyah sehrbaz özü də birdən yoruldu. – Bəs biz karvana harda yetişəcəyik? – deyib söhbəti qəflətən dəyişdi.

– Günortacı tanırsan?

– Tanıram.

– Günortacda bizi gözləyəcəklər.

– Axşama yetişərik.

– Elədi, ancaq yetişərik.

Bir xeylaq yenə susub yol getdilər. Artıq Görükməz Təpə də Sehrbazlar dərəsi də çox-çox arxada qalmışdılar. Onlar arxada qaldıqca Xacə İbrahim ağa daha çox ürəklənirdi.

– Səyyah sehrbaz, sən ruh çağırımsan əlbət?! – Xacə İbrahim ağa birdən sükutu pozub həm sual, həm təsdiq etdi. Bu qədər yol getdikdən sonra ancaq indi Xacə İbrahim ağa altındakı heyvana yazığı gəlib cilovunu çəkdi. Səyyah da buna baxdı eyni cür elədi. Qatırlar addımlarını yavaşıttdılar. Səyyah sehrbaz qatırını Xacənininki ilə yanaşı sürdü.

– Ruh deyirsən? Çağırımsam. Nədi ki? – Səyyah sehrbaz soruşdu.

– Yox, heç. Gəliblər?

– Gələn də olub, gəlməyən də olub.

– Gəlməyən də deyirsən olub?

– Olub, olub. İsgəndər Zülqərneynin ruhu gəlmədi. Dirəndi. Amma gələn çox olub. Sən heç tələş etmə. Məni məcbur edəndə ruh gəlmir. Könülsüz oluram çünki mən. İndi sən ki məni məcbur etmədin. Gələcək.

Xacə İbrahim ağanın ürəyinə sərinxlik suyu bir dağ şələləsindən süzülən kimi süzülüb töküldü, dedi:

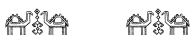
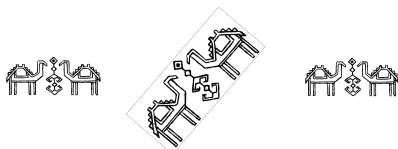
- Elədisə, səni yaxşı ənam gözləyir, biləsən.
- Gözləyir, gözləyir, sən arxayın ol.

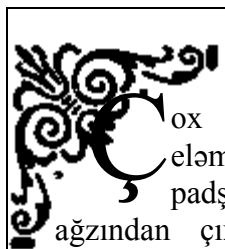
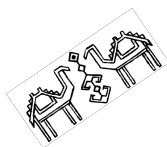
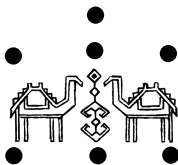
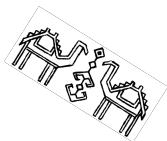
Yol artıq burulub-düzəlib məmləkət torpağına – Düzəngaha çıxmışdı. Düzəngah evlə karvan arasında son maneə idi. Xacə İbrahim ağa içini çəkib köksündə dustaq etdiyi hava ilə doldurub sinə dolusu nəfəs aldı, sonra rahat-rahat yenə də köksünü ötürdü, “dustağı” çölə buraxdı: “İnşallah, hər bir iş düzələ. Düzəlməli. Bir kimsənin yanında daha xəcalətli qalmanam. İnşallah bu səfər gələr, bunun lənətulla atasının o məşum ruhu gələr.” Xacə İbrahim ağanın yadına Karvanbaşının atası cəllad Məmmədqulu hardan gəldi düşdü, özü də bilmədi: “Ağır olacaq bu iş, çox ağır, əgər ki bu ruh gəlsə bu görüş çox ağır bir görüş olacaq.” – Beynindən Xacə İbrahim ağanın sürətlə bunlar keçdi, “mən ki bunun atası haqqında eşitdiyimi eşitmişəm, uydurması həqiqətdən betər, həqiqəti uydurmasından. Bir şəxs ki öz cəlladlıq peşəsindən

bu qədərinə ləzzət ala, bir beləsi heç bir zamanlarda görsənməyib...”

Düzəngahın sazaqlı nəfəsi ahəstə-ahəstə Xacə İbrahim ağaya dəydikcə, onun üzünü-gözünü oxşadıqca, bədəninə nədənsə soyuqluq yox, əksinə istilik gəlirdi, Xacə İbrahim ağanı huş harasa aparırdı, sonra yenə diksindirib qatırın üstünə salırdı. Bütün ağrıları bircəbircə canından çıxırdı və Xacə İbrahim ağa elə belə bir halətdə qatırın üstündəcə mürgü vurmağa başladı...

ox beləcənə canfəşanlıqla xidmət eləmişdi sevdiyi, canı-dildən bağlandığı padşahına. “Cəllad” kəlməsinin Şahın ağzından çıxması kifayət idi ki, Şahın bir küncündə sıxlaşdığı bu nəhəng taxtın arxasından sallanan qumaş pərdədən o tərəfə bu kəlmənin səslənməsi hələ bitməmiş atardı özünü vəlinemətinin hüzuruna, ikiquylu olardı onun ayaqlarının altında baş əyərdi əyə bildiyi qədər, amma əvvəlcə Şahın özünü bu geniş taxtın içində axtarardı, tapıb sonra üzünü, sonra gözlərini axtarardı, bunları da tapıb iri, işim-işim işıldayan bu gözləri hədəqəsindən çıxmış görəndə daha qibleyi-aləmin ikinci bir kəlməsinə zərrəcə ehtiyacı qalmazdı, gözlər ona hər şeyi sözsüz də deyərdi, bu gözlərdə yazılanı hələ cəlladbaşı Məmmədqulu səhv oxuduğu olmamışdı.

Beləydi, hər cəzanın özünəməxsus nəzəri, baxışı var idi. Baş bədənədən ayırmaq lazım idi – Şahın gözlərinin içindəki bəbəklər elə bil üşüməkdən büzüşürdü, ikrahla baxırdı. Göz oymaq lazım idi – göz qapaqları gecə kimi çökür, yavaş-

yavaş qara bir qaranlıq kimi qapayırdı qibleyi-aləmin gözlərinin işığını və bu işıq son dəfə elə bil göz vurub Məmmədquluya məxsusi bu dəfəki cəzanın sirrini açırdı. Qulaq kəsmək gərəkirdi – qibleyi-aləmin özünün qulaqları bir balaca yuxarı dartınırdı, yainki kimisə xarab eləmək – taxtın bir küncündən o biri küncünə özünü çırpır, rəqqasələr kimi əcaib hərəkətlər edir, bu zaman üz-gözünü əzdirib turşudurdu. Bir dəfə də olsun qibleyi-aləmin ağına gəlməmişdi ki, Məmmədquluya cəzanın növünü hələ üstəlik sözlə də demək gərəkir. Gözdən gözə, baxışdan baxışa keçirdi cəzanın sirri, keçən kimi də amansız cəllad bir əliylə artıq öz zavallı qurbanını boğazlayıb onun ayaqlarını yerdən üzüb dik qaldırırdı yuxarı, məzlumu qoltuqlayıb hüzurdan getməzdən əvvəl son dəfə qibleyi-aləmə bir də baxırdı ki, bəlkə fikri bu üç-dörd anın içində dəyişdi, bəlkə bir cəzanı başqasıyla əvəz eləmək istəyir, ya da lap elə günahkarın günahından keçir, amma belə bir iş tarixində ancaq bircə dəfə baş vermişdi, bütün bu uzun və həmi də ki qısa illər ərzində tək bircə dəfə qibleyi-aləm Məmmədquluya onu çağırandan sonra, Məmmədqulu hüzurda yerə sərilib dəfəndəfən keçinən bu məzlum qocanı hulqumlayıb qaldırıandan sonra tək bircə dəfə “saxla, saxla” işarətini vermişdi, sonra da ona “sən get” demişdi. Qibleyi-aləmin bir neçə an əvvəl üşüyən gözdibindən bir parıltıydı, ya nəydi, bəlkə də bir damla yaş idi elə parıldadı, elə parıldadı ki, çaşqın

Məmmədqulu bir əliylə artıq boğazlayıb yerdən araladığı o heysiz bihuş halətə düşmüş qocanı təzədən qaytarıb titrək ayaqları üstə buraxmışdı, qəddini yerəcən əymişdi, baş vurmuşdu yerə, bilməmişdi daha nə eləsin, bir növ biqərar olub qalmışdı. İlk dəfə idi bilməmişdi nə eləyəcəyini. Bu qədər zaman ki ömrü sarayda padşahının kölgəsində keçmişdi onun hər bir hərəkətini, hər bir baxışını az qalaydı bədəninin tükü ilə hiss eləməyi bacaran ağıllı cəlladbaşı ilk dəfə idi bilməmişdi hüzurdan getsin, yoxsa qalsın. “Çəkil hələ, Məmmədqulu, sən hələ bir çıx, bayırda gözlə, bu... zalım qoca... burax, burax onu nəfəsini hələ bir dərsin...” – Düşüncəli-düşüncəli padşah çaşqın Məmmədquluya belə deyəndən sonra hələ bir gözlərini də çöndərib ona elə bir ağır nəzər yetirmişdi ki, Məmmədqulu daşa dönmüş cəllad ürəyi guppuldaya-guppuldaya dərhal əlləri döşündə dalı-dalı çəkilib hüzurdan eşiyə necə çıxmışdısa özü də bilmişdimi, bilməmişdi.

Qibleyi-aləm bir xeyli hamankı düşüncəli tərzdə qocanı süzdü. Sonra əli ilə işarə etdi, ətrafdakı gözətçilər qocanı halətsiz tir-tap olduğu yerdən qaldırıb dikəldilər, hər tərəfində bir gözətçi bunu saxlayıb təkrar yerə sərilməyə qoymadılar. Padşah qocadan soruşdu:

– Qoca, bir daha soruşuram: mənə deyirlər, oğlunu öldürmüşsən, sonra onun övrətinə sahib çıxmısan, doğrumu deyirlər?

Qoca sinəsinə sallanmış başını tərپətməyə taqəti yox, güclə səsi çıxdı, ya çıxmadı:

– Doğru deyirlər, qibleyi... aləm...

Padşahın hardansa əqlinə qəfil işıq gəldi, belə dedi:

– Yox, doğru demirlər. Mənim birdən əqlimə bir fikir girdi. Sən dedin hansı kənddənsən?

– Selləmədənəm... – Qoca son gücünü toplayıb cavab verdi. Başı isə hələ də sinəsinə çökmüşdü.

Bu cavabdan sonra padşah özündən razı halda başını tərپətdi:

– Selləmədənsən... Belə. Məsələ mənə agah oldu. Doğru olan əlbəttə budur. Sənin kəndinin kəndxudasının işidir bu. Sənə də möhkəm-möhkəm tapşırıbdır ki, öz boynuna götürəsən, götürməsən...

Qoca sinəsinə çökmüş məhzun başını zorla qalxızıb yalvarış dolu gözünü dikdi Şahın üzünə. Şah davam etdi:

...götürməsən öz boynuna oğlunu qətlə yetirməyini nəvələrini... nəvələrin varmış, qoca, hə, əlbəttə ki, varındır, boynuna götürmədiyən təqdirdə bu qətli, nəvələrini öldürəcəyi ilə hədələyir, eləmi? Adı nəydi bu kəndxudanın, Bayraməli deyilmirdi?

– Mən öldürmüşəm qibleyi-aləm, mən. Bayraməlidi adı, bəli... Mən bədbəxt, mən məzlum, mən fəqir, mən müzür... – Qoca göz yaşları gözündən üzünə, üzündən saqqalına axa-axa zarıdı.

Padşahın kefi kökəldi. Məsələnı açdığına görə bir xeyli ürəyində yüngüllük duydu, “bu qoca ilə niyə boşuna vaxt itirirəm” düşündü və üzünü fərraşbaşıya tutdu, əmr elədi:

– Gətirin bura o it oğlu iti, Bayraməlini, gedin tez, sürüyə-sürüyə, atın quyruğuna bağlayın gətirin, yıxın yerə o qədər vurun motal iyi versin, ta boynuna alana qədər vurun, amma məbadə öldürəsiniz. Bu qoca öldürəcək onu, oğlunun intiqamını qoca özü almalıdı. İntiqam yerdə qalmamalıdı! Bə biz bu təxtdə niyə oturmuşuq?! Qorxma qoca, özünə gəl. – Padşah üzünü qocaya tutdu, başı ilə gözətçilərə işarə etdi, onlar qocanı bir kənara ehtiyatla çəkib altına döşəkcə salıb yerdən oturdular. Qoca hələ də huşda idi, özünə gəlmirdi ki, gəlmirdi, ancaq yumulu gözlərindən yaş idi süzöldükcə süzülürdü saqqalına.

Bayraməlini bir müddət keçdi, sürüyə-sürüyə gətirib bir torba nəcis kimi atdılar taxtın ayağı altına. Padşah böyük bir qeyzlə:

– Dikəldin bunu! – dedi.

Bayraməlini yerdəcə dizləri üstə dikəldilər. Padşah yenə də həmənkı zəhmlə bundan soruşdu:

– Bayraməli, köpəyin oğlu, bax bu qocaya, tanıdınmı onu?

Bayraməli bədbəxt başın zorla çöndərib qocanı görən kimi məsələni dərhal başa düşdü, gözlərinin işığı soldu.

Padşah bu dəfə səsinə yalançı xoşagəlim bir qılıq verdi:

– Bayraməli, bilirsənmi, səndən necə oldu şübhələndim?!

Sonra elə özü də öz sualına cavab verdi:

– Çünki bu kənddə artıq ikiminci hadisədi bu. İki il əvvəl o qoca yadındamı, lənətulla? Ona da bu cürə qara yaxıb öldürtdün mənə. O binəvanın da indi bildim, günahı yox imiş. İt oğlu, noldu bu məmləkətdə elə təkcə sənin kəndində atalar oğullarını öldürüb övrətlərinə tamah salmağa başladılar, hə? Noldu bunlara birdən-birə elə hamısı ağıllarını itirdi?..

Bayraməli kəndxuda görmüşdü ki, iş artıq işdən keçib, Şaha daha bunun hər əməli bəllidi, daha bir kəlmə danışmayıb başlamışdı başını ancaq zərblə yerə çırpmağa eləcə də başını yerə çırpma-çırpma qalmışdı.

– Sənin heç atan, anan olmayıbmı, itin oğlu?
– Padşah təəccüb dolu qəzəb içində Bayraməlinin üstünə elə bağırmışdı ki, cəllad Məmmədqulu təzədən özünü içəri dürtüb gəlib Bayraməlinin arxasında qanadlı Əzrayıl tək dimdik, əmrə müntəzir dayanmışdı.

Bayraməli isə bir cavab vermir, başını zərblə yerə vurmağına davam edirdi. Baş çoxdan qarpız

kimi partlamalıydı, amma partlamaq əvəzinə şişib gedirdi.

– Götür bu məlunu apar. – Padşah ikrahla Bayraməlini süzüb nəhayət Məmmədquluya üzünü çevirmişdi, göz bəbəkləri bu zaman səyrimişdi, üşümüşdü. – Amma elə et bu qoca özü... – Padşah daha bir söz söyləmədən qalxıb Təxt otağından çıxmışdı.

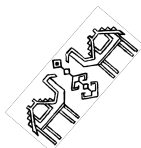
Məmmədqulu kəndxuda Bayraməlini elə boğazlamışdı ki, ancaq xırıltısı gəlmişdi. Elə boğazındanca tutub dalı-dalı sürütləyə-sürütləyə eşiyə çıxartmışdı. İki gözətçi də vəzir Məşdəlinin müşayiəti ilə binəva qoca kişinin hər iki qoltuğundan yapışib qaldırmaq istərkən, artıq özünə gəlmiş qoca onların əlini itələyib qətiyyətlə ayağa qalxmış, özü kömək gözləmədən bunların ardınca eşiyə çıxmışdı.

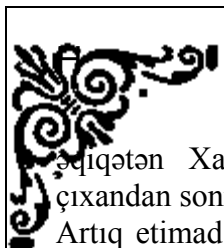
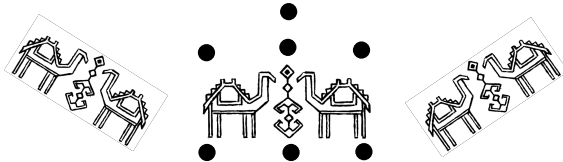
Məmmədqulu boğazladığı kəndxudanın heç cür getmək istəmədiyini, ayaqları ilə dirəndiyini görüb zalım bir şirinliklə, qoyunu kəsməyə aparanda adətən deyilən sözlərlə bu adama “gəl, ay Allahın bəndəsi, qaldır ayağını, dirənmə, gəl, qibleyi-ələmə şükürlər elə ki, hələ nəslinə qıymır, bir canın var, bu gün-sabah onsuz da vücudunu tərk edəcəkdir, uçub çıxıb gedəcəkdir, gəl, özün də qorxma, heç qorxma...” deyə-deyə aparıb divnxfananın iç həyətindəki qətl kötüyünün yanına gətirmişdi, orada onu gözləyən köməkçilərinə “tez olun tutun bunun ayaqlarını, bay, bay, bax buna, ay Allahın heyvanı, sakit ol, çıxarma məni

hövsələdən, təpik atır, atma təpik, eşşək oğlu eşşək... atma təpik dedim”, belə deyə-deyə, özü kənara çəkilib uzun, iti bir bıçağı onun yanında gəlib durmuş qəzəbindən əsim-əsim əsən, gözlərindən artıq od çıxan haman qocanın əlinə dürtmüşdü, “sən başla” söyləmişdi. Hər tərəfdən cəllad köməkçilərinin polad biləkli əlləri altında heysiz və səssiz qalmış ancaq hərdənbir bərk diksinən Bayraməlinin başını əvvəl qoca, sonra Məmmədqulu yavaş-yavaş, ləzzət ala-ala, toyuq başı kəsən kimi kəsmişdilər. Məmmədqulunun uzun bığları üstünə fısqıran qara qandan qıpqırmızı olmuşdu.

Qibleyi-aləmin sevimli cəlladı deyilməydi şəşəbiğ cəllad Məmmədqulu?! Əlbəttə ki sevimli cəlladı idi.

Əqiqətən Xacə İbrahim ağa Düzəngah yoluna çıxandan sonra elə bil uçmağa bircə qanadı olmadı. Artıq etimad eləməyə başladığı Səyyah Sehrbazla ki, dil tapıb danışmışdı, ta ürəyi lap sakit idi, arxayın olmuşdu, qəti inanırdı ki, Karvanbaşının arzu-niyyətini həyata keçirəcək, bu məsələni bitirib hər ikisi nəhayət ki rahatlıq tapacaqdır. Düzəngah nəhayət ki, onun çoxdan bəri qısılı qalmış ürəyini açmışdı. Quş olub uçmağı gəlirdi. Neçə dəfə idi, diqqət yetirirdi, Düzəngah yoluna yetişəndən sonra ruhunun, könlünün tam rahatlandığını at, ya qatır üstə rahat-rahat mürğü döyə bilməsindən, mürğüsündə göyün yeddi qatına şahin kimi şığımasından hiss eləyirdi. Düzəngah yolu artıq doğma ev demək idi. Düzəngah yolu artıq adamqara demək idi. Bu yolnan gedəndə bir də görürdün yolun o tərəfindən də kimsə, ya da ki kimlərsə sənə tərəf gəlir. Çünki yol vardı yol vardı. Bir yol vardı həm o tərəfinə gedən, həm də bu tərəfinə gələn adamlı-qaralı yol olsun. Bir də yol vardı bir tərəfinə gedirdin bu yolu, gedirdin

günnən, aynan qabağına bir kimsənə çıxmırdı. Düzəngah yolu ikitərəfli yol idi. Ancaq Düzəngahda yol gedərkən beyninə hakim kəsilən bir fikir yenə gəldi qəfildən girdi Xacə İbrahim ağanın başına. Bir başqa yox, ancaq bu yolda ona elə gələrdi ki, bir qadının böyüdülmüş, ölçüsüz, hüdudsuz bədəninə üstü ilə yol gedir. Bu bədəndə çoxlu-çoxlu irili-xırdalı xallar, ziyillər, çibanlar var. Məmləkətin şəhəri də o xallardan biridir, bəlkə də ziyildir, yox ziyil deyil, əlbəttə ki xaldır. Və indi karvan dəvə addımı ilə, o isə xeyli arxada qatır addımı ilə o xala doğru addım-addım yaxınlaşdıqca, hər atılan addım o xalı bir az daha böyüdür, eyni zamanda bu hüdudsuz bədənin xırdalı-böyüklü eyiblərini bir az daha görməz edir. Xal yavaş-yavaş dönüb olur şəhər.

Onlar beləcənə hərdən susa-susa, hərdən-bir də iki-üç kəlmə ordan-burdan bu qatırın üstündən o qatırın üstünə bir-birinə söz uçura-uçura gəlib nəhayət ki uzaqdan Günortacın düz ortasındakı nəhəng Qarağacın soyuqdan az qala donmuş gövdəsini görən zaman hava artıq yavaş-yavaş qaralmağa başlamışdı.

Xacə İbrahim ağanı və Səyyah sehrbazı birinci nöqə Nəzərəli gördü. “Müjdəmi aldım” deyib tez özünü verdi çadıra:

– Ağa, gəldilər, iki nəfərdilər. İbrahim ağadı, bir də yanında tənümənd birisi var.

Karvanbaşı dodaqaltı “şükür sənə, Xudaya!” deyib vəd etdiyi bu nökerə iki gümüş pulu çıxarıb verdi, nöker Nəzərəli sevincək bayıra çıxmamış qəlbindəki həyəcanı gizlədib guya ki laqeyd tapşırıdı:

– Yedirin, içirin, sonra gəlsinlər yanıma.

Karvan bu səfər də burada gecəliyə qalacaqdı. Bu dəfəki gecəlik mənzil başına qədərki son gecəlik idi. Karvan əhli də artıq hamı dincəlməkdən çox təmizlik işlərlə məşğul olacaqdı: çeşmədən su alıb ocaqda isidəndən sonra tükü tükünə yapışmış başından, bədənindən ilin çirkini tökən kim, cırıq paltarını, corabını yamayan kim, əyin-başını səliqəyə salan kim... Əlbəttə məmləkətin şəhərinə gərəkdir ki karvan bayram nümayişinə gedən kimi girsin. Sarvan Qarasuvarlı şəhərə artıq müjdəçi qasid də göndərmişdi. Karvanı zurnaçılar, davulçular qarşılayacaqdı. Hamı şəhər əhli karvanın qabağına çıxıb tamaşaya duracaqdı. Dəvələrin zınqrovu, atların, qatırların rəngbərəng yüyənləri, cilovları, palanları, nökerlərin, sarvanların bu tərəflərdə əqlə gəlməyən, min ildən bu yana görünməyən qərribə geyimləri. Tamaşadımı, şəksiz tamaşadı...

Xacə İbrahim ağa ilə Səyyah sehrbaz çadıra daxil olanda Karvanbaşı çadırın yuxarı başında üzgözündə laübali bir tövr bardaş qurub bir balaca xalçanın üstündə əyləşmişdi. Bir dirsəyi ilə

mütəkkəyə söykənmişdi, o biri əlindəki kəhrəba təsbehinin iri daşlarını ətli barmaqları ilə yavaş-yavaş, sakitcə çevirir, dodaqaltı özü-özü üçün vird edirdi. Altdan-üstədən Səyyah sehrbazı iti bir baxışla süzdükdən sonra ikisinə də əli ilə oturmaq işarətini verdi:

– Xoş gəldiniz. – Karvanbaşı bunları salamladı.

Bunlar da öz növbələrində mərifətlə salam verib keçib Karvanbaşı ilə üzbəüz oturdular, belə ki, Səyyah sehrbazın üzünü ilə Karvanbaşının üzünü bir-birinə baxdı, Xacə İbrahim ağa isə bardaşını Karvanbaşının mütəkkəyə söykədiyini dirsəyinə yaxın qurdu, bir növ onun əlinin altında oturdu.

– Bu ağa ki, sənənən gəldi, kimdi, nəçidi? – Karvanbaşı yenə daxilindəki təlaşını qətiyyətlə qovub bacardığı qədər sakit səsle soruşdu, çünki əvvəlcədən götür-qoy etmişdi ki, ilk sualını elə bu cürə versin. “Bəri başdan əl-ayağına düşməyəcəyəm ki. Hələ bir görüm mərifəti nə dərəcədədi, elmi nədi. Mən ki bunu öz sirrimə daxil edirəm, sonradan peşiman olmanam ki...”

Xacə İbrahim ağa Karvanbaşının niyyətini əlüstü duyub bu “oyuna” o da baş vurdu. Gözucu Səyyah sehrbaza baxa-baxa belə dedi:

– Ağa, ərz eləyim qulluğuna ki, bu şəxs məşhur alim Hacı Mir Həsən ağa Səyyahdı. Adı da ruhiyyətlə məşğul olan cümlə elm əhlinə çox yaxşı bəllidir. Biz bununla Sehrbazlar dərəsində tanış olduq, Görükməz Təpənin yanından karvan

keçərkən mən bir bu dərəyə düşüm dedim, bir başqa işim var idi, daha sənə zəhmət vermədim, yolundan eləmədim, dedim arxanca gəlib Günortacda onsuz da sənə yetişəcəm. Elə Səyyah ağanı görən kimi düşündüm ki, mən gərəkdir bu şəxsi-alimi səninlə görüşdürəm. Fikrimi söylədim, niyyətimi bildirdim. Razılıq verdi, çün sən də elmi ruhiyyata marağından artıq mən onu agah etmişdim. Sağ olsun sındırmadı məni, gəldi. Ağa, qonağımızdı. Səyyah, bu da sənə söylədiyim ağamızdı ki var, hər dərdimizin çarəsi...

Karvanbaşı Xacə İbrahim ağanın sözünü tənbel-tənbel kəsdi:

– Yaxşı, yaxşı... Onları saxla. Qonaqdı, xoş gəlibdi. Yemək, içmək verdilərmə, İbrahim ağa, qonağa?

– Bəli, ağa, verdilər. Sən heç narahat olma. – Xacə İbrahim ağa cavab verdi.

– Sağ olasan, sağlığına yedik də, içdik də. – Səyyah Sehrbaz da ağzını açıb sidq-ürəkdən diləğiz elədi.

– Çay gətirsinlər, şərbət içərsən?

– Nolar, ağa elə bu şərbətdən içərik. – Xacə İbrahim ağa dedi.

– Buyurun, buyurun o zaman. Hacı ağa! – Üzünü Karvanbaşı Səyyah sehrbaza tutdu. – Sən bir xeyli yaşın görürəm içindəsen, əllini keçərsən əlbət, elə həmişə ki o dərədə oturub qalmamısan. Məmləkətin haradı, haralara üz tutdun getdin, hansı küləklərlə haralardan gəldin, haralarda elm

aldın, kimlərdən elm aldın, tale səni necə oldu ki, nəhayətdə gətirib-gətirib o möcüzə dərəyə atdı?! Gecə yavaş-yavaş düşür, yavaş-yavaş da keçib gedəcək. Qış gecəsidi, tələsən yerimiz yox, bir söhbət eləsəydin ürəyimiz açılardı. Əlbəttə ki, əgər söyləyəcəklərin sirr deyildirsə...

Səyyah sehrbaz ürəyində düşündü: “əlbəttə, bunun məni bu cürənə imtahan eləməsi vacibdir”. Odur ki aram-aram Karvanbaşıya üzünü tutub belə cavab verdi:

– SIRR olanı sirdir, sirr olmayanı agahdır. SIRR əvvəldən heç sirr kimi yaranmır əgər ki onu nə zamansa açıb qoymuş olalar lüt və üryan ortalığa....

Karvanbaşı bu sözlərdən sonra gözlərini ki haradansa çadırın içinə gəlib girmiş “vız” eləyib özünü ora-bura çırpan bircə dənə yekə qara milçəyə dikmişdi, bu milçəkdən ayırıb bu səfər dikdi gözünü Səyyahın üzünə, diqqətini cəm elədi Səyyah sehrbazın dediklərinə, daha böyük bir maraqla onu dinləməyə başladı. Səyyah sehrbaz nəfəsini dərib aramla sözüənə davam etdi:

– ...mən çox uzaq bir yerdənəm ağa, inanmıram sən öz karvanınla o yerlərə nə zamansa getmişən, nə zamansa da gedib çıxacaqsan. Çərxi-fələk deyərlər öz vətənlərinə bizimkilər. Özləri də yaşayışlarını, inam-əqidələrini, söz-söhbətlərini, münasibətlərini eynən çərx kimi, çevrə kimi qurarlar. Hər şeyi yumru bir şeyə bənzədərlər, yerləşəri, oturuşları da dairəyə oxşar, nəinki ev-

eşikləri, hətta bütün dünya, bütün səltənəti-kainat onlar üçün beləcənə dairə, çevrə, çərxdir. Yolu mənim həmvətənlərim heç vədə düzünə getməzlər. Eləcə dairə cıza-cıza gedərlər. Evlərini dairəvi tikərlər, düzünə olan, bucağı olan hər şey onlar üçün qəbuledilməzdir. Ox atan zaman ox hökmən atıldığı yerə qayıtmalıdır, öz hədəfinə dəydikdən sonra da belə olur, çün Böyük Dairənin öz cazibəsi vardır, əgər ox qayıtmırsa, deməli, bu dünyanı bürüyən boşluqda bir dəşik tapıb başqa bir dünyaya uçub gedib. Hər hansı bir yazı yazılırsa, o da hökmən dairə kimi öz əvvəlinə can atmalıdır, bizim yazıları əvvəldən axıradək oxuyan zaman hasil olan məna axırdan əvvələ oxunuşda da eyni olur. Çərxi-fələk ölkəsindən çıxıb başqa bir məmləkətə getmək isə heç mümkün deyil. Kim bunu etməyə çalışıbsa alınmayıb, gedib-gedib yenə dövrə vurub hərəkətə başladığı nöqtəyə gəlib çıxıbdır. Ta əyyami-qədimdən bu günədək bunu etmək, yəni qulluğuna ərz edim, Çərxi-fələk adlı məmləkətdən çıxmaq və başqa ölkələrə səfər etmək bu vaxtacan ancaq bir adama qismət olubdur. O adam sənin önündədir, cənabi-möhtərəm.

Bunları deyib Səyyah sehrbaz qabağındakı alçaq mizdən şərbət qabını götürüb öz piyaləsinə bu şərbətdən süzdü, əlinə piyaləni aldı, amma içmədi, elə bil piyaləni ovcunun içində qızdırmaq istirdi, sonra yenə haman tövrlə yavaş-yavaş söhbətinə davam etdi:

– Bəli, təəccüb edə bilərsiniz, inanmaya da bilərsiniz, bilin, amma mən həqiqəti söylədim sizə. Mən yeganə adamam ki, Çərxi-fələk ölkəsinin vətəndaşı, bu gün tamam başqa, çox-çox uzaq bir yerdə Görükməz Təpənin altında özümə vətən tapmışam. Amma ki mən buralara da əlbəttə birdən-birə gəlib çıxmamışam. Ölkələr gəzmişəm, şəhərlər görmüşəm... Soruşma necə olub Böyük Dairənin cazibəsindən çıxıb buralara gələ bilmişəm – bu bir başqa mövzudur, istərsən bu bir sirri-əzəmdir, sənə heç maraqlı olmaz...

Karvanbaşı ilə Xacə İbrahim ağa üz-gözlərində get-gedə artan maraq və böyük bir həvəs Səyyah sehrbaza qulaq asmaqda idilər. Onun sözünə xitam verib nəfəs dərdiyini görən Karvanbaşı Xacə İbrahim ağaya ötəri bir nəzər salıb söhbətin səmtini bir balaca cəhd edib onu narahat edən məsələnin üstünə gətirmək istədi, soruşdu:

– Bəs bu ruhiyyat elmini harda öyrənmisən, Hacı ağa? Vətəninədə, yainki bir başqa məkanda?

– Başqa zamanda, başqa məkanda... əlbəttə, başqa zamanda, başqa yerdə... Mənim ustadım elmi ruhiyyat dərslərini Mənuçöhr ibn Sadiqdən, əlbəttə ki eşitməmiş deyilsiniz belə bir şəxs barədə, bəli, bəli, belədir ki var, Mənuçöhr ibn Sadiqin özündən almış idi...

– Mənuçöhr ibn Sadiq dedin?.. – Karıxmış Karvanbaşı yerindəcə qurcuxdu.

Xacə İbrahim ağa elə bil sehirə düşdü, gözləri yarıyumulu, həzin və avazlı bir səsle birdən-birə ortalığa çökmüş sükutun içində ağzından əzbərə bu sözlər çıxmağa başladı:

– “Dünyaya hələ doğulmamış, amma hökmən doğulacaq adamların da ruhları olur. Bu hələ doğulmamış adamların ruhları yəqin ki bizim ətrafımızda gəzib-dolaşır, doğulub bu dünyada artıq yaşamış adamların ruhları ilə təmasa girməyə cəhd edir...”

Bu yerdə Səyyah sehrbaz eyni həzinlik və eyni avazla Xacə İbrahim ağanın ağzından çox böyük ehtiramla ona ötürülən sözü alıb davam etdi:

– “... onlardan bir uşaq həvəsi və bir uşaq inadı ilə dünya barədə, buradakı məmləkətlər barədə, həyat barədə nəsə öyrənmək istəyirlər. Ölmüş adamların ruhları bəzən səbr və təmkinlə, bəzən də hövsələsiz bir halətdə bildiklərindən və bilmədiklərindən, eşitdiklərindən və eşitmədiklərindən onlara bəzi-bəzi şeylər danışır, danışdıqca da ağızlarını açıb böyük hörmət və izzət ilə, intəhasız maraq və şövq ilə onları dinləyən, onlardan nəsə öyrənmək istəyən və dünyaya gəlmələrinin növbəsini gözləyən, bəzi zaman gözləməyə səbrləri çatmayan bu hövsələsiz ruhlara məyus-məyus, acı-acı baxırlar...”

Səyyah sehrbaz bu yerdə sözünü kəsdi, gülümsünüb Xacə İbrahim ağaya üzünü çevirdi. Son cümləni yenə də Xacə İbrahim ağa söylədi:

– “...Dünyaya gələndən sonra o tərəfdə nə vardısı, nə olmuşdusa, hər şey yaddan çıxır.” – Bunları deyib Xacə İbrahim ağa xeyli ürəkdən dediklərinə belə bir əlavə də elədi. – Əlbəttə ki çox böyük bir alim idi Mənuçöhr ibn Sadiq, Allah qəni-qəni rəhmət eləsin ustadına.

Karvanbaşı bir xeyli düşündü, eşitdiyi bu sözlər, bu fikirlər ona bir qədər küfr kimi gəldi, “hər halda dinimiz hələ ki elmi-ruhiyyatı qadağan etməyibdir bizlərə, edibsə də mən bir şey bilmirəm bu xüsusda” ürəyində belə deyib özü-özünə təskinlik verməyə çalışdı, sonra qonağın söhbətinə qayıtdı:

– Zər kimi sözlərdir. Sənin müəlliminin ustadı bu şəxs olub dedin?

– Bəli, elədir ki, var. Mən ustadımdan bu uca şəxs barədə çoxlu təqdiredici sözlər eşidib xatirimdə saxlamışam.

– Sənin ustadın... – Xacə İbrahim ağa qəflətən ağına işıq kimi gəlib soxulan bir adı nə düşündüsə söyləmədi, əzaları sustaldı, öz sözünü elə özü də kəsdi, çünki söz demək yox əslində özü də artıq cavabını bildiyi bir yorğun sual vermək istəyirdi.

– Mənim ustadım, İbrahim ağa, Cəzirəli əl Zatineyi Ağ dərvişdir. Güman edirəm bu ad da sizlərə yaxşı bəllidir. – Yenə Səyyah sehrbaz Xacə İbrahim ağanın qəlbində tutduğunu əlüstü duymuş idi.

– Omu? – Xacə İbrahim ağanın gözləri ac yalquzağın diqqətli gözləri kimi işıldadı.

“Ürəyimə dammışdı. Ağ dərviş dindən, məzhəbdən uzaq bir sərgərdan idi. Dinə dəxli yoxdur bütün bunların, ürəyimə dammışdı.” – Karvanbaşı pəjmürdəhal olub fikrindən keçirdi.

– Dinə ziddiyyəti də yoxdur.

Səyyah sehrbaz bu dəfə də Karvanbaşının ürəyindən keçənləri hiss edib cavab vermişdi:

– Ustadım uzun müddət Şamda, Hələbdə, Hacəbdə üləmalara bunu sübut etməklə məşğul oldu. Bəzən bir nəticə hasil oldu, bəzən də bir nəticə hasil olmadı. Məyus oldu, çəkildi dağların qoynunda özünə bir qalaça qurdu, yanına ancaq özünün inandığı şeyirdlərini aldı, orada guşənişinlik etdi və hüdudsuz biliklərini şeyirdlərinə ötürə-ötürə ruhiyyat elmini dərinləşdirməklə məşğul oldu.

– Bəli, bəli, əlbəttə ki duyuq düşmüş idik...

– Sənin ustadın Ağ dərviş imiş... – Xacə İbrahim ağanın gözləri xəlvəti ləzzətdən süzülüb getdi.

Əlbəttə Xacə İbrahim ağa onu da bilirdi ki, Ağ dərviş heç də könlünün istəyi ilə dağlara çəkilməyib, son dəfə “Ruhiyyat və dinin özülləri” adı altında yığışan Böyük Ruhani Birliyinin ünlü-nüfuzlu üləmaları Hacəbdə elmi müzakirələr təşkil etmişdilər. Müzakirələr yavaş-yavaş məhkəməyə çevrildi. Doqquz gün keçən bu müzakirə adlı məhkəmədə Ağ dərvişi yolunu azmış, qəlbinə

cinlər, əcinnələr, dəli ruhlar gəlib qonmuş, Allah yolunu azmış bir din düşməni, göylərin, ruhların adından danışan, amma danışmağa haqqı olmayan bir fırıldaq sahibi kimi ifşa etdilər. Müzakirənin son günü Ağ dərviş qərar elan edilməzdən əvvəl öz əbədi rəqibi və bu elmi müzakirəni fəndlə, hiylə ilə məhkəməyə çevirə bilmiş Böyük Ruhani Birliyin çox böyük nüfuzuna malik üzvü Seyid Sarı Əsrarinin üzünə bütün onun barəsində düşüncələrini açıb deyir, ürəyi dözməyib ona da, Ruhani Birliyin digər üzvlərinə də ağır sözlərlə föhşlər yağdırır, ehtiyatsızlıq edib hətta münsiflik edən din xadimlərinə də həqarət edir, narahat məclisi özbaşına tərk edərək çıxıb hara gedir, hara yox olur, uzun müddət bilinmir. Sonralar Hacəb ətrafındakı Ala dağdan azuqə almaq üçün şəhərə gələn və alış-verişdən sonra ustadının yanına dönən şeyirdlərindən birinin ardınca düşüb Ağ dərvişin yerini deyəsən gizli xəfiyyələr öyrənib din xadimlərinə xəbər verirlər. Kimi deyir ki, bu şeyird gizli xəfiyyələrin elə öz casusu olub, kimi də onun Seyid Sarı ilə bağlılığını bəyan edir. Hər nə isə bu adam Ağ dərvişi ya qeyri-şüurlu ya şüurlu şəkildə ələ vermiş olur. Amma onun, yəni bu şeyirdin əvvəldən-axıracan günahsız olduğunu deyənlər də olur. Əlqərəz Ağ dərvişin yeri-yurdu bilinəndən sonra, gizli xəfiyyələr onu dinimizin saflığını qoruyan Böyük Ruhani Birliyin uləmələrinin məhkəməsinə bu dəfə əli-ayağı qandallı gətirəndən sonra, ölüm hökmünü oxuyub təcili elə haman gün

gecəyarısı divanxana meydanında əvvəlcə ölünce döyürlər, sonra müctəhid cəllad dili söz tutmayan onun ağ saqqallı başını qoca heysiz bədəmindən ayırmazdan əvvəl qaxac olmuş qupquru cismini çarmıxa çəkir. Şəhərdə bu dəfə də belə bir şeyiə yayıldı ki, bundan sonra bəs guya Ağ dərvişin sədaqətli şeyirdləri intiqam almaq üçün and içiblər. İntiqam isə bundan ibarət olmalı idi. Ağ dərvişin şeyirdləri ustadlarının onlara axtarib tapmağı öyrətdiyi ruhlarla bəni-insanlar arasındakı ünsiyyət yollarının bir dəfəlik yox olması üçün özlərinə əl qaldıracaq, intihar edəcəkdilər. Onlar tərki-cahan olandan sonra onların yerində daha heç kim qalmayacaqdı, çünki onlar ruhlarla təmas qurmaq yolunda sonuncular idi. Ağ dərvişə qıyanlar bu sirdən bir daha heç bir zaman agah olmamalı idilər. İntihar zamanı, belə söyləyirdilər ki, iyirmi üç gənc, özlərini Ağ dərvişin kölgələri adlandıran bu şeyirdlər öz aralarından bir nəfəri qovub, ya da uzaqlaşdırıb ona özlərilə birgə intihar etmək şərəf və imkanını verməyiblər. Dağ başından üzü aşağı qaranlıq boşluğa əl-ələ verib iyirmi üç ağ paltarlı vücut durna qatarı kimi açılan zaman onların başları üstündəki nəhayətsizliyi və uçduqları boşluğu kənar qayalıqdan bir nəfər kifirləmiş üzündə incik bir təbəssüm seyr edə-edə durmuş imiş... Xacə İbrahim ağa təzədən aqlını işıqlandıran yeni qəfil fikirdən bu dəfə hətta qanının bədəninə donduğunu hiss elədi. Gözünü

necə maddım-maddım dikmişdi Səyyah sehrbazın üzünə eləcə də dikib qaldı, ayıra bilmədi.

Karvanbaşı Xacə İbrahim ağanın əqlindən keçən bu fikirlərdən xəbərsiz, öz huşunda idi. Səyyah sehrbazla Xacə İbrahim ağa arasındakı gizli səssiz söhbətin ona bir dəxli yox idi. Onun fikrində-zikrində ancaq bir məlum məsələ idi. Bəli, şübhə yoxdu. Sehrbaz sehrbaz olmağına elə bil ki sehrbaz idi, oxşayırdı, zənlə baxanda sirriçində bir adam idi. Bu dəfə ehtiyatla niyyətini bir balaca da olsa biruzə vermək istədi Karvanbaşı dedi:

– İnşallah ki, sabah evimizdə-eşiyimizdə olarıq, dincələrik, ya sabah axşam, ya o biri gün hansı məsləhət olarsa, İbrahim ağa səni məsələdən hali edər o zaman işimizi də görürük, nə deyirsiniz?!

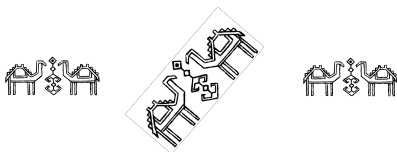
Son sual əlbəttə ki, hər ikisinə – Səyyah sehrbaza və Xacə İbrahim ağaya aid deyildi. Son sual aid idi ancaq Səyyah sehrbaza. Səyyah sehrbaz elə özü də bu suala cavab verdi:

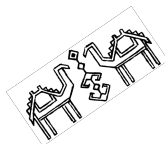
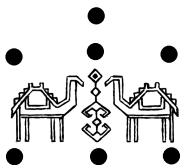
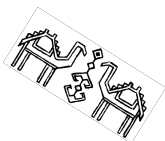
– Elədi, ağa, sən deyəndi, sabah, o biri gün, nə fərqi var ki?! Təki göy üzünün rəngi mən istəyən olsun... – Sonra da elə bil özü-özünə dodaqaltı mızıldadı – Mən istəyən rəngi hələ bir alsın göy üzü, yerdə qalanı bir şey deyil...

Bununla da söhbət qarın doyurmayan yarımçıq yemək kimi elə buradaca qurtardı. Gecədən keçmiş isti yorğan-döşəyə girib bir xeyli

fikrə daldı və sonra Karvanbaşı halsız bədənini ora-bura vurnuxub nəhayət ki çətinliklə yuxuya verərək uzun illərdən bəri yuxuda görmədiyi yaşıl gözləri niskilli anasını bu gecə yuxusunda hiçqıra-hiçqıra görmədimi, gördü.

ə günlərin bir günü ikicə günün içində Şah ordusunun zərbi-dəstinə davam gətirməyib biyabırçı halətdə imdad diləyən, nə üçün, hansı əqillə və hansı məqsədlə qiyam etdiyini heç özü də yaxşı anlamayan bu balaca, amma yekəxana şəhərdə Məmmədqulunun gördüyü və Məmmədqulunu çaşdıran, fikirlərini bir-birinə qarışdıran o cavan gəlin yuxarı məhəllədəki ayrı-ayrı küçələrin birində qoca qarı nənəsiylə bir yerdə yaşayırdı. Əri həməən ikicə günlük qeyri-bərabər döyüşdə o dünyalıq olmuşdu. Bu ayrı küçədə o gəlingilin düz həyətinə baxırdı Məmmədqulunun sahiblərini qovaraq içinə girib özünə yaşayış yeri elədiyi mülkün ikinci mərtəbəsindəki yeganə pəncərə günəşin təzəcə

göydən göründüyü sübh vaxtı nə qədərinə işıq yığa bilərmiş içinə, xudaya?! Bax elə bu pəncərə idi gözəl Pərnisə yaşayan o evin balaca həyatına durna gözü kimi açılırdı.

Şeşəbiğ cəlladbaşının bu pəncərənin önündən ayrılmamağı yavaş-yavaş ətraf məhəllə adamının da diqqətini cəlb eləməyə başladı. Onsuz da qalib ordunun cəlladı təkcə bu məhəllədə yox, bütün şəhərdə acı bağırsağ kimi uzanan söz-söhbətin başı idi. “Gəldi, yox, gördün gördüm, evdə qılıncdan çox qılıncı, baltadan çox baltası... cəlladdı da, üzünə baxdınmı diqqətlə, zərrə qədər mərhəmət yoxdu üzündə, üz elə bil min ildi buz vurub donub qalıb. Nəsə gözəl Pərnisənin həyatindən gözünü çəkmir ki çəkmir, yapışıbdı, nədi pəncərəyə. Bunlara arvad almaq olar? Olar. Olmaz. Yox niyə olmur, odu o gün görmədin ki...” Bunun kimi, buna bənzər dedi-qodu söhbətləri artıq ayaq açıb başlamışdı o əyri-üyrü məhəlləni addım-addım, axsaya-axsaya gəzməyə.

Məmmədqulu özü də bilməzdi ki, axır vaxtlar niyə belə səbirsiz olub, elə hey hara isə tələsir, əslində bilirdi hara tələsir, tələsdiyi yer ev də deyildi, tələsdiyi yer durnagözlü pəncərənin qabağıydı, bir azdan gün batandan sonra bu qızcığaz qapını bağlayıb burnunun ucunu da çölə çıxarmayacaq və Məmmədqulu da onu bu gün bir daha görə bilməyəcək deyən atının yüyənini səbirsiz tərپətdi. Ürəyi birdən sıxıldı və bərk-bərk atmağa başladı. Bu evə ayaq basıb köçəli üçüncü

gün idi gərək ki, otaqdakı yeganə böyük pəncərəyə yanaşıb tənbel-tənbel uzaqdan par-par parıldayan cümə məscidinin günbəzinə baxan zaman birdən hiss eləmişdi ki, aşağıdan qonşu həyətdən kiminsə baxışdı zillənib onun tüklü üzünə az qalır onun tüklü üzünü deşə, deşərdi də iti mizraq idi bu odlu baxışın ucu. Bəstəboy, qarayanız, arıq bir qızdı, amma ki gözəl də olmağına gözəl idi, əlindəki taxta qabdan bir dəst yuyulub sıxılmış pal-paltarı bir-bir çıxarıb bu balaca həyətdə bir ucu evin damından asılan taxtabəndin ucuna, o biri ucu çəpərə bağlı zivədən sərməyə hazırlayırdı ki, birdən dörd tərəfə yayılmış saçlarını geri silkələyib başını qaldırıb qonşu pəncərədə bir qalınbiğli, qarasifətli kişinin pəncərəyə dirsəklənib cümə məscidi tərəfə dalğın-dalğın baxdığını görəndə bir xeyli bu dalğın baxışın süzöldüyü gözlərə, bu kədərli çöhrəyə sehirlimiş kimi baxıb baxıb durmaqdan özünü saxlaya bilmədi: “Allah, Allah, sən özün kömək elə, bunların da yəni Allahı olurmuş, cəlladın da üzündə rəhm olurmuş” – düşündü. Bir ilin gəlini gözəl Pərnisə lap elə bu yaxınlarda cavan kişisini itirmişdi, heç bir ay da bəlkə olmazdı. Əri şəhəri müdafiə edənlərdən idi və o gecə tələsik gedib qəsdimi vardı, belə tez şəhid olandan sonra bu deyib-gülən, dodağından gülüşü əskik olmayan cavan gəlini tamam dəyişmişdilər. Ağlamağına daha ağlayıb-sısqayıb doymuşdu, amma gülüşü-təbəssümü də artıq üz-

gözünü tərək edib harasa başqa bir yerə birdəfəlik uçub getmişdi...

“– Hansı cəhənnəmdə qaldın, qız Pərnisa?! Noldu, bu paltarı bu zivəyə sərmək nə hucur iş oldu sərilib qurtarmadı?!”

Evin içindən qoca qarı nənənin küpəgirən qarılar təkin xırıltılı səsi gələr-gəlməz gözəl Pərnisə vəhşi heyvan iyi almış ceyrən olub hürkdü, nəmli yaşıl gözlərini biləyi ilə sildi, silmədisə əlini niyə üzünə apardı, qərəz, baxışlarını birtəhər haman pəncərədən ayırdı, əlindəki paltarları bir-bir havaya çırpıb başladı tələsə-tələsə ipə sərməyə və elə bu zaman da huşa getməyindən qayıdıb qarı nənənin səsi ilə Məmmədqulu bu balaca həyətdə bu balaca gözəl uzunsaç qızı öz ikiminci mərtəbəsindəki bu yad həyətdə açılan durnagözlü pəncərəsində ilk dəfə gördü. Bir diqqətlə qızı süzdü. İlk fikrindən keçən bu oldu: “Nə incə boynu var, birdəfəlik boynu var ki bunun.” Tezəcə bu fikri az qala əli ilə yelləyib milçək qovalayan kimi beynindən qovdu. Bir daha qıza tuşladı baxışını. Bir xeyli baxdı. Qıza beləcə baxmaq ona ayrı ləzzət elədi. Onun boy-buxununu, duruşunu, əl-qol ata-ata, dodaqaltı deyinə-deyinə ipə paltar sərməsini, pəncələri üstünə qalxıb qıvraq əndamını sanki tarıma çəkməsini rahat-rahət seyr elədi. “Məni görməyinə gördü, amma vecinə də almadı – bihudə deyil”

Aşağıda gözəl Pərnisə birdən ayıldı ki, bəs nə hərəkət edirsə, necə əyilib durursa, bədənini balıq

kimi ha tərəfə qıvrılırsa, sən demə pəncərədən ona utanmaz-utanmaz baxan bu yaşlı, bıqları şələ kişinin acığına edir. Bəlkə də acığına eləmir. Bu fikirdən yenicə açılan dan üzü kimi bunun da üzü qıpqırmızı oldu. Birdən nə mənə, nə sənə başını döndərüb utanmaz baxışlarını o da dikdi bu kişinin şahin baxışlarına, ilişmədimi bu baxışlar bir-birinə, həm də necə ilişdi, tutaşdı, sonra süst düşdü, sonra hər ikisi məlul-məlul o buna, bu ona aşkar baxmaqlarını daha heç cürə saxlaya bilmədilər.

– “Hamı səndən qorxur, bilirəm, amma mən bax bu boyda da qorxmuram, heç zərrə qədər qorxmuram. Bil...”

– “Sən məndən niyə qorxmalısan ki. Mən ki səni tanımıram, sən də məni tanımırsan. Qorxma...”

“Qorxmuram. Heç vədə də qorxmanam...”

“Qorxmasan yaxşıdı. Mən ki adamyeyən deyiləm...”

“Adamyeyənsən, aldatma məni. Başlar kəsib doğramısan. Nə qədər günahlı, günahsız qana batıb sənin əllərin. Mən bilirəm...”

“Yox, elə demə. Hər adamın öz günahı olur. Günahsızlar günahı görünməyən günahlılardı...”

“Nə ağzını açıb durmusan orda. Görmürsən iş görürəm. Mənə elə baxma. İndi nənəm gəlir...”

Handan hana qoca qarı nənə yanını basa-basa gəlmiş, paltarları hirslə gözəl Pərnisənin əlindən dartıb alıb özünü də yana itələyib ölə-ölə onları zivəyə sərməyə başladı, özü də ki eynən küpəgirən

qarılar təkin bu dəfə ağzı səssizcə açılıb yumulurdu...

Gün günü ağır-ağır, saat saati, dəqiqə dəqiqəni ildırım sürətilə əvəzlədi. Göz yaşları yavaş-yavaş quruyan gözəl Pərnisə o gündən sonra nə zaman arxa həyəətə çıxdısa, qonşudakı yuxarı pəncərədə həmin ətli sifətə yapışmış şeşə bıqları gördü, bildi ki bu bıqların sahibinin iti baxışları indən belə onun hər hərəkətini gözləyir, izləyir. Gözəl Pərnisə nəyə istəsəydin and içərdi ki bu baxışlar çox kədərli baxışlardır, bu adam da kədərli adamdı, özü də deyəsən utanmaz-zad deyil. Bu adam gözəl Pərnisədən həqqən gizlənməyə çalışırdı, bəzən bacarırdı, bəzən yox, bacarmırdı. Bacarmayan zaman elə bil onu harasa səsləyirdi, harasa ahənruha kimi aparırdı gözəl Pərnisəni bu kədərli baxışlar dönüb olurdular bir çiçəkli yol: “gəl, gəl qız, mən ki həyatım boyu əsl məhəbbətin, əsl nəşənin nə olduğunu bilmədim, həsrət bilmədim, vüsal bilmədim, həyatı necə və kimə və nə üçün qurban verməyi bilmədim” bu kədərli baxışlar deyirdi. Kənardan baxan olsaydı belə anlarda düşünərdi ki, heç cəllad Məmmədqulu deyil bu kədərli baxışların yiyəsi, kimdisə, nədisə Məmmədqulunun gözlərinin düz içində oturan bir başqa adamdı bu cürə baxır, heç əri də, özünün halal birillik əri də ona belə baxa bilməmişdi ki,

gözəl Pərnisənin ürəyi bu cür titrəyəydi, şirin bir yuxudaymış kimi nə zamansa onsuz da aylacağını güman edib bu yuxuda nə istəsəydi eləyər. Buna bax, sən Allah buna, bu ki, ona əl eləyir, vay utanmaz, lap elə götürüb nərdivanı dirəyəsən bu divara qalxasan bu ikinci mərtəbədəki bu bayquşgözlü pəncərədən keçəsən içəri, tutasan bunun şeşə bığlarından dart ki dartasan, atasən özünü o möhtəşəm qolların arasına, amma... ay işığı həyəti doldurub qoca qarı nənənin xorultusu evi başına götürəndə gözəl Pərnisə bir də nə gördü, gördü ki, hardadı hardadı – nərdivanın üstədi, pillələri bir-bir qalxır “çiçəkli yolla” yuxarı ikinci mərtəbəyə. Yuxarı, yuxarı, əlbəttə, ikinci mərtəbəyə! Yuxarı, yuxarı əlbəttə, əlbəttə ki ikinci mərtəbəyə!! Bu zaman ürəyi necə də gup-gup vururdu. Məmmədqulu əlini sallayıb onun belindən nə zaman tutdu, heç özü də bilmədi, quş kimi qaldırıb nə zaman saldı durnagözlü pəncərədən içəri, otağın ortasında nə zaman yerə buraxdı, onu da bilmədi...

...Zavallı, zavallı... bircə sakit ol... bircə sakit olum... nə olur, olsun, sonra nə olur olsun, indi, indi və daha heç vaxt, indi, yox, indi olmaz, indi heç olmaz, bir başqa vaxt, yox, indi... aman Allah, eşitsə, bilsə nənəm öldürəcək mənə, qurbanın ollam, burax mənə gedim, mənə axı burda nə işim var idi?! Ay Allah, sənə, sənə qurban ollam, inan mənə, inan, burax mənə gedim sabah,

sabah gəlim, gedəcək kəndə, sabah, yaxşımı, bu gün burax məni, burax sən Allahın, gedim mən, eşidib görən olsa, daşqalağam mən, mən bədbəxt, mən biçarə, zavallı, zavallı, sus, danışma, nolar, sus, niyə, niyə axı mən... bu boyda şəhər... sən ki kimi istərsən... dayan, dayan bir, səbrin olsun, yoxdu sənin səbrin, niyə yoxdu sənin səbrin, ay Allah, ay Allah, niyə bunun səbri yoxdu... yoxdu... yoxdu... yoxdu sənin insafın da yoxdu... sən... ah... bax bu utanmazın hələ bığlarına, bax bir, yelləncəkdi, yelləncək...

Pərnisənin və Məmmədqulunun bir-birinə sarılıb yapışmış və bir-birindən heç cür ayrılı bilməyən pıçılıtları yavaş-yavaş ağır bir qaranlığın sükutunda əriməyə başladı, çünki “burax məni” deyən kimi yenə işığı həyəti götürmüş ayın qabağını bir parça bulud şəstlə gəlib necə tutdusa, həyət birdən-birə zülmət qaranlığa qərq oldu – o bulud nə zaman çəkilib ayın qabağından gedəcəkdi, ancaq o bir olan Allah bilirdi bunu.

Məmmədqulu belə bir zaman və belə bir yerdə zənən üçün bombalanboş qəlbinə gəlib bu cürənə eşqin dolmasını Allahın ona uca göylərdən göndərdiyi bir inayət kimi qəbul elədi. Elə bil Allah onun qulağına pıçıldamışdı: “Görürsən sən bu qızı, görmürsən?! Götür, qurtar onu dərddən-bələdan hifz elə, buraxma yanından heç hara”. Bu

pıçılığını heç cür unuda bilməyən Məmmədqulu az qala hərdən yorğan-döşəyin içində hətta çox bərkdən sıxırdı gözəl Pərnisənin başını öz tüklü köksünə elə sıxırdı ki, qızın hövlnak olub “vay nəfəsim, burax, burax, öldüm ki, mən. Allah, neynirsən sən, dəli olmusan? Sən dəlisən vallah, dəlisən...” deməyindən də ləzzət alırdı. Əslində ləzzəti gözəl Pərnisənin səmindən alırdı, dediylə sözlərin mənasına heç bir fikir vermirdi. Qərribə olan həm də bu idi ki, Məmmədqulunun özü son vaxtlar ürəyinin elə bir uzaq yerindən səsi gəlib şirin-şirin danışmağa başlamışdı ki, hamı matməttəl qalmışdı buna deyirdilər həmənkə qeyzli, zəhmli Məmmədqulu deyil, başqa Məmmədquludu bu. İşini görəndə də bir başqa adam olmuşdu, gözəl Pərnisə gözlərinin qabağından iki ayağını bir başmağa dürtüb heç hara inad edib getmirdi, hara, kimə baxırdı yenə həmənkə qaydada ancaq onu görürdü, əli də ki işdən açıq-aşkar soyumuşdu, özünü ancaq məcbur edib gün ərzində bir işin qulpundan birtəhər yapışa bilirdi, çalışırdı ki gözəzadə çox dəyməsin, belə necə gəldi bu günü də yola versin çıxıb getsin evinə. Evdə isə... Onunkə ay işığı gözəlmək idi. Ay işığı həyəətə dolan zaman gözəl Pərnisənin nərdivanının ucu utanmaz-utanmaz “taq” eləyib söykənirdi durnagözlü pəncərəyə, bu zaman Məmmədqulunun ürəyində tarıma çəkilməmiş sim idi, nəydi o sim qırılırdı. Qız bu pilləkəni qalxıb qurtarınca o da aramsız otaqda

o tərəf bu tərəf var-gəl edirdi, az qala o dünyaya gedib qayıdırdı. Gəlişini biləndən sonra gözləməyə nə vardı ki. Amma yenə də bütün vücudunu bal kimi ləzzət alırdı. Əgər əvvəllər bir adam ona desəydi ki, sən Məmmədqulu, kimisə bax beləcə ürəyin ata-ata gözləyəcəksən, bu gözləmə sənin üçün bu qədərinə şirin olacaq, sən hər şeyi, hər zadı unudacaqsan, rahatca bu adamın üzünə Məmmədqulu səsin başına atıb gülməzdimi, elə gülərdi...

“– Sən də gedəcəksən Şah çıxıb gedəndə onunla?”

“– Mən buyruq quluyam, fəqir Allah bəndəsiyəm, kiməm ki mən?! Getməyə bilmənəm.”

“– Demək gedəcəksən?”

“– Gedəcəyəm əlbəttə.”

“– Bəs mən?”

“– Nə sən?”

“– Mən də, mən. Bəs deyirdin sevirsən məni?!”

“– Sevirəm?”

“– Hə də.”

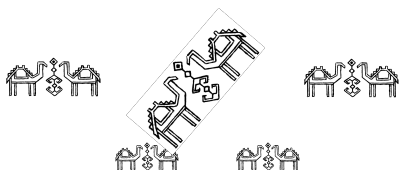
“– Yaxşı, yaxşı, sevirəm.”

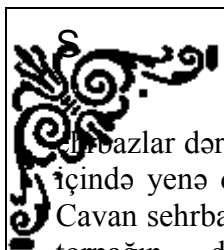
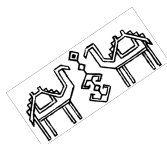
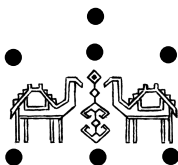
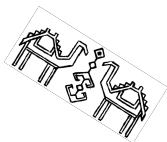
“– Yox, mən bildim: sevmirsən. Zərrə qədər də sevmirsən.”

Saatlarla, sabahın gözü ovxalana-ovxalana açılanacan bu “sevirəm-sevmirəm” söhbətini yarımürgülü halətdə də olsa uzadırdı gözəl Pərnisə,

o isə heç cürə incimirdi. Gözəl Pərnisənin uzun dağınıq saçında dalğın-dalğın Məmmədqulunun barmaqları gəzirdi və bu zaman bir az da bərk qısılırdı Məmmədqulu gözəl Pərnisəyə, əslində bu dəfə ruhu qısılırdı ona – eynən körpəykən anasının isti qarnına qısıldığı kimi. Bundan da aldığı ləzzət bir başqa idi. Eynən anası idi gözəl Pərnisə. Səsi də oxşayırdı səsinə. “Nolar kim gedir getsin, sən getmə. Səndən biləsən, mən əl çəkən deyiləm. Mənə ər lazımdı, başqa heç bir adam lazım deyil. Sən məni atmazsan, ata bilməzsən, sən məndən heç hara qaça bilməzsən, heç hara yanımdan gedə bilməzsən... düz demirəm, Məmmədqulu...” “Məmmədqulu”nu “Zəbulla ağa” eşidirdi. Eyzən həməni sözlər idi. Anasının təkqiç Zəbullaya dediyi sözlər. Elə belə bir ay işığında atasının ölümündən bircə ay da keçməmiş atasının həyətində tut ağacının, yox, Qarağacın sərin altında yorğandöşək salıb qucaqlaşmış yatışan anası ilə təkqiç Zəbullanın hərdən yerlərində ora-bura vurnuxub bir-birlərinə dedikləri sözlər içində ancaq bu sözlər idi yapışmış qalmışdı yaddaşında. Eynən anasının danışığıydı, əlbəttə ki artıq onun üçün eynən anası idi gözəl Pərnisə.

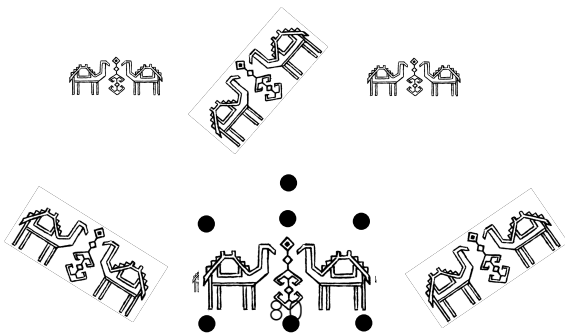

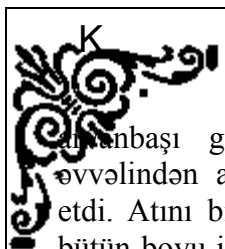

Sehrbazlar dərəsindəki bahara məxsus yamyaşılığın içində yenə də gül-gülü, bülbül-bülbülü çağırırdı. Cavan sehrbaz öz həmişəki yerində – elə bil başını torpağın düz içindən boylanıb çıxarmış yarımçılpaq bir qayaya çiyinini söykəyib yenə də oturmuşdu və bu dəfə üzünü dərədən yuxarı, Görükməz Təpəyə sarı tutub dalğın-dalğın Təpəyə tərəf baxırdı. Əlbəttə Görükməz Təpə necə görükmürdü, yenə də eləcənə görükmürdü, amma bütün gecəni ki qar yağmışdı, bu qar Təpəni başdan-başa bürüyüb nəhəng bir qar topasına çevirmişdi. Bu qar topası görükürdü. Külək ağ qarı dənə-dənə bunun başı üstədən o tərəfə, bu tərəfə sovurmağındaydı. Dərənin qurtardığı yerdən o tərəfdə Görükməzin ətəyində səssiz-səmirsiz başını aşağı salıb külək-boran öz işini görürdü, cövlan eləyirdi, qar da səssiz-səssiz yağırıdı, hər yan da ağappaq parıldayırdı. Bir az aşağıda dərədə isə hər şey yenə də həmişəki kimi başqa cür idi. Quşların cikkiltisi, çeşmələrin şırıltısı az qala

burdakı havadan yerəcən, yerdən havanın hər bir hüceyrəsinəcən gedib çıxan cürbəcür, al-əlvan rənglər vardı, bu səslər bu cürbəcür rənglərin düz içinə girirdi, yox, yox, bəlkə də bu səslər rənglərin içinə girmirdi, bu səslər rənglərin içindən çıxırdı. İki-bir, üç-bir sehrbazlar dərədən o tərəfdəki yuxarıdakı dünyaya heç bir məhəl qoymadan söhbətləşə-söhbətləşə, bəzən də mübahisə edib əl-qol ata-ata dərə uzununu bəzən aramla, bəzən aramsız o tərəfə bu tərəfə gəzişirdilər. Dərədən o tərəfdəki dünya bunların vecinə deyildi. Burada, bu dərənin içində onlar dənizdə balıqlar kimi yədilər. Hərdən baxışları ilə cavan sehrbazı axtarıb tapır, onun öz həmişəki yerində olub-olmamasından əmin olub bundan sonra arxayın-arxayın köks ötürürdülər. Cavan sehrbaz isə oturduğu yerdəcə qımıldanıb eləmədən hələ də kədərli-kədərli üzünü Görükməz Təpəyə tərəf tutmuşdu. Elə bil o qarın, o çovğunun içində axtardığı bir şey vardı, axtarırdı, axtarırdı, amma tapammırdı. Ürəyinə dammışdı ki, hardasa lap elə bu yaxınlarda çox mühüm bir hadisə baş verəcəkdir. Amma nə? Həm bilirdi bunu həm də bilmirdi.

Karvanbaşı gözlərində gizli bir qürur karvanı əvvəlindən axırınacan bir daha yaxşı-yaxşı seyr etdi. Atını bir hündür yerə çəkmişdi, Düzəngaha bütün boyu ilə al-əlvan bir xalı ilməyi kimi açılan karvan səslə-küylə, daşdığı yükün ağırlığına baxmayaraq gizlin bir şövqlə uzun yolun son həvəsli addımlarını atırdı. Atın başını çəkib karvana qatıldı, Xacə İbrahim ağa ilə Səyyah sehrbaz qatırlarını ata dəyişmişdilər, bu ikisinin yanında bu da atını sürməyə başladı.

– İbrahim ağa, sən Hacı ağanı bizim evə apar, üst qatda qonaq otağına yerləşdir, diqqət elə qulluğunda dursunlar. – Karvanbaşı Xacə İbrahim ağaya dedi.

– Baş üstə, ağa, sən heç narahat olma, nə lazımsa mən hamısını edəcəyəm.

– Mənim işim çox olacaq. Karvansaraya lazımdı getmək, karvanı lazımdı boşaltmaq... Bunlardan da əvvəl biriminci əlbəttə gərəkdir qibleyi-ələmin hüzuruna gedəm. İnşallah, axşam evdə görüşərik.

Səyyah sehrbaz ürəyində düşündü ki, bir söz də mən deyim, ayıb olmasın, yoxsa elə yol uzunluğunu ağzıma su alıb durmuşam, dedi:

– Nə təhər məsləhət olar, o təhər də hərəkət elərik. Sən ürəyini buz kimi saxla. Məndən istədiyini məndən alacaqsan. Sonrası mənlik deyil.

Son sözlərini deməyilə peşiman olmağı bir oldu. “Gərək bu cür deməyəydim”. Amma təcrübəsindən bilirdi. Nə qədər adam olmuşdu yaxınının, qohumunun ruhunu çağırmaq üçün əvvəl-əvvəl əldən-ayaqdan getmişdi, malını-pulunu tökmüşdü bu işin əmələ gəlməsi üçün. Sonrası amma necə olmuşdu? Bu adamlar peşiman və pərişan olmamışdımı, olmuşdu.

Karvanbaşını bu axırıncı söz heç tutmasa da üstünü vurmadı. Karıxmış Xacə İbrahim ağa başını yelləyib Səyyah sehrbaza göz ağartdı. Ortaya namünasib bir sükut çökdü. Bir xeyli kirimişcə at sürdülər. Artıq yol kənarında təkəm-seyrək obalar, evlər görünməyə başlamışdı. Qışın oğlan çağına hələ bir az var idi, amma buna baxmayaraq həyətbacada bitən ağacların dibində, təpəsində, evlərin damında neçə gün öncə yağmış tamamilən əriməyə macal tapmamış ilk qarın nişanələri qalmış idi. Bu ağartıya baxdıqca uzun müddət yaşıllıqdan yorğun düşmüş gözlər elə bil dincini alırdı. Arxadan karvana çatacatda zəifləyib heydən düşən sazağın nəfəsi əlbəttə ki bir neçə gündən sonra Görükməz Təpənin ətrafındakı bəyaz haray-həşiri buralara da gətirib çıxaracaqdı, amma orda-burda, küncdə-

bucaqda gizlənmiş qar topalarının bu həngaməni gözləməyə taqətləri, hövsələləri çatacaqdımı?! Xacə İbrahim ağanın nəfəsi ilə buğ çıxırdı ağzından. “Bu qara sükutu pozum” düşünüb üzünü Səyyah sehrbaza tutub soruşdu:

– Səyyah ağa, sizin dərə ki ab-havası ilə maşallah cənnətməkan bir yerdir, nə cür olub ki, dərənin dörd bir tərəfi müxtəlif mövsümlərə girir, sizin dərəyə amma bunun bir dəxli olmur, necə ki, fəsli-yazın xoş anlarıdır, həmişə də elə qalır? Sizlərin əməli nəticəsidir, yainki o yerdə bir başqa sirr vardır?

– Hacı ağa, sən necə bilirsən, dörd tərəfin fəsli-qış ola, təbiət qan ağlaya və tufan-çovğun hər tərəfi bürüyə – indi bu saat Görükməz Təpə artıq tamam qar altında qaldı – belə olan halətdə bir kiçik dərənin yaşıllığı, gül-çiçəyi, sultan çeşmələri, ağacların cəh-cəh vuran quşları – bütün bunlar dörd tərəfi kəsmiş o şaxtanın ortasında nə cürə mümkün olarmış?

– Əlbəttə, Səyyah ağa, mən elə bunu belə də təsəvvür edirdim ki, var. Sizlərin qüdrətinin nəticəsidir əlbəttə. Cənnəti bu dünyaya gətirmisiz, maşallah, maşallah.

– Mən ki indi burda sizinləyəm, bir balaca deşik açılıbdır üzü dərəyə, əgər dostlar onu tutmazlarsa, boran-çovğun girirsə o deşikdən keçib dərəyə girir. – Səyyah sehrbaz fikirli-fikirli dilləndi.

Şəhər yavaş-yavaş qara və böyük bir xal kimi onlara tərəf gəlirdi, gəldikcə də böyüyürdü, əvvəl adda-budda evlər dar küçələrə döndü, sonra dar küçələr genişləndi, sonra ağaclar, arxlar, bulaqlar... yol boyu adam idi karvanın pişvazına çıxırdı. Amma bütün bunlar hələ şəhərin özü deyildi. İç şəhərin qala qapıları hələ irəlində idi. Karvan da daha əvvəlki kimi hərəkət eləmirdi, addımlarını ləngitmiş, maraqlı baxışların, nəzərlərin nəvazişindən məst olmuşdu. Budur, uzaqdan qala qapıları artıq göründü, karvana tərəf atlılar çapdı. Karvanbaşı karvanın önünə, ayaqlarını tənbel-tənbel atan Qotazlı dəvənin yanına atın sürüb keçdi.

– Ağa, gözün aydın, yetişdik evimizə-eşiyimizə. – Sarvan Qarasuvarlı atını ona yaxınlaşdırıb gözyaşını verdi.

– Gözümüz aydın, Qara, hamımızın gözümüz aydın. – Karvanbaşı cavab verdi. – Köpəklərin ağzına kəmərlərini vurdularmı?

– Vurdular, özlərini də zəncirə saldılar, sən narahat olma.

Zurna-balabanın səsi gücləndi, dəvələr bir anlıq kövşəmələrini saxladılar, sonra yenə də piyada olmuş sarvanların arxasınca kövşəyə-kövşəyə getməklərinə davam etdilər.

– Belə elə. Karvanın ağzını aşağı məhəlləyə Hacı Gavərin karvansarasına tərəf çevir. – Pişvaz

mərəsimindən xoş bir əhvala düşən Karvanbaşı atın üstündə şax durub üzünü döndərmədən Sarvan Qarasuvarlıya göstərişini verdi.

– Oldu, ağa. – Sarvan Qarasuvarlı Qotazlı dövənin yaraşlıq örkənindən çox ciddi və qətiyyətli bir görkəmlə yapışıb addımlayan Nəzərəlinin yanına atını sürdü.

Karvanbaşı qanrılıb gözü ilə Xacə İbrahim ağa ilə Səyyah Sehrbazı aradı, onlar hardasa karvanın ortalarında olmalı idilər, Xacə İbrahim ağa Karvanbaşının onu axtardığını əlüstü duyub atını ona tərəf yeyinlətdi. Karvanbaşı altında bədöv at oynaya-oynaya gözləri karvanda Xacə İbrahim ağaya son tapşırığını bir daha təkrar elədi:

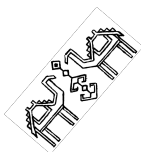
– Siz də dediyim kimi edin. Karvansaraya getmənzə sizin heç lüzum yoxdur. Siz birbaşa evə gedin. Mən karvanı yerləşdirib sonra saraya, hüzura gedəcəyəm. Gecəyə qədər işim çoxdur. Bizim malları evə Nəzərəli gətirər. Gözün üstündə olsun. Özünüz də dincəlin, ona da, – başı ilə Səyyaha tərəf işarət etdi Karvanbaşı səsini yavaşıtdı, – məsələni artıq açıb özün danışarsan, mən özüm istəmirəm.

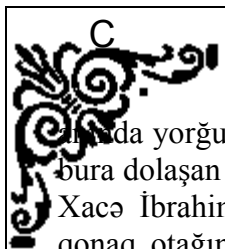
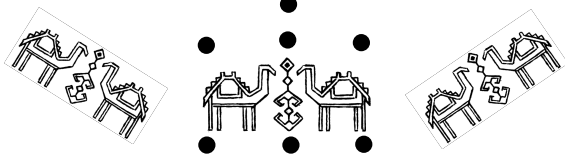
Bunları deyib bir cavab gözləmədən Karvanbaşı yenə Karvanın qabağına atını sürüb irəli keçdi. Xacə İbrahim ağa göz elədi, Səyyah sehrbazla birgə atlarını çəkib bir kənara durdular. Karvan gəlib dövə-dövə, qatır-qatır yüklənmiş mal onların qabağından aramla keçib getməyə başladı. Karvanın quyruğu ötüb keçəndə Səyyah Sehrbaz

baxıb gördü ki, karvanın başı qala qapılarından şəhərin içərisinə qədəmini qoydu. Zurna səsi, hayküy sədaları artıq oradan gəlib qulaq deşirdi.

Xacə İbrahim ağa Səyyah sehrbazla birgə çönüb Çəşmə yoluna girdilər, bu yol onları şəhərin o biri tərəfindəki kiçik Çəşməli qapıya gətirib çıxaracaqdı. Elə də oldu. O qapıdan onlar şəhərə daxil olub adamsız, boş küçələrlə (hamı karvan varid olan baş Darvazanın ətrafına doluşmamışdı?) atlarını Karvanbaşının yuxarı Qırqlar məhəlləsindəki evinə tərəf sürdülər. Bunlar evə çatanda gün günortanı təzəcə olardı keçib getmişdi.

...da yorğunluq yol azmış sərgərdanlar kimi ora-bura dolaşan Səyyah sehrbaz ondan da yorğun olan Xacə İbrahim ağanın onu gətirdiyi geniş və isti qonaq otağında bir yumşaq xalının üstündə necə uzanmışdısa eləcəyə də qalmışdı. Çoxdan idi belə zər-zibalı, rahat yerdə məskən eləməmişdi. Rahat olmağına əslində Sehrbazlar dərəsi də rahat idi, amma buradakı rahatlıq bir başqa rahatlıq idi. Bu otağın hər bir küncündən ilıq və tanış bir yuxunun məstedici qoxusu gəlirdi. Mürgü Səyyah sehrbaza çox asanlıqla güc gəldi. Şəhərin adı səs-küyünə alışmadığından böyük pəncərələrin qalın şüşələrindən hərdən işıqla bir yerdə özünü içəri dürtən dəcəl səsdən-küydən əvvəl-əvvəl diksindi. Gözləri yarıyumulmuşdu, fikirləri qarışırdı. Və bu otağın məstedici rahatlığında qulağına yenə də ancaq özünün tanıdığı haman qəzəbli səslər gəlməyə başladı...

– Sənin yerin bura deyil! Rədd ol!!

– Get. Bütün taxsırlar səndədi. Sən etdin. Sən etdin bunu!

– Lənət olsun. Yeddi qatına lənət olsun...

Dağın başındakı yarıçuq üstünü qar basmış komanın qapısının ağzını kəsib onun dünənki ürək dostları bu gün onu içəri buraxmaq istəmirdilər. Lənətlər, təhdidlər... Səyyaha söz deməyə də imkan vermirdilər. Qar dənələri balaca tozcuqlar kimi gecənin ümidi hər yerdən kəsilmiş qaranlığını deşib ağ işığın yolunu göstərirdilər. Min dənə, yüz min dənə qar tozcuğu boyda deşik haman işığa gedən yeganə yol idi. Dünən Ağ dərvişi qətlə yetirmişdilər. Əvvəl-əvvəl huşu başından gedənə qədər döymüşdülər, sonra çarmıxa çəkmişdilər. Qəlbi ağrıyan, acıyan da, bu heysiz cism qalığını nifrətlə seyr edən də ona son nəfəsində cürbəcür suallar verirdilər. Son gücünü yığıb Ağ dərviş bunlara bəzi cavablar verməyə cəhd göstərirdi. Söz canından çıxanda sözlə, söz canından çıxmaq istəməyəndə cavabı gözlərilə verirdi. Gözləri böyümüşdü və görənlər heyrət edirdilər ki, bu cür ağır məqamın özündə belə gözləri xeyli pəjmürdə və yaraşılıq olmuşdu. Ən sonda onun çarmıxdakı cisminə şəyirdləri bir-bir yaxınlaşıb dodaqaltı, ancaq onun yarımcan, amma yenə də yaraşılıq gözləri ilə anlaya biləcəyi tərzdə nəsə pıçıldadılar. Nəhayət bundan sonra onun canı heysiz, gözlərinin içi isə tərənəmz oldu. Şəyirdləri ona nə dedilər?! Ağ dərvişə şəyirdləri intiqam almaq üçün and içdilər. İndi isə onu, onlardan biri olan onu içəri,

bu intiqam mərasiminə buraxmırdılar. Qapını düz üzünə bağladılar. O, komanın qabağında həyətin bir küncünə, yarımqaranlığa çəkildi. Xırda qar dənəcikləri üz-gözünə, üst-başına nəvazişlə qonub qalırdı, onu yavaş-yavaş ağ bir heykələ çevirirdi. Tərpənməz durdu, fikrindən keçdi ki, balaca tərpənsə, kiçik də olsa bir hərəkət eləsə boşuna güc sərf edəcək, belədə buz kimi soyuq ölümünü daha tez yaxınlaşdırıb bilər, o isə sona qədər burda durub heç bir yana getmək fikrində deyildi. Səhərə qədər, axşama qədər, gücü-tabı son damla qalana qədər, ölümünə qədər duracaqdı. Əvvəl-axır yoldaşları onu dinləməli idilər. O həqiqəti öyrənməli idi, öyrənəcək idi. İntiqam şaiyəsi artıq bu dağın başından yol alıb üzüaşağı, şəhərə çatmışdı. Nə intiqam idi, onun illər uzununu bir yerdə bu komada yatıb qaldığı, Ağ dərvişin səmadakı deşiklərdən, o deşiklərin yola çevrilməsindən, o yolla gedış-gəlişin mümkünlüyündən, bu mümkünlüyün ruhlar üçün istifadəsindən danışdıqlarına, öyrətdiklərinə birgə qulaq asdığı, bir qəmlənib bir sevindiği şeyird dostları hansı intiqam barəsində düşünürdülər, nə edəcəkdilər, necə edəcəkdilər?! Seyid Sarının uzun və zəhmli çöhrəsini xatırladı. İntiqamın qorxusu hətta bu zəhmli çöhrədən də o tərəfə keçmişdi və çöhrənin xırda gözlərində oturmuşdu. Seyid Sarı tüpürcəyi axan ağzından daha çox, gözlərilə danışdı: “öyrən, öyrən, nə var bunların beyinlərində hamısını öyrən, sağ-salamat

geri dön. Sağ-salamat, eşidirsən, sən mənə sağ və salim gərəksən...”

Komanın qapısı eşik tərəfdən ağzına yığılan qarı boğuq səslə ağır-ağır itələyib açıldı. Bir-bir Ağ dərvişin şeyirdləri içəridən çıxmağa başladılar. Hamısı dizəcən ağappaq alt paltarında idi. Gəlib həyətin axırında sıldırım uçurum idi, onun düz üstündə dayandılar, səf düzəldilər. Aşağıda dərvinin dibi görünmürdü. Bunlar başladılar hərəkətsiz halətdə gözləməyə. Ancaq indi o, bu adamların niyyətini dərhal başa düşdü. İntiqamın mahiyyəti elə o andaca ona məlum oldu. Əslində bunlar səssiz-səmirsiz, heykəl kimi lal durub ürəklərində öz ruhlarını çağırırdılar. Məqsədləri bu idi ki, ruhları bunların vücutlarını son məqamdan bir qədər əvvəl tərək etsin. Belə bir üsulu cavanlığında Ağ dərviş icad eləmişdi. Ölüm ölümdən bir az, lap azacıq əvvəl gəlirdi. Səyyah tərپənməz olub az qala donduğu yarımqaranlıq yerdəncə bunların hər hərəkətini diqqətlə izləməyə davam etdi. Dodaqlarına naməlum indiyənəcən özünə də bəlli olmayan yarıçılpaq bir təbəssüm qondu, üzünün qırışığı dərinləşdi. “Deməli, belə. Bircə mən qalırım. Mən artıq yeganə oldum. Məndən başqası olmayacaq”. Elə bu sözlər gəlib fikrindən keçmişdi ki, sıldırımdan üzüaşağı iyirmi üç nəfər can-qəlb dostu əl-ələ tutmuş halda tullanıb boşluğun qaranlıq bağına özlərini atdılar. İyirmi üç yelkən açıldı qaranlığın içində. Əvvəlcə üzüaşağı daş kimi düşmədilər, yox, əvvəlcə havada

nizamlı durnalar kimi dövrələmə uçuşmağa başladılar. Bir xeyli beləcə əl-ələ verib uçuşandan sonra birdən şikar görün şahinlər kimi sürətlə şığıyıb dərənin təkinə üz aldılar. Heç birindən, iyirmi üç nəfərin heç birindən yerə dəydikləri zaman bir cıncırtı, bir səs eşidilmədi. Yerə dəyəndə yox, hələ havada ikən ölüb qurtarmışdılar. Ağ dərvişin iyirmi üç şeyirdi ustadlarının intiqamını beləcəyə aldılar. Əslində iyirmi dörd olmalı idilər...

...Qapının yavaşdan döyülən səsindən diksinib gözünü açdı. Kimsə qapıdan o tərəfdə boğazını arıtlayıb öskürdü. Xacə İbrahim ağa idi.

– Gir. – Səyyah sehrbaz yarımçıq yuxusunu gözünün dibinə qovalayıb bərkdən dilləndi.

– Axşamın xeyir olsun. – Xacə İbrahim ağa içəri daxil olub əlindəki şamdanın titrəyişli yanan şamını əli ilə qoruya-qoruya keçib oturdu onun yanında yerə, şamdanı da qoydu aralarına. Otağın işığı çoxaldı. Kölgələr peyda oldu, uzun-uzun divara yapışdılar. Axşamın qaranlığı doğrudan da nə zaman düşmüşdüsə Səyyah sehrbazın bundan xəbəri olmamışdı. Bu qaranlıqda yorğunluğu da nəhayət bir yol tapıb cismindən çıxmışdı kənara.

– Hər vaxtın xeyir. – Səyyah da öz növbəsində Xacə İbrahim ağanı salamladı, ona

tərəf çönüb elə yerindəcə bir böyründəki yundan tökülmüş mütəkkəyə dirsəkləndi.

– Dincələ bildinmi? – Xacə İbrahim ağa nəvazışlə soruşdu.

– Mən neyləmişdim ki yorulaydım. Amma dincəldim. Sən özün nə təhərsən?

– Mən yaxşıyam, niyə ki. Ağam hələ gəlmədi. Saraya, padşahın hüzuruna gedəcəkdi. Gələcək inşallah.

– Elə çatan kimi hüzura?

– Əlbəttə. Bu karvan əlahəzrətin öz karvanıdır. Ən qiymətli malları o sifariş vermişdir. Bundan savayı bir çox hədiyyələr də vardır ki şəxsi-alisinə təqdim ediləcəkdir. Məxsusi onun adına alınmış hədiyyələr varımızdır.

– Çox gözəl, çox pakizə. Xeyirli olsun. Belə... Bilirsən, İbrahim ağa, mən belə düşünürəm ki, bizim mətləbi deyirəm, bu gecə bu alınmayacaq. Göy üzünün rəngi heç xoşuma gəlmədi bayaq. Bu işdə, sənə deyirəm gərəkdir göyün rəngi mən istəyən ola. Əsas göyün rəngidir.

Xacə İbrahim ağa Səyyah sehrbazın mətləb üstünə gəlməsindən məmnun qaldı, amma dediklərinə bir o qədər mültəfit olmadı:

– Göyün üzü hələ nə deməkdir? Göyün rəngini nə zaman gördün sən?

– Görmədim. Ürəyimə belə damıb. Günortadan üzü bəri mən istəyən deyil. Mən istəyən olmasa – olmaz.

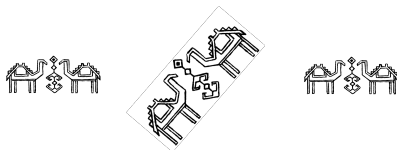
– Nə deyirəm... – Xacə İbrahim ağa məyus olub bir balaca düşüncəli dilləndi. – Nə etmək olar ki. O zaman sən öz işində ol, rahatlığını elə, dincəl, yat. Mən ağama sənin dediklərini çatdıraram. Məndən bir istəyin varmı?

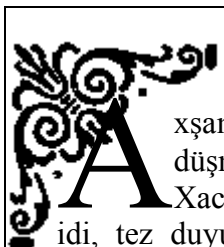
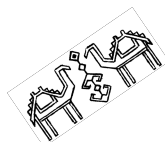
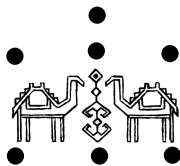
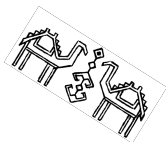
Səyyah sehrbaz ürəyində düşündü: “birdən bunlar elə bilər ki, mən bu dəbdəbənin içində qalıb kef eləməkçün vaxtı qəsdən uzadıram.” Üzünü pəncərədən çölə tutdu, bir daha diqqətlə son görüntülərini qeyb etməkdə olan göy üzünə nəzərini saldı:

– Yox ki yox, mən istəyən deyil. Mən nə edə bilərəm?! – Pəncərədən səmaya baxa-baxa günahkar bir tərzdə dilləndi.

– Mən nə deyirəm?! Yaxşı bəs sən istəyən göy üzünü olmağın biz nədən biləcəyik? – Xacə İbrahim ağa tərəddüd içində bundan soruşdu.

– Mən özüm bunu biləcəyəm. Mən özüm. Sizin ki bilməyinizə bir gərək yoxdur. Səbr, ağa, səbr. Mənlik deyil, biləsən... – Hacı Mir Həsən ağa Səyyah, yəni Səyyah Sehrbaz üzünü təzədən çöndərüb Xacə İbrahim ağaya belə cavab verdi.

Axşamdan xeyli keçmiş və gecə artıq düşmüşdü Karvanbaşı evinə dönən zaman Xacə İbrahim ağa ki qulağı çöldə səsdə idi, tez duyduq düşüb həyətə çıxdı. Nökərlər atı çəkib apardılar. Karvanbaşının Xacə İbrahim ağaya ilk sualı bu oldu:

– Danışdınız? Nə oldu, nə dedi bu?

Xacə İbrahim ağa cavabında dedi:

– Danışdıq, ağa, danışdıq. Hələ bir keç içəri, dərdin alım, soyuq olacaq burda sənə...

Axşamçağı sazaq artıq əməlli-başlı kəsməyə başlamışdı. Soyuq həyətdən içəri isti otağa əndərənə birgə keçdilər. Burada bir cavan, səbirsiz qadın xeylağı, qucağında da bir uşaq nə vaxtdı ki, Karvanbaşının yolunu gözləyə-gözləyə oturub qalmışdılar. Onu görcək cəld ayağa qalxdılar. Uşaq anasının qollarından vurnuxub çıxdı, özünü atasının mehriban qucağına atdı.

– Gəl, gəl hələ bir, bax, bax buna, gör nə təhər böyümüsən, maşallah olsun.

– Maşallah, maşallah... – Xacə İbrahim ağa da məmnun-məmnun təkrar elədi.

Karvanbaşı uşağı çox bərk qucaqlayıb bağına basdı, öpüb durdu, bir daha diqqət ilə üzünə baxdı. “Böyüyüb, baxışları itiləşib” düşündü. Sonra uşağı yerə qoydu, uşaq beş-altı yaşı var idi, bir xeyli də ağırlaşmışdı, qısılib bunun ayağına durdu.

Karvanbaşı uşağı bir ayağı ilə yavaşcadan və ehtiyatla sürüyə-sürüyə gəlib o qadının yanındaca xalça üstünə oturdu. Əli ilə qadının əlindən tutdu, onu da yanında oturtdu, bir xeyli qadını hər tərəfdən zənlə süzüb əlini əlində tumarlaya-tumarlaya nəvazişlə dedi:

– Sən ki heç dəyişməmişən. Necəydin, eləsən. De görüm hələ özün nə təhərsən? Gözümə birtəhər dəydin. Vaxt uzun gəldi keçdi, həmi?

Qadın utandığındanmı, ya nədən başını yerə dikib nə isə dodaqaltı mızıldadı, əlini yavaşca çəkdi çıxardı Karvanbaşının əlinin içindən, özü də qızardı. Karvanbaşı daha bir elə fikir vermədi ki bu nə deyir nə demir. Amma yenə də laübali:

– Nə dedin? – soruşdu.

Cavabında qadın əllərilə uzun saçlarını başındakı örpəyin altında düzəltdi, sonra yenə əvvəlki təkin anlaşılmaz tərzdə nəsə pıçıldadı.

– Yemək yeyəcəksən, soruşur. – Xacə İbrahim ağa gəlinin mızıltısını usanıb tərcümə elədi.

– Yox, yeməyəcəyəm. Sarayda vəzir Məşdəli məni qonaq elədi. – Karvanbaşı üzünü yenə qadına tutdu, – yox, baxıram, niyə ki, yaxşısınız, amma sən bir az yorğunsan elə bil. Hədiyyələrinizi aldız?

Qadının nəhayət dili açılmadı, açıldı:

– Sağ ol, var ol, aldıq. Sağlığına yorğun-zad deyiləm. Keçən gecəni yatmamışam, elə bildim gecə gəlib yetişsən. Gözləmişəm. Bunu yatırdım, – uşağı göstərdi, – özüm nə illah elədim, yatamdadım...

Qadının dili açılan kimi Karvanbaşının, yadına gör nə düşdü?! İsti yay günlərinin birində heç gözləmədiyi halda Şahdan ona adam gəldi ki, gəl bəs qibleyi-aləm səni yanına istəyir. Heysiz-heysiz durub geyindi, ayaqlarını sürüyə-sürüyə evdən çıxıb saraya gəldi. Şah ona bir cariyə bağışladı, özünə isə yeddi gözəl, seçmə qızı qardaşlığı Xeyirabad əmiri hədiyyə göndərmişdi. İlk dəfə onu gördüyü zaman qaşqabaqlı, dinməz-söyləməz, arıq, bəstəboy bir qız idi. Yaşıl, iri gözləri ilə başını qəflətən qaldırıb adamın gözünün içinə dik baxmağı vardı. Şəlalə saçlarını gizlətməyə, ipək örpəyin içinə bərk-bərk dürtüb yığmağa çalışırdı, bəzən alınırdı, bəzən yox. Ürəyində “bu mənim nəyimə gərəkdi, nəyə oxşayır bu, Allah?!” düşünüb dilində Şaha bol-bol təşəkkürlər edib dodaqaltı deyinə-deyinə Karvanbaşı saraydan çıxıb özü irəliddə, qız arxada, küçənin isti havasının içindən ləng-ləng keçib qayıdıb evinə getdi. Bir ildən sonra onların balaca

bir oğlan uşaqları dünyaya gəldi, Karvanbaşı isə dinimizin qanun-qaydası və ürəyinin hökmü ilə bu qızı özünə kəbinli arvad elədi. İndi beynindən sürətlə gəlib keçən bu vəqəni bir tərəfə qovub:

– Get, get sən də bir dincəl. Mən bir azdan gəlləm. – Karvanbaşı dodağının ucunda nərmənazik bir təbəssüm qadına baxmadan üzünü yerdəki xalçaya tutub dedi. – İbrahim ağa, gəl bir yaxına otur görüm.

Qadın uşağın əlindən tutub çıxmaq istəyəndə Karvanbaşı uşağı bir daha yanına çəkib bağına basdı, başını sıgalladı:

– Qoçağım mənim. Sabah səhər yuxudan durub gəlib mənə bu bir ilin hesabını verərsən. Verərsən?

Uşağın gözləri qürurla güldü, şəstlə başını yuxarı qaldırdı, atasının məhəbbətlə üzünə baxdı, baş əydi atasına, qaçıb anasının tutdu əlindən, ikisi də otaqdan sevincək çıxdılar.

– Nə var, nə yox?! Mallar gəldi? – Karvanbaşı bunların dalınca isti-isti baxdı, sonra yerini rahatlayıb Xacə İbrahim ağaya tutdu üzünü.

– Gəldi, qurbanın olum. Hər şey yer-yerindədi. Sən necə oldun? Qibleyi-aləmi gördün, ağrın alım?

– Gördüm. “Mərhəbamı” aldım.

– Şükür, şükür. Min şükür.

– Yaxşı, de bir görüm, o biri işlərimizdən nə xəbər var?

Xacə İbrahim ağanın səsi dəyişdi, naçar davam etdi:

– Nə xəbər olacaq. Yaxşıdı işlərimiz...
Amma... Əmması var.

– Nədi, nolub, əmması nədi hələ?

– Heç. Göy üzünün rəngi deyir mən istəyən deyil.

– Göy üzünün rəngi bu istəyən deyil?! –
Karvanbaşı gözün qıyıb təəccüb etdi.

– Bəli, qurbanın olum. Məncə fənd oynatmır.

– Belə. O zaman göy üzünün rənginin bu işə nə dəxli vardır, İbrahim ağa?

– Varmış, varmış, dərdin alım. Görünür dəxli varmış.

Karvanbaşı fikrə getdi. Əgər Xacə İbrahim ağa deyirdisə ki, sehrbaz fənd oynatmır, onun gözləri itidi, deməli həqiqətən ortada yalan-filan yoxdur. O zaman bu rəng məsələsi nə deməkdir? İndi bəs nə edəcəkdilər?!

– Bəs indi nə edək? – Karvanbaşı sual etdi.

– Gözləyək, ağrın alım. Nə edəcəyik?!
Gözləməkdən başqa çarəmiz varmı, yoxdur.

Karvanbaşı və Xacə İbrahim ağa yenə bir xeyli bu xüsusda söhbətləşdilər, götür-qoy etdilər, axırda belə bir qərara gəldilər ki, hələ bir müddət səbr edib gözləsinlər, Səyyah sehrbaz özü deməyincə daha ondan bir kəlmə söz soruşmasınlar bu məsələ barədə. Xacə İbrahim ağa Karvanbaşıya qayğılı-qayğılı baxdı: “gör bir necə

yorğundu, gedib dincəlsə yaxşı olacaq” düşünüb ayağa qalxdı.

Amma gedərkən soruşdu:

– Vəzir Məşdəli mənim barəmdə səndən bir söz soruşmadı ki, ağrın alım?!

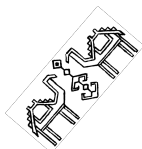
– Vəzir Məşdəli səni nə üçün soruşmalı idi, İbrahim ağa? – Karvanbaşı suala sualla cavab verdi.

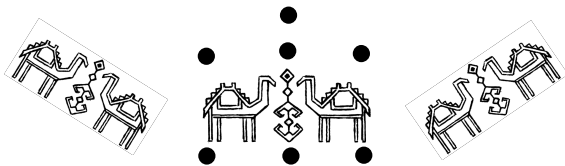
– Heç. Deyirəm, bəlkə onun yanında qalmışam. O səfərki məsələni deyirəm.

– Yox, soruşmadı, arxayın ol.

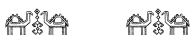
– Sağ ol, sağ ol, dərddin alım. Gecən xeyirli olsun. Yat dincəl. Yoruldun sən, əldən düşdün...

“Vəzir Məşdəli də vəzir Məşdəlididi, hay-hayı gedib, vay-vayı qalıbdı, sən hardan gəlib onun yanına düşəcəksən, ay qərib” Karvanbaşı Xacə İbrahim ağa çıxdıqdan sonra bunları beynindən keçirdi. Sonra vəzir Məşdəlinin qoca, arıq, büzüşmüş ağ saqqalı seyrəlmiş sifəti gəldi bunun gözlərinin qabağında durmadımı, durdu.

rtıq qoşun əhli ilə, onu boya-başa yetirmiş əziz padşahla, haqq-sayını güman ki heç zaman geri qaytara bilməyəcəyi ağsaqqallı vəzir Məşdəli ilə burada, bu Allaha bir az da o birilərdən yaxın olan şəhərdə vidalaşmalı olacaqdı. Vəzir Məşdəlinin yanına gedəcəkdı. Lazım gəlsə lap ağlayıb-sısqayacaqdı. Peşiman-peşiman üzrxahlıq edəcəkdı, “nökərinəm ölənəcən, sən mənə atalıq etdin” deyəcəkdı. Gözünün ağına-qarasına dönmüş öz oğlu olsaydı, ondan da artıq istəyəcəkdı onu, oğulluğunu vəzir Məşdəliyə əmanət edəcəkdı. Yalvaracaqdı ki, padşaha onun iltimasını çatdırsın, özü ürək eləyə bilmir. Vəzir Məşdəlinin çaşqın baxışlarını öz baxışları ilə səy edib ələ keçirib hərəkətsiz bir halətə salacaq, onların içinə girib

onların içindəkilərdən rahat-rahat hali olandan sonra isə... Sonra geriyə, bu sakit, dar, yerinə daş döşənmiş, quş boğazı kimi nazik bu küçəyə, yolu onun yaşadığı evdən də yuxarılara baş alıb gedən, harda qurtardığı da bəlli olmayan bu küçəyə qayıdacaqdı. Sinəsi ata-ata ondan xoş xəbər gözləyən gözəl Pərnisəni əvvəl-əvvəl hələ bir cinlədəcəkdi. “Olmaz. Qoymadılar. Mən də ləşkərlə bir yerdə necə ki gəlmişəm, elə də geri dönməliyəm. Başqa səfərlər də vardır...” Bu zaman gözəl Pərnisə hansı oyundan çıxacaqdı, bir Allah bilirdi. Yalnız onu heydən çıxarıb, qışqırdıb-küsdürüb bir xeyli ləzzət alandan sonra açıb həqiqəti qoyacaqdı ortaya. Həqiqəti?! Amma həqiqət harada idi, bunu ki heç özü də bilmirdi. Vəzir Məşdəlinin narahat gözlərinin təəccüb dolu dərinliyində idi həqiqət, yoxsa onun “bir görüm nə edə bilərəm, heç bilmirəm necə deyə biləcəyəm qibleyi-aləmə bu xəbəri” sözlərində idi, yaxud da padşahın hələ qəbul etmədiyi qərarında idi?! Harada idi həqiqət?! Bircə məlum olan o idi ki – bəlkə elə həqiqət də bu məlum olandan ibarət idi – o özü artıq qərarını vermişdi və qoşunla bir yerdə geri dönməyəcək idi. O, gözəl Pərnisədən heç cür ayrılı bilməyəcək idi. Bəlkə həqiqət doğrudan da elə bu idi?! Əlbəttə ki həqiqət doğrudan da elə bu deyildi də bəs daha nə idi?!

İndi artıq Məmmədqulu bir məsələni həyəcan içində düşünə-düşünə qalmışdı. Qibleyi-aləmin onun hərəkəti ilə bağlı qərarı necə olacaqdı?!

Ürəyinə qara-qura fikirlər gəlib girirdi. Yadına padşahın cövləyə qalxan sözləri düşürdü. Qibleyi-aləm idi salnaməçi mirzəyə bu sözləri yazdırırdı: “Yaz, mirzə Sədrəddin, yaz. Yaz ki, ikicə saata aldıq bu boyda şəhəri, cəmi azğınlarını da diz üstə çökdürdük. Amma ləşkər bilsin bunu. Bunlar bizim din qardaş-bacılarımızdır. Yollarını ki azmışdılar, bir şapalaq vurduq ağılları gəldi başlarına, öz məmləkətimiz, öz camaatımızdı, qarətdən-filandan söz ola bilməz, qarətə qurşanmış, yainki barəsində şikayət gələn əsgər birbaşa, özü, mən hələ ağzımı açmamış cəllad Məmmədqulunun getsin xidmətinə, cəzasını o verəcək, ixtiyar onundu”. Bir də Şah gözlərini qələmindən ayırmayan Mirzə Sədrəddinə bu sözləri yazdırmışdı: “Bir də bunu yaz! Kim məğlub olmuş bu şəhərdə qalıb məskun olmaq niyyətinə düşsə, bütün sonrakı nəsli zay çıxacaq. Çünki buranın havası da ikiqat olub özü-özünü soxur bizim ciyərimizə. Buranın havası da, daşı da, suyu da, arpası-çörəyi də, bir söz, bu məğlubluğu gören nəyi varsa hər şeyi artıq axtalandı. Məni bəyənməyən birisi ancaq belə fikrə düşə bilər.”

Məmmədqulunun Şaha iltimas etməsinin xəbəri hava ilə keçdi bu qulaqdan o qulağa, bu evdən o evə, onbaşı onbaşıya, yüzbaşı-yüzbaşıya danışdı, əyanlar, əşrəflər, bölük başçıları maraqlandı.

içində donub qalmışdılar ki, Şah öz sevimli cəlladının cəzasını necə verəcəkdir və heç verəcəkdirmi?! Bəlkə cəllad Məmmədqulu öz dikbaş arzusuna çatacaq, bu şəhərdə qalıb ordu ilə geri dönməyəcəkdi, bəlkə Şah onun bu gözlənilməz dikbaşlığına göz yumacaq, bəlkə də... Hərə bir cürə yozum yozurdu.

Məmmədquluya bir neçə gün heç kim bir söz demədi padşahın nə qərar çıxardığı barədə. Bu yazıq da qalmışdı nigaran ki, əlbəttə başından böyük qələti eləyibdir, amma iş də artıq işdən keçmişdi. Düşünürdü: “Şahverən vardır Şahın ləşkərində mən əvəzi, heç olmazsa buna görə mənəni buraxar inşallah. Allaha təvəkkül”. Ağına gələn Məmmədqulunun dilinə də gəlirdi, məsləhətləşdiyi, ürəyini açdığı, nigarançılığını bölüşdüyü köməkçisi qoca bir qul vardı, o idi. Bu qoca qul da Məmmədqulu ilə söhbətin hər dəfəsində onun son sözlərini qara başını tərpədə-tərpədə təkrar edər, hər dəfə “Allaha təvəkkül” deyib bununla da susardı. Amma sulu gözləri öz içində gizlətdiyi qorxu ilə bir yerdə hillənirdi Məmmədquludan ötəri, çünki Məmmədquluya həqiqətən də sidq-ürəkdən bağlanmışdı, uzun-uzun illər idi ki, ondan savayı bir kimsəsi yoxdu.

Məsələnə bilib qoca qol bir xeyli susmuşdu. Handan-hana gözlərini yana qaçırıb bu dəfə “Allah axırını xeyrə calasın” demişdi. Elə bir qaranlıq, naçar tərzdə demişdi ki, Məmmədqulunun ürəyinə qara bir xal düşmüşdü və daha birdəfəlik bu barədə

onunla-bununla söz danışmağı özü-özünə qadağan etmişdi, çarəsi nə idi oturub Şahın qərarını dinməzsöyləməz gözləməkdən savayı çarəsi var idimi, yox idi.

Vəzir Məşdəli nəhayət ki, məqamına salıb cəllad Məmmədqulunun təvəqqesini qibleyi-aləmə çatdıranda həyatı boyu heç bu cürə peşiman olmağını yadına gətirə bilmədi. Sonra da uzun zaman öz-özünü yamanlayıb durdu. Qibleyi-aləmin gözləri az qala hədəqəsindən çıxıb uçub gəlib onun gözlərini arı kimi sancacaqdı. Qaşları çatıldı, nə çatıldı. Zərbə onun üçün çox gözlənilməz oldu, özü də kimdən – zaman-zaman özündən xəbərsiz isnişdiyi nökrəri cəllad Məmmədquludan zərbənin gəlməsi onun hiddət və qəzəbini bəlkə birə on artırdı. Səsi çox boğuc çıxıdı:

– Belə... Bu cəllad əvvəl-axır özünün zatiqırıqlığını göstərməli idi ki göstərdi. Hayıf, çox hayıf. Deməli ki, bizim qulluğumuzda dayanmağı yaraşdırmır daha özünə. Nəyə və kimə güvənir gərəsən bu zati-ali, bəlkə sən biləsən, vəzir?! Sən bilməmiş olmasan, sənin adamın deyilmədi bu nacins, unutdunmu, sən çəkib çıxardıb oturdun bunu başımızda. Asılasıydı bu, hələ o zaman asılasıydı, yəqin pis iş gördük, qulluğa götürdük, adam elədik. İndi də ki bu cürə. Nə oldu, nə baş verdi? Səfərdə ordudan cəllad qaçırsa, bəs elə hamı

hara istir çıxıb getsin daha nəyi gözləyirsiniz?! Hələ məni neynirsiniz? Nədi, gözlərini niyə döyürsən, sus, sus, sussan yaxşıdı, nə deyəcəksən ki?! Düz demirəm yoxsa? Bəlkə, vəzir, elə bilirsən yadımdan-huşumdan çıxıbdir bunun hekayəti?! Sən deyildin bunun cavanlığındakı “şücaətindən”, dağa-daşa düşməyindən yanıqlı-yanıqlı danışdırdın?! Doğmaca anasını... o dünyalıq etməmişdimi?! Budu mənim xeyirxahlığımın indi əvəzi?! Ax... Taxsır bilirsən kimdədi? Məndə. Əlbəttə susub durassan. Nə deyəcəksən ki?! Məndədi taxsır, mənim özümdə.

– Elə demə, gözümün işığı, elə demə, ürəyimə dağ dağ üstündən çəkmə, qurbanın olum. Nə deyə billəm mən, Allah əvəzim? Mən fəqir hardan biləydim, nə biləydim mən bunun haramzada olduğunu?! Hardan biləydim çiy süd əmib, qancıq südü əmib, amma gərəkdir biləydim. Əlbəttə taxsır məndədi, hər cəzaya hazırım, qurban. Zatiqırıq çıxdı, doğru buyurursan, qudurdu, azdı yolunu. Mən bir gör kimin üçün ağız açdım sənə. – Vəzir Məşdəli kürəyindən su kimi axan soyuq tərini tumanınacan gəldiyini hiss elədi.

Şah vəzir Məşdəliyə gözücu baxıb daha qulaq vermədi, əvvəlki qəzəbli sözlərinin ardınca necə ki düşmüşdü, sağa-sola əyilmədən eləcənə onların arxasınca getməyində oldu:

– O məlun, xain, o asi Şahverdinin oğlunu deyir, eləmi? Bu hələ bir mənə nə cür hərəkət edəcəyimi, kimi kimin əvəzinə qulluğa

götürəcəyimi də məsləhət edəcəkmış... Belə. Vəzir! Mənim boşuna sərf eləməyə nə vaxtım varımdır, nə də həvəsim. Belə. Bunun dərsi verilməlidir. Hamıya görk olmalıdı bunun dərsi. Yaxın gəl, qulaq ver. Nə dediyimə aç qulağını yaxşı-yaxşı qulaq ver.

Bunları deyib Şahın gözlərinin dibinə qaranlıqda çovğun qoparan qış birdən-birə çökmədimi, çökdü. Şahın gözləri soyuqdan üşüdü, don vurdu Şahın dibsiz gözlərini. Şahın vəzir Məşdəliyə dediyi sözlər də artıq ağzından yox, gözlərindən çıxırdı...

Elə həməən gün axşam vaxtı vəzir Məşdəli hüzurdan qayıdıb yaşadığı mülkə girəndə ürəyində həm sevincə, həm də qorxuya bənzər bir yük var idi. Şahın qəzəbindən canını qurtarmışdı – buna əlbəttə ki şükür edirdi. Amma vəzir Məşdəli onu da bilirdi ki, Məmmədqulu bir azdan yenə də hər günkü kimi onun evinə gəlib təvəqqesinə Şah tərəfdən bir cavab olub-olmamasını soruşacaq. Hər gün gəlir sakit-sakit, gedir sakit-sakit, bu gün də hökmən gələcək. Vəzir evə çatan zaman hər ehtimal fərraşa çağırıb tapşırırdı ki, bir adam buraxmasın bu axşam həyəətə, illah da onun yanına, nəsə bu axşam başı bərk ağrıyır, deyəsən soyuq dəyib nədi, istiliyi vardır, yatacaq, sonra nə düşündüsə dübarə bir də bunu tapşırırdı: “dünənki xidmətçilər indi dincəliirlər,

eləmi, durğuz onları da, qoy bu axşam növbətçilərin evdə, həyətdə sayı çox olsun, qapı-bacanı da lap elə indidən bağlayın.”

Bunları deyib vəzir Məşdəli getdi girdi iç otaqların lap dərinində birinə, bir qərib nəfəs aldı, köksündən xırıltı ilə bir burula-burula qədim xalçalara oxşayan uzun bir xatirə çıxdı gəldi durdu gözlərinin önündə, əli ilə havada kor adam tüstü qovalayan kimi bu qəfil xatirəni qovalayıb elə pal-paltarlı yerini açıb isti, yun yorğanın altına girdi, hətta başını da gizlətdi yorğanın altında. Yalnız bu zaman hiss elədi ki, fərraşa doğru deyirmiş bir az əvvəl, həqiqətən istiliyi var, çünki başlamışdı yavaş-yavaş titrətməyə. Amma titrətməyi əslində bir tərəfdən öz içindəki Şah qərarından sonrakı həyəcandan gəlirdi. Bir həyəcanlı huş onu gah o bayaqkı xatirəsinin yanına aparırdı, gahdan da bir yenə diksindirib salırdı olduğu yerə, isti yun yorğanın altına.

O xatirə bu idi. Günlərin bir günü nökrər artıq istirahətinə buyurmaq istəyən vəzir Məşdəliyə belə bir xəbər çatdırdı ki, bəs bir nəfər qapıya gəlib vacib bir məsələ barədə onunla danışmaq istəyir.

– Cavan bir adamdır, ağa, bığ-saqqal üzünü, gözünü basıb, qaçaq-quldura da bir az oxşayır. Amma əl çəkmir, deyir ki, guya sən onu tanırsan.

– Kimdi, adı nədi? – Vəzir elə-belə heç düşünməyib soruşmuşdu.

– Bilmədim, ağa, demədi. Soruşummu?

– Yox, gətir hələ bir görüm kimdi, nəçidi. Hər kimsə olsa da pənah gətiribsə əlbət ehtiyacı var. Gətir gəlsin.

Nökərin dalınca qədd-qamətli, cüssəli, saç-saqqalı ilə dərvişlərə bənzəyən bir cavan kişi girdi vəzir Məşdəlinin otağına. Vəzir nə qədər diqqət elədisə bu kişini tanıya bilmədi.

– Kimsən, nəçisən? Kimlərdənsən? – Vəzir Məşdəli maraqla buna baxıb soruşdu.

– Ağa, sən mənim rəhmətlik atamı tanırdın. Atam Şah karvanında sarvan olmuşdu.

Elə vəzir Məşdəli ağzını açıb “Kim idi sənin atan?” soruşmaq istəyirdi ki, birdən qəfil bir vaqədən sarsıldı. Uşaqılıq və cavanlıq rəfiqi sarvan Qədirqulu bütün cüssəsi, boy-buxunu, uzaq gənclikdə qalmış, mehriban çöhrəsi ilə onun qarşısında dayanmış bu qaraqabaq, bıqlı-saqqallı cavan kişinin cisminin içindən sıyrılıb çıxdı və bir kənara özünü çəkib əllərini daraq edib arxadan başını qucaqlayıb şəstlə, bir az incik-incik, bir az da qəmli-qəmli Məşdəliyə baxmağa başladı. Handan-hana vəzir Məşdəli bir xeyli ürəyi niskildən qısıla-qısıla bu gənclik rəfiqini həsrət və doyunca seyr elədikdən sonra nəhayət baxışları ilə onunla vidalaşdı, sarvan Qədirqulu yenə gedib oğlunun cisminə qədəm basıb girdi bu cismin içində itdi. Vəzir Məşdəli soruşmaq yox, bu dəfə təsdiq elədi:

– Məmmədqulu, sənsən?!

– Bəli, mənəm.

– Sənsən, indi tanıdım. Xeyirdimi bu axşamçağı?

– Sənin ayağına gəldim. Üzə çıxıram. Təslim edirəm özümü. Amma mənim hal-qəziyyəmə başqa cür idi.

– Hal-qəziyyəni nə cür idi, Məmmədqulu? Gəl, gəl yaxına, otur. Yeməkdən, içməkdən könlün bir şey istir?

– Yox, sağ ol. Könlüm bir şey istəmir. Elə sən mənə qulaq as, bəsimdi. Dinlə məni sonra qərarını ver – var mənim günahım, ya yoxdu... sən söylə.

Vəzir Məşdəli, Məmmədqulunun qaçaq düşməsindən əlbəttə xəbərdar idi. Amma nə üçün və necəsini o qədər də yaxşı bilmirdi. Çox əcayib uydurmalar gəlib girmişdi bu qəziyyənin içinə, həqiqət necə itmişdisə əsl kələfin ucunu heç cür tapıb ortaya qoymaq mümkün olmurdu. Məmmədqulu ki qaçaq düşmüşdü, dağa-daşa çəkilməmişdi, bir xəbər-ətəri yox idi, kimin ağzına nə gəlirdi onun barəsində danışırdı. Amma o-bu deyən bir başqa, bunun özünün dediyi bir başqa. İndi Məmmədqulu özü ona hər şeyi olduğu kimi düzünə-doğrusuna danışıdıqca vəzir gözlərini yaşından çox-çox əvvəl az qala qocalmış, uşaqlığından tanıdığı Məmmədquludan çəkə bilmirdi, bu bəxtiqara gəncin danışığından, dediyindən bədənində tükü ürpəşirdi.

Məmmədqulu doğrudan da başına gələnləri necə var idisə eləcə də həyəcənsiz, aramla başını

yerə dikmiş nəql elədi, vəzir Məşdəli də haman səbirli tövrlə buna qulaq verdi. Məmmədqulunun atası sarvan Qədirqulununu karvanla uzun səfərdən qayıdıb xeyli zamandan sonra vətənə çatan günü axşam öz evində quldurlar qətlə yetirirlər. Yaxşı bir kişi idi, sakit adam idi, ömrü-günü bu ölkə mənim o ölkə sənin keçmişdi. Qətl çox qaranlıq qətl idi, yıxdılar quldurların boynuna, başqa bir şaiyəyə görə Ərəbistandan bununla bir yol gələn karvan bələdçiləri gecənin yarısı qarət məqsədilə onun gətirdiyi malına, puluna göz dikib girirlər bunun evinə, özünü öldürürlər, o zaman balaca olan oğlu Məmmədqulununu ata qatillərdən azca əvvəl məsələni başa düşüb dal həyət qapısından çıxarıb qaçırır, qatillər Qədirqulununu işini bitirdikdən sonra bunun arvadına da guya ki, olmazın işgəncə verirlər, gizlətdikləri qızılları bundan tələb edirlər, amma istəklərinə nail ola bilmirlər o səbəbdən ki, övrət ağıllı çıxır bir bicliklə bunlara hiylə gəlir, ərinin əmisi oğlu Zəbulla ki qonşuları idi, bu tacir Zəbullagilə birtəhər qaçıb canını qurtarır. Amma illər gəlib keçir, şayiələr ayaq açıb yeriyir, Məmmədqulunun bığ yeri tərləyən zaman onun da qulaqları bu şayiələri arı gül-çiçəyə gələn kimi gözləyə-gözləyə qalır. Bəs ona nəhayət məsələnin canı açıq-aşkar agah olur. Nə bilim qarətədi, nədi, karvan bələdçilərini kimdi, guya gəlib qarət ediblər, öldürüblər – bütün bunlar məlum olur ki yalandan yalan söhbətlərmiş. Düz olan isə bu imiş ki,

Qədirqulunu öz arvadı, bu Məmmədqulunun anası əmisi oğlu tacir Zəbulla ilə bir yerdə söz qoyub öldürtdürüblər. Əslində bu çoxdan qurulmuş bir tələ idi, bunlar bir-birilərini çoxdan sevirmişlər və onun bu səfərdən gəlişini böyük bir qorxulu sarsıntı içində gözləyirmişlər ki, Qədirqulu burada olmayan zaman artıq acı fitnə kimi üzə çıxan eşq macərəsi o gələn zaman onun da qulağına çatacaq. Bu qorxu bihudə deyildi. Gecələr bir qonşu evdən o biri qonşu evə uzanan gediş-gəlişlərdən qonum-qonşu əlbəttə ki, artıq duyuc düşməmiş deyildi.

Məmmədqulu o zaman yeniyetmə yaşına təzəcə ayaq basmış idi, bütün bunları – ayaq alıb gəzən şaiyəni, söz-söhbəti, dedi-qodunu artıq o da eşitmişdi. Buna görə də anası ilə atasının doğmaca əmisi oğlunun arasındakı eşq macərəsinə heç cürə biganə qalmadı. Çox dözü, çox götür-qoy edir, nəhayət gecələrin birində o biri otaqda artıq yatmağa hazırlaşan anasına boğuc səslə “su istəyirəm, mənə su gətir” deyir. Arvad su qabını götürüb həyətin ortasındakı quyudan su almağa gedirkən, arxasından gizlənə-gizlənə Məmmədqulu qarabaqara onu izləyib yetişir. Arxası ona olan anası son məqamda nə isə duyub başını çöndərir, qəfildən Məmmədqulunu görüb diksinir, “Məmmədqulu, sənsən?” heç dəxli olmayan belə bir sual verir ona, sonra bir də diqqətlə bunun daşa dönmüş üzünə nəzər salır, ürəyindən nə keçir, nə keçmir, daha heç bir söz danışmır, məlul-məlul dodaqaltı ancaq “la ilahə

illəllah...” deməyə macal tapır. Bu məqamda Məmmədqulu zərblə itələyib arvadı hellədir quyunun dibinə. Nə bir inilti, nə bir qışqırıq səsi çıxır quyudan. Sonra Məmmədqulu elədiyi hərəkətin barəsində zərrə qədər də düşünmədən verir isti-isti özünü qonşu həyətdə. Zəbullanın həyətinə bunların həyətidən üstünə kol-kos basdırıb gizlədilmiş balaca qapının yerini tapıb itələyir, qapı zor-güc səssizcə açılır.

Zəbulla isti yay gecəsi həyətdə hovuzun kənarında yatağını salıb uzanmışdı, xorultusu da artıq dörd tərəfə düşüb çəpər boyu utancaq-utancaq boylanan qızılgülləri diksindirməkdə idi. Elə yuxudaca əlindəki qəməni Məmmədqulu var gücü ilə saplamışdı düz bunun ürəyinin başından. Həyat Zəbullanın bütün vücudundan yığışib gəlib gözlərinin dibindən bayıra çıxdığı yerdə gözlərini yummazdan əvvəl son dəfə geniş, bir balaca da təəccüblə onları açıb başının üstündə Məmmədqulunu gördüyü zaman ağzından bir qanqarışlıq ah çıxmışdı. Son gücünü toplamaq istəyib nə illah eləmişdisə də amma başını dikəldə bilməmişdi və hardansa güc alıb gəlib bu zaman dodaqlarına şux bir təbəssüm qonmuşdu. Canını tapşırandan sonra da dodaqlarında o təbəssüm vardı.

Bu qanlı hadisədən sonra uzun müddət Məmmədqulunun sorağı bir yerdən gəldimi, gəlmədi. Qaçaq düşüb dağa-daşa çəkildi, ilim-ilim itdi, hamıdan gizləndi, illərdi gəlib hansısı yavaş-yavaş, hansısı tez-tez ötüb keçdi, bunu bu görkəmə saldı, budur indi də oturub vəzir Məşdəlinin qənşərində nə istəyir görəsən bu bədbəxt, biçarə, zavallı?!

– ... Üzə çıxmaq istəyirəm, ağa, Şahın qulluğuna girmək istəyirəm, atam xatiri mənim təvəqqemi qibleyi-aləmə elə, səni eşidər. – Məmmədqulu uzun, əzablı söhbətini bu yalvarışlı sözlərlə bitirib ani olaraq başını qaldırıb vəzirin təəccüblü üzünə baxdı, sonra başını yenə yerə dikdi və daha danışmadı.

Ortaliğa qıpqırmızı bir sükut çökdü. Handan-hana vəzir Məşdəli fikrə getmişdi fikirdən ayılıb Məmmədquluya sual etdi:

– Şahın qulluğu deyirsən sən, nə deyirsən, nə təhər qulluqdu bu?

Eşitdiyi cavabdan vəzirin bədəninin tükləri biz-biz olmuşdu. Məmmədqulu cavabında demişdi:

– Cəllad olardım, ağa.

Məmmədqulu bu sözləri vəzir Məşdəliyə birnəfəsə söyləyib nəhayət, yüngülləşmişdi, sonrakı dediklərini isə artıq özü özü üçün deyirdi:

– Yoruldum dağda-daşda avara, sərgərdan həyat sürməkdən bezdim. Kölgələr düşür adamın dalınca gəzir həm səhər, həm axşam... Aman-

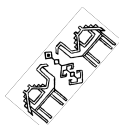
bezarım yoxdu bu zalım kölgələrdən, gecənin qaranlığında da gözümə soxurlar özlərini. Rahatlığım heç yoxdu mənim bunların əlindən, sənə pənah gətirdim, ağa, atamın dostu, xeyirxahı olmusan, çörək kəsmisiz. Bir Allah bilir, bir də sən indi bilirsən ki, mənim bütün bu işlərdə günahım yoxumdur. Vallah o bir olan Allah qarşısında da, Şah qarşısında da mən təmizəm. Atamın mənə yedirtdiyi çörək tutmazdımı gözlərimdən məni, hər gecə yuxuma girib, “bala, sən mənim balam deyilsən məgər, bəs sən nə cürə yata bilirsən gecələr, atanı öldürən kəslər hər gecə girirlər onun yatağına, namusumu tapdalaya-tapdalaya Söyürlər doyunca goruma, nə təhər dözürsən bəs sən buna, bala, Məmmədqulu?” soruşurdu atamın ruhu məndən. O hadisədən sonra daha gəlmir yuxuma, heç nə də soruşmur. Rahat olmuşdur yəqin.

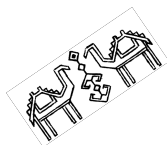
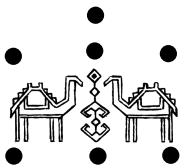
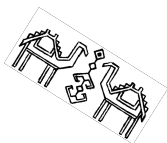
Vəzir Məşdəlinin ürəyi incəlmişdi. Məmmədqulunu yola salan zaman ona söz verdi ki barəsində bir fürsət tapıb Şaha dil tərpedib iltimasını edəcəkdir, “bəlkə də bir şeylər alındı” həm ürəyində dedi, həm də bu sözləri dilinə gətirdi. Məmmədqulunun gözlərinə parlaq bir işıqdı gəldi doldu “iki gün sonra gəlimmə cavab üçün?” soruşub “gəl” cavabını aldıqdan sonra o axşam artıq rahatlıq tapmış ürəyində vəzirə dualar edə-edə onun evindən beləcə çıxıb getdi.

Çox-çox sonralar vəzir Məşdəli Məmmədqulunun işini gözü ilə görüb seyr edən zaman onun canfəşanlığına əvvəl-əvvəl təəccüb etmişdi. Amma Məmmədqulunun bir qoca qul köməkçisi var idi, onun sözləri vəzirin qulağına çatandan sonra təəccübü uçub getmişdi. Qoca qul belə deyirmiş: “Bu adamın belə ciddi-cəhdlə, ləzzətlə günahkarlara, günahsızlara əzab-işgəncə verməsi, baş kəsməsi, uşaq boğması, bunun öz dərđini buna unutturur. O dərđ böyük dərddi, ona dözmək asan məsələ deyildir, ölümlə belə oynamağı, asmağı-kəsməyi o böyük dərđin tənhalığının zülmətini silib aparır, o dərđi dərdsizləşdirir, əgər dərdsizləşdirə bilirsə.”

Qoca qul dünyagörmüş birisi idi, onun bu sözlərini Vəzir Məşdəli eşidəndən sonra dodaq dişləyib “yəqin ki burda bir həqiqət var” düşünmüşdü.

«...»

a Allah! Ya sevgili Allah, sən özün kömək ol. Sən özün kömək ol ki, dünyadakı hər şey öz həmişəki axarı ilə getməyinə davam etsin, yəni bu dünyada yenə də çaylar həmişə olduğu kimi üzü yuxarıdan üzü aşağıya axsınlar, ağaclar, otlar, çiçəklər günəşə doğru can atsınlar, yağışlar göy üzündən yer üzünə tökülsünlər, kölgələr işıqdan qoruna-qoruna adamların dalınca düşsünlər, məhəbbətin min bir adı olsun, həyatın gəlişi ölümün gəlişini qabaqlasın və bütün canlılar əvvəldən sona doğru gedən bir yoldan heç vədə çıxmasınlar...

Ya Allah, sən özün kömək ol ki, dəqiqələr, saatlar, günlər bir-birinin içinə girməsinlər, bir-biri ilə didişib itələşməsinlər, əksinə bir-birini səliqə ilə, dözüm ilə izləsinlər...”

Karvanbaşının evinin ikinci mərtəbəsində qonaq otağının pəncərəsindən bayıra baxıb-baxıb Səyyah sehrbaz hər dəfə dodağaltı vird edə-edə əmin olurdu ki, hələ zamanın içində heç bir təbəddülət, zəlzələ-filan baş vermir. Dəqiqələr, saatlar bir-birini aramla eynən Şah sarayının qarşısında o tərəf bu tərəfə gəzişən əliyalın qılınclı əsgərlərin atdıqları addımların ahəngi ilə bir əvəz edirlər. Heç nə heç yerdə dəyişməmişdir. Səyyah sehrbazın gözlədiyi göy üzü də heç cür ona bu qədərinə vacib olan rəngi almır ki almır. Əgər onun özündən soruşsaydılar ki, bu rəng hansı rəngdir belə sən ancaq və ancaq ona baxıb işinə başlayacaqsan, düz-əməlli bir cavab da verə bilməzdi. Onu qəlbi ilə duyacaqdı. Qəlbi ona deyəcəkdə ki, bəli, sən gözlədiyən vaxt nəhayət gəldi yetişdi, girdi saatlar, dəqiqələr bir-birinin içinə, bir fırtına qopdu zamanın vücudunda, o fırtınanın rəngidi qalxıbdır səmaya, bürüyübdür səmanı bu... hansı rəng desin bu rəngin heç adını da bilmir ki, bu rəngə necə olubdu göy üzü bürünməyə nə zamansa bu cürənə cəsərət edib?

Gözləmə məqamı məramın özünə çatmaqdan daha gözəl imiş. Gecələr uzun, gecələr şirin... Belə gecələrin birində Xacə İbrahim ağa Səyyah Sehrbazla onun qaldığı otaqda güllü xalça üzərində bardaş qurub və mütəkkələrə dirsəklənib bir-birinin qənşərində üz bəüz, diz-dizə oturmuşdular. Xacə İbrahim ağa nəfəs alıb-verməyə də cürət eləməirdi ki, birdən Səyyahın fikrini çaşdırma bilər,

söhbət qırılar. Söhbət isə onun üçün artıq dərəcədə maraqlı idi.

– ...Sən doğru eşitmisən. Ağ dərvişin qətlindən sonra şeyirdləri intihar etdilər. Bəli, bu intihar qəlbimizi odlayan ustadın qətli ilə bağlı idi. Amma vilayətin Böyük Ruhani Birliyi bu intihardan sonra əməlli-başlı vahiməyə düşmüşdü. Bu intiharın səbəbini araşdırmaq istəyirdilər. Seyid Sarı məni yanına istədi. Məni onun yanına gətirdilər. Mənim tanıdığım, Böyük Birliyin qəzəbli və nüfuzlu üzvü, Ağ dərvişlə qarşı-qarşıya durub nə kimi sinə gərən, ağzından od püskürdən Seyid Sarı deyildi bu, bir qoca, qırışiq üzünün dalğalarında tər dənələri donub qalmış, gözləri bir yerdə aram tapmayan, naçar bir Allah bəndəsi idi. Məndən şeyird yoldaşlarım barəsində bir para şeylər soruşdu. Mən də bəzi qaranlıq məqamların üzərinə aydınlıq gətirdim. Seyid Sarı bir daha məndən bunu soruşdu:

– Sən niyə onlarla bir canına qıymadın?

– Can mənimki deyil ki. Qurban olduğum veribdir, qurban olduğum da alacaqdır.

– Yaxşı cavab verdin. Sənə mənim ümidim vardır. Gərəkdir ki, Ağ dərvişin ustadlığından Böyük Birlik qarşısında imtina edəsən. Edərsən?

– Onun ustadlığından imtina edəyəm. Daha nə etməliyəm?

– Ona şeyirdliyindən də imtina etməlisən.

Bu yerdə mən susdum.

– Niyə susdun? – Seyid Sarının gözlərinin qarası heç cürə mənim üzümdə bir nöqtəyə ilişib qərar tuta bilmirdi...

O gecə mən Çərxi-fələyi tərk edəli ilk dəfə idi ki, gecə yatıb bir yuxu gördüm. Yuxuda gördüm ki, iyirmi üç nəfər ki, özünü intiqam adıyla dağ başından uçuruma atmışdılar, yerə dəyməzdən əvvəl onlardan biri əynindəki ağ paltarı qanada dönmüş ağ quş kimi üzü yuxarı təzədən uçub mən gizləndiyim yerə mənim düz qabağıma gəlib qondu. Bu mənim ən çox sevdiyim biri idi, mənim dostum idi. Ağ dərviş bizim ikimizə həmişə xüsusi nəvaziş edərdi. Bu şəxs yuxuda mənə belə dedi:

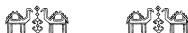
– Sənin bizimlə bərabər uçmamağının, əlbəttə, bir mənası vardır. Sən də bilirsən bunu ki, Ağ dərviş əslində canını tapşırırdı, ruhunu tapşırmadı. Onun ruhu bu saat bir başqa yerdə yenidən doğulmuşdur. Onun ürəyi artıq döyünür. Qulaq ver, eşidirsən sən bu döyüntünün səsinə?

Mən birdən anladım ki, yuxumun lap əvvəlindən başımın üstündəki göy “gup-gup” edib guruldayır, özü də bu gurultunun ardı-arası kəsilmir. O, sözünə davam elədi:

– Sən onu axtarıb tapmalısan.

– Amma mən bunu nə cürə edəcəyəm? – Mən soruşdum.

– Səni and verirəm müqəddəs Rəbiyənin ruhuna. Hər gün ayağın hara gedirsə, özün də ora

gedəcəksən. Hər gecə qərribə, əcayib yuxular görəcəksən. Yuxuların səni kənddən kəndə, obadan-obaya, məmləkətdən məmləkətə aparacaq. O gecə ki heç bir yuxu görmədin, bil ki deməli istədiyin yerə çatmışsan. Sabah tezdən ayılıb onu yanında görəcəksən.

– Ağ dərvişi?

– Ağ dərvişi.

– Mən onu necə tanıyacağam? Bu görüşün adı nə olacaq?

– Ayılıb onu yanında görcək o sənə belə deyəcək: “Xoş gəldin...” Sən isə sözü onun ağzından alıb belə davam etməlisən: “Səfa gətirdim.”

– Xoş gəldin... səfa gətirdim?..

– Vaxtdı, mənim getməyim gərəkir. Onlar az qaldılar çatalar dərənin dibinə. Mənim dediklərimə əlbəttə əməl edəcəksən. Bir də ki, bil bunu, bunu bilməyin vacibdir. O özü belə istəyir.

Bunları deyib, sevimli dostum son dəfə mənə baxdı, sonra ağ paltarının külək içinə dolub yellətdi. O yenə də bir quş kimi uçdu, yenidən sürətlə sıldırımından üzü aşağı yol aldı, yox oldu. Sabahı birtəhər açıb sübh tezdən əynimdə birçə yun köynəyim, əlimdə əsa o mənfur şəhərdən birçə canımı götürüb çıxıb getdim. Ayaqlarım hara getdisə mən də ora getdim. Bu səyahət həqiqətən uzun çəkdi...

Səyyah sehrbaz sözünə ara verdi, bir müddət düşüncələrinin qaranlığına baş vurdu. Xacə İbrahim ağa hələ də cıncırını çıxarmaqdan qorxub susurdu. Nəhayət bir xeyli vaxt belə keçəndən sonra handan-hana Xacə İbrahim ağa cəsərət edib yavaşdan soruşdu:

– Barı tapa bildinmi onu?

Səyyahın cavabı qısa və qəti oldu:

– Tapdım. Əlbəttə ki, tapdım.

– Çox əziyyətin olub bu yolda...

– Mən sağ qalmağımın bədəli çox imtahanlar verməli oldum. Amma əzmində qəti idim. Nə olur-olsun, axtarıb tapacaq idim onu. Günahımın bağışlanmasını təvəqqe edəcək idim. Hərçənd ki, Seyid Sarı ilə son söhbətim zamanı o mənə bu sözləri də demişdi:

– Sənin bu işdə biləsən, zərrə qədər günahın yoxdu. Dinimiz sənin qəlbinə nə cürə girdi, nə cürə istəklə səni bu hərəkətə sövq elədisə sən davam gətirmədin. Özünü üzmə, günahı olan bir nəfər vardısı o da adını Ağ dərviş qoyub şeyirdlərini məhəbbət ovsunu ilə ovsunlayan o sərgərdandı. Heç özü də buralardan deyil, əsli-kökü Görükməz Təpə deyilən bir yer var, ordandı.

– Niyə bəs Görükməz Təpə? – Mən marağımı saxlaya bilməyib soruşdum.

Seyid Sarı bir ləhzə susdu, dinmədi. Sonra nə keçdisə beynindən qərar verə bilmədi ki söyləsin mənə sonra söylədiyini, yəni söyləməsin. Gözlərinin qarası gah bir tərəfə qaçırdı, gah o bir

tərəfə. Nəhayət sol tərəf güc gəldi, Seyid Sarı başladı mənə bunları söylədi:

– Buralardan çox-çox uzaqlarda qəribə bir məmləkət var, bəlli bir müddət gözə görüklər, o biri müddət yenə görükməzlər, heç kim də bilməz ki, bu boyda məmləkət, bu boyda kəndlər, şəhərlər, yollar, cığırlar, obalar hara yox olur itir. Amma sonra beş ildən, on ildən, əlli ildən sonra bir də üzə çıxanda elə bil heç zad olmamış tək həyatlarını davam edərlər. Bu məmləkətin əhalisi özü də bilməz ki, nə zaman yox olur, göydəmi, yerdəmi gizlədir, nə zaman da gizləndiyi yerdən üzə çıxır. Paytaxtlarına yaxın yerdə bir dərə vardır, dağ yolunun böyründə. Dağ yolunun bu biri böyründə də bir təpə vardır. Heç kimsə bilmir ki o təpə həqiqətən vardır, ya yoxdur – çünki görükməyir. Amma üstü ilə onun başına qalxanlar elə bil ki, boşluqda göyə dırmaşırlar. O təpənin altından, yolun bu biri üzündə aşağı bir dərə açılır, adına Sehrbazlar dərəsi deyərlər. Cəmi dünyanın sehrbazları bu gün yığışiblardı o dərəyə... Çevrə düzəldiblərdi. Adına öz aralarında Qaranlıq çevrə deyirlər. Dünyamıza qaranlığı çəkib gətirmək üçün var güclərilə çalışırlar. Çevrə qapansa bu işi bəlkə də görə biləcəklər. İndilik bu Qaranlıq Çevrənin bir kiçik həlqəsi çatmır... Cəmi dünyanın sehrinin gücü o dərədədi. İndi deyəcəklərimə isə diqqətlə qulaq ver.

– Bəli, buyurun diqqətim sizdədi. – Mən dedim.

Seyid Sarı qəmgin bir halətdə davam etdi:

– Ağ dərviş öz kökünə, öz məxəzinə qayıdıbdır. Yeni bir vücud tapıbdır. Bu saat o yenidən bizim dünyamıza gəlibdir. Çağa kimi yenidən doğulubdur. Mən onun ürək döyüntülərini tanımazmıyam?!

Seyid Sarı sözüənə ara verdi və qulağını həqiqətən şəkləyib ancaq özünün eşitdiyi bir səsi dinlədi. Mən heç bir səs-filan eşitmədim.

– ...Əlbəttə ki, doğulmuşdur. O, Sehrbazlar dərəsində bərqərar olmuş haman Qaranlıq çevrənin çatışmayan həlqəsidir. Həlqə ki yerində gəldi oturdu, o zaman biz batdıq, dünya keçəcəkdir sehrbazların əlinə. Qaranlıq hökm sürəcək, cəhənnəm yer üzündə bərqərar olacaqdır.

– Bu nə cürə baş verəcəkdir, ağa?

– Çox asan bir şəkildə. “Möcüzələrin tarixi və təfsilatı” əsərində Şeyx Əsrari İmangətirmiş yazır ki, son möcüzə dünyamızda Qurani-KəRimdir ki, sevgili peyğəmbərimiz onu Allah-taaladan qəbul edib cəmi insanlığa bəxş etmişdir. Dünyamızda bir daha möcüzəyə yer qalmamışdır. Əgər dünyanın şər qüvvələri birləşib Qurani-Kərimi insanlığın yaddaşından silə bilsələr bu həm son möcüzə olacaqdır, həm də bu son möcüzədən sonra dünyanın axırı gəlib yetişəcək, o zaman qaranlıq pərdə hər yeri bürüyəcəkdir. Ağ dərviş isə deyirdi ki, çün hər şeydən əvvəl Söz ki olmuşdur, axırda da Söz olmuşdur. Çevrə qapanmışdır. Bundan heç bir kəs duyuq düşməmişdir...

Mən cürət edib onun sözünü kəsdim:

– Ağa, axırda Söz necə olur ki, deyirsən, olmuşdur. Ağ dərvişdən mən bu kəlamı eşitməmişəm. Biz ki axıra hələ çatmadıq.

Seyid Sarı mənə yenə kədərlə baxdı. Bu dəfə üzü bir uşaq üzünə oxşadı, gözləri nəhayət ki, orabura qaçmadı, bir nöqtəyə zilləndi – mənim üzümdəki bax bu nöqtəyə, nəhayət mənə bu cavabı verdi:

– Bilirsən, bizim bundan xəbərimiz olmayıbdır, heç kimin bundan xəbəri olmayıbdır, Ağ dərviş bunu dözmədi dedi. Bilirsən, ürəyində sözü o heç vaxt gizli saxlaya bilmədi. Ola bilər sizlərə hələ deməyin vaxtını gözləyirmiş. Amma bizə dedi, dedi ki, axır artıq baş veribdir, olubdur, axırdakı Söz də artıq deyilibdir. Biz isə axırdan sonra həyatımızı sürürük, biləsən.

Bunları dedikdən sonra mənim bərk fikrə getdiyimi görüb Seyid Sarı döndərib söhbəti dəyişdi və mənə son tapşırığını verdi:

– Ağ dərviş zühur edəcəkdir öz vətəninə, Sehrbazlar dərəsində. Sən onu tapmalısən, sənsən ki onu qəlbinlə tanıya biləcəksən və sənsən ki, bu son həlqənin Çevrə bəndində bərqərar olmasına əngəl olacaqsan. Nə edəcəyini bilirsən. Onu... onu öldür! Biz onu hər dəfə yenidən öldürməliyik. O doğulacaq, biz isə öldürməliyik. İndi isə get. Get! Katiblərimdən nə lazımıdır istə verəcəklər. Böyük Birliyin nəzəri həmişə üstündə olacaqdır. Allahın da nəzəri üstündə olar inşallah.

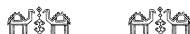

Xacə İbrahim ağa matı-qutu qurumuş, təəccüblü ağzını açıb Səyyah sehrbazı dinlədikcə qəflətən bir sual doğmuşdu aqlında, o sualı vermək istədi və Səyyah nəfəsini dərən kimi dərhal sualı verdi. Bu bir sual bir neçə suala döndü:

– Bağışla, sən Allahın, bəs əgər ki sən dediyin kimi, yox, əlbəttə, Seyid Sarı ağanın dediyi kimi bizim məmləkət, buradakı camaat gah görürkür, gah görükmür isə bu bəs nə təhər baş verir? Mən ki bu məmləkətdə bu yaşım qədər yaşamışam, bunu heç duymamışam. Heç bir şəxs də duymayıbdır. Biz yəni elə bir vaxt olur ki, cümlə ətrafa görükmürük? Bəs o zaman hara itirik? Bəs biz özümüz bunu niyə bilmirik?

Əvvəl-əvvəl Səyyah bu suallara bir cavab tapmadı ki bu cavabı versin Xacə İbrahim ağaya. Xacə də çox bənd olmadı. Çiyinini çəkən Səyyah barədə “bu nə bilsin, bu sözü ki Seyid Sarı atıb ortaya” düşündü. Amma Səyyah sehrbaz onun suallarını yenə də cavabsız qoymadı, düşünüb-düşünüb belə cavab verdi:

– Biriminci, sən də, mən də haradan bilək Seyid Sarı bu sözləri sizin məmləkət barəsində deyib ya bir başqa diyar barədə. İkiminci bəlkə elə indinin özündə bu yerlərin camaatını, elə bizim özümüzü heç bir başqa şəxs görmür?! Üçümcüncü də ki, bəlkə Görükməz Təpənin ətrafındadı o

görükməz məmələkət... indi onun görükən vaxtı deyil?!

...Xacə İbrahim ağa hər axşam Karvanbaşıya Səyyah sehrbaz barəsində məlumat verirdisə də söhbətlərinin nədən, kimdən olduğu barədə bir o qədər də dərinə getmirdi. Xacə İbrahim ağanın həmişə ağıllı söhbətlərə marağı olmuşdu və indi də əslində ürəyində düşünürdü ki, bu Səyyah bir az da artıq bu evdə qalsaydı yaxşı olardı. Görəsən kimi tapıb Sehrbazlar dərəsində ustadı yerinə?! Bunu bilməmiş olmaz. Görəsən Xacə İbrahim ağa özü bu şəxsi dərəyə enəndə görmüş idi, ya yox?! Çox maraqlıdı, o adam ki vücuduna indi Ağ dərvişin ruhu gəlib hakim olmuşdur, bəs onun öz ruhu nə oldu, hara getdi?! Ağ dərviş tanıdımı köhnə şeyirdi Səyyah sehrbazı?! Bunun adının da mənası indi açıldı. Ağ dərvişin sorağıyla gəzə-gəzə səyyah olmuşdur. Bəs belə isə o zaman...

Bir neçə gün də bu minvalla ötüb keçdi. Amma bir səhər Xacə İbrahim ağa gəlib Səyyah sehrbazın otağına əlində məcməyi, içində də səhər yeməyi daxil olan zaman bu adamın artıq yataqdan ayağa durduğunu, geyinib pəncərənin önündə sürəhiyə dirsəkləndiyini və diqqətlə pəncərədən bayıra – yuxarı tərəfə, göy üzünə baxdığını gördü.

Ürəyi atlandı. Əlindəki məcməyini yerə qoyub Səyyaha yaxınlaşdı onun baxışının istiqamətini tutdu, bu da o baxan tərəfə baxmağa başladı. Xacə İbrahim ağa göy üzündə məxsusi bir şey seçəmmədi, hamankı qara-qura buludlar idi, amma Səyyah sehrbaz əməlli-başlı bir gərginlik içindəydi. Xacənin də gəlişinə tövrünü dəyişmədi.

– Sabahın xeyir olsun. Nədi nə var, xeyirdimi? – Xacə İbrahim ağa soruşdu.

– Xeyirdi, əlbəttə, sabahın xeyir olsun. Bu axşam əgər Allah izin verərsə məqsudimizə çatmalıyıq. Göy üzünün rəngi müsaidə etdi. Ağana söylə, hava qaralar-qaralmaz evə dönsün.

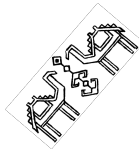
Xacə İbrahim ağa həm sevincək, həm də ki bir qədər peşiman düşdü aşağı əndərun tərəfə keçib Karvanbaşını artıq sabah süfrəsinə əyləşdiyi yerdə haqladı. Karvanbaşı xəbəri eşitcək, özünü o yerə qoymadı, bircə gözlərinin dibindən qaranlıq bir yol açıldı qəflətən, amma Xacə İbrahim ağa bu yolun bir an içində açılan kimi bir an içində də qapandığını görüb tuta bildi.

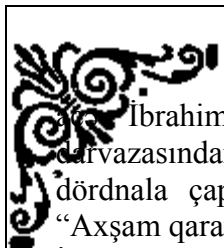
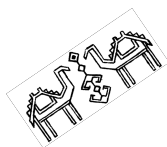
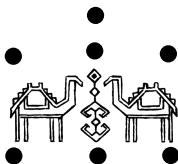
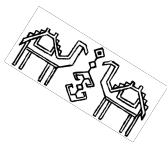
– Vaxtında gəlib evə yetişəcəyəm. Ona söylə, yox heç bir şey ona söyləmə. Axşam özüm deyərəm. Sən işini ehtiyatlı tut. Nökərləri elə et evin içində qalanı olmasın. Üçümüz olacağıq bu işdə – o, sən və mən, daha heç kim. Buna da, – Karvanbaşı başı ilə sağ tərəfdəki yataq otağına tərəf işarət etdi, – buna da söylərsən uşağ da, özü də mən gələnə kimi girib yerlərinə yatsınlar.

Yuxarı qalxıb eləməsinlər. Mən indi hüzura getməliyəm, gec qaldım, gedim görüm nə edirəm.

Karvanbaşı daha sabah yeməyinə əlini də vurmada oturduğu yerdən qalxıb əyin-başını düzəltdi, əbasını geyinib heç bir başqa söz demədi, heç Xacə İbrahim ağa tərəfə də baxmadı, evdən çıxdı, bədöv atı çəkdiilər mindi, adətən yavaş-yavaş sürüb həyətdən çıxardı, bu dəfə atın yanbızına şalağı necə tutuzdurdusa, at hürküb elə yerindənəcə dördnala qara darvazaya tərəf götürüldü, darvazadan sürüşə-sürüşə çıxıb nə təhər buruldu, yolu tutub nə təhər uçdusa, bir də kişnərtisinin səsi artıq lap uzaqdan, Kəhrizli bağçanın yanından gəldi.

X

İbrahim ağa o vaxtadan gözünü həyət cərvazasından çəkmədi ki, Karvanbaşı bədöv atını dördnala çapıb həyətdən çıxıb görünməz oldu. “Axşam qaranlıq düşənə qədər vaxtım var.” – Xacə İbrahim ağa düşündü. Əlbəttə, Səyyah sehrbazdan çox şey öyrənmək olardı, amma bu iş ki, bu axşam Allahın inayəti ilə alınacaqdı və Karvanbaşının atası cəllad Məmmədqulunun ruhu gəlib onların qənsərində dayanacaqdı, Xacə İbrahim ağa da inanırdı ki, Səyyahın buna qüvvəsi çatmalıdır, bəli, bu axşama qədər idi onun vaxtı. Əlbəttə ki, Səyyahla söhbətini sonralar yazacaqdı. Kitablarını səliqə ilə o şəhərdən, bu məmləkətdən, o küncdən, bu bucaqdan yığıb gətirib sahmana saldığı evdəki balaca kitabxananın əlyazmaları arasında bu söhbəti nəstəliqlə yazıb əlavə etmək bədd olmazdı. Sabah yəqin ki, Səyyah sehrbaz çıxıb gedəcəkdə öz məkanına, yəni Sehrbazlar dərəsinə, bir daha bu cür elm və mərifət sahibini Xacə İbrahim ağa nə vaxt görə biləcəkdə?!

Xacə İbrahim ağa nökrələrə hər gün səhər tezdən olduğu kimi yenə də bir-iki həmişəki tapşırığını verdi, işi elə qurdu ki, qaranlıq düşəndən sonra evin içində bir ins-cins bunlardan olmasın, sonra keçdi əndəruna, xanımı tapıb onunla da gizli-gizli danışdıqdan sonra qalxdı ikiminci qata ki, Səyyah sehrbaza ayrılmış otaq orada idi, gəlib bu otağın qapısını yavaşdan əli ilə taqqılatdı. İçəridən Səyyah sehrbazın səsi gəldi:

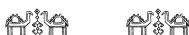
– Gir.

Xacə İbrahim ağa qapını ancaq bədəni qədər aralayıb özünü otağa saldı. Yerdəki məcməyinin üstündəki boş qablardan anladı ki Səyyah artıq səhər yeməyini yemişdir, çayını da içmişdir, indi də bir küncdə oturub özü-özü üçün vird edir.

– Səni narahat etmədim ki mən? – Xacə İbrahim ağa səsinin nəvazişli və yumşaq yerinə salıb soruşdu.

– Xeyir, etmədin. – Səyyah sehrbaz cavab verdi, gördü ki, Xacə İbrahim ağa nə edəcəyini – oturmağını yaxud ayaq üstə durmağını özü də bilmir, əli ilə ona yer göstərdi. – Əyləş, başqa bir vacib işin yoxsa, əyləş, vaxt da tez gəlib keçər, axşama hələ bir axşam var...

Xacə İbrahim ağa otağın yataq tərəfindən mütəkkənin birini götürüb Səyyaha tərəf uzatdı, o birini onun qarşısında bir qədər aralı özü dirsəklənməsi üçün yerə atdı, bardaşını qurub oturdu. Bunların arasında bir məcməyilik yer qaldı.

– Ürəyin bir şey istirmi? – Xacə İbrahim ağa mütəkkəyə yüngülcə dirsək verib soruşdu, – şərbət, mer-meyvə?..

– Yox, sağ olasan, yedim-içdim, hələlik bəsimdir. – Səyyah sehrbaz cavab verdi.

Ortalığa namünasib sükut çökdü. Bu sükutu Xacə İbrahim ağa özü pozdu:

– Sən deyəni söylədim ağama. Dedi ki, qaş qaralanda evdə olacağam.

– Yaxşı... Bu gün Allaha təvəkkül, bu işi bitiririk, sizlərə artıq yük oldum bu qədər vaxtı...

– Nə danışırısan, yox ki, yox, elə demə. Səninlə üns qurmağın özü bir qənimətdir.

Yenə haman sükut gəlib çökdü ortalığa. Elə bil Xacə İbrahim ağa nədən, necə söhbətə başlamağını balaca, çaşqın uşağa dönüb özü də bilmirdi. Öz-özlüyündə qərara aldı ki, onu nə vaxtdı narahat edən sualını eləcə-nə birdən versin. Sırrın ki quyruğunu ona nişan vermişdilər, o da indi bu sırrın bütün vücudunu görməkdən ötrü yarpağa dönüb əsim-əsim əsirdi. Xacə İbrahim ağa soruşdu:

– Bir söylə, sən Allahın, kim oldu Ağ dərvişin ruhunu qəbul edən o şəxs?

Səyyah sehrbaz bu sualı Xacə İbrahim ağadan gözləyirdi, dodaqaltı qımışdı, o andaca sifətinin cizgiləri hərə bir tərəfə dartıldı:

– Sən özün təxmin edə bilmədin?..

O, “yox, edə bilmədim” sözlərini bir şey anlamayan dodaqlarını bərk-bərk bir-birinə sıxıb

son məqamda ağzından çıxmağa qoymadı. Xacə İbrahim ağa qəflətən nə isə xatırlamış adamlar kimi gözləri qıyıldı və bu zaman Səyyah Sehrbazın gözlərinin içindən nəvaziş və mehribanlıqla ona baxan tanış cavan çöhrə görükdü. Xacə İbrahim ağa anladı ki, əlbəttə təxmin etməliydi. O idi, ondan başqa kim idi ki, Sehrbazlar dərəsində onu qarşılayıb Səyyahın yanına gətirən, Səyyahı dilə tutan, onunla çox mehriban bir tərzdə görüşən Cavan sehrbaz idi o şəxs. Əlbəttə o idi. Ondən başqa daha heç bir şəxs ola bilməzdi. Bu əminlik gəlib narahat qəlbinə, beyninə girəndən sonra Xacə İbrahim ağa birdən-birə bir xeyli rahatlaşdı, üzünə gələn ilıq təbəssümün istisi sifətini qızartdı.

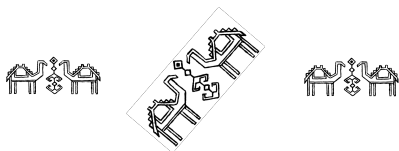
– Təxmin etdin, deyəsən. – Onu maraqla seyr edən Səyyah sehrbazın səsi çox-çox uzaqlardan, lap elə bil Sehrbazlar dərəsindən üz tutub bura qədər yol gəldi.

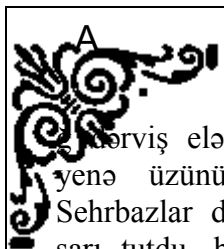
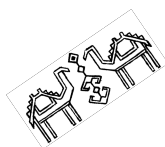
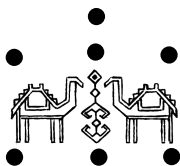
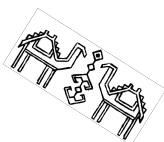
– Bəli, təxmin etdim. – Xacə İbrahim ağa yorğun-yorğun cavab verdi.

– O mənə görüşün adını dedi. Hələ ətraf qaranlıq idi. Amma bu qaranlıq yavaş-yavaş işığı əyninə geyinməyə başlamışdı. O gecə mən ilk dəfə yuxu görmədim. İlk dəfə idi, yol yorğununu olduğum uzun illərdən bəri ilk dəfə idi ki, yuxu görmədim. Şəhid sevgili dostumun mənə söylədiyi gecə idi o gecə. Gözlərimi açıb onu başımın üstə gördüm. Mehriban-mehriban baxıb “Xoş gəldin” mənə nəvazişlə dedi. Mən heyrət içində onun səsindəki gözəlliyə mail olub qalmış idim. Görüşün adı da

yadımdan çıxmış idi. Səs qeyb olsa da həzin titrəyişi hələ də qulağımda idi. “Xoş gəldin” – o təkrar etdi. Sonra məndən bir səs çıxmadığını görüb yavaşdan əlavə etdi: “səfa gətirdim”. Əlbəttə, mən daha əmin oldum ki, qarşımdakı cismi olmasa da ruhu Ağ dərvişdir ki, vardır.

Körviş elə oturduğu yerdəcə tövrünü dəyişdi, yenə üzünü artıq neçəminci dəfə çöndərib Sehrbazlar dərəsindən yuxarı, Görükməz təpəyə sarı tutdu, baxdıqca baxdı, kimi bu ağ tufanın içində arayırdı ondan başqa bir kimsə bilmirdi bunu, billə də bilməzdi. Gözləri isə yol çəkməyinə əməlli-başlı yol çəkirdi. Başına qara-qura fikirlər gəlib girirdi, nə illah edirdi, onlardan yaxa qurtara bilmirdi.

Sehrbazlar axşama yaxın dərə boyu hərə öz yerinə çəkilib durmuşdu. Ötən gün bütün gəlib keçib ömürə dönmüş o biri günlərə oxşayırdı – nə az, nə çox. Yenə yaz çağının ilıq istisi, yenə quşların şən səsi, alma, armud, gilənar ağaclarının yarpaqları ilə bir-birinə sarmaşması, üzüm meynələrinin burdan vurub ordan çıxan əyri-üyrü gövdələri, gözlərini təəccüblə ora-bura fırladan nar çiçəkləri və elə həmin budaqdaca ağırlığı ilə budağı az qala yerə əyən narın özü... Dərədən yuxarıda bu nemətlərin hər birinin öz vaxtı var idi,

meyvənin çiçəyi və meyvənin özü bir-birini görə bilməzdilər, burda isə... hamısı bir yerdə, bir vaxtda. Hamısı da sehrbazlar üçün, onların ehtiyacları üçün. Yer üzündə ikiminci belə bir məkan əlbəttə ki, yox idi. Bu məkanın mövcudluğunun özü şəxsiz möcüzə idi. Bu möcüzənin sakinləri möcüzənin içində yaşaya-yaşaya qəlblərinin dərinliyində gizlənmiş bir səsin onlara nə zamansa nə deyəcəyini gözləyə-gözləyə qalmışdılar. Hər bir sehrbaz öz içindəki səsin əsiri idi. Bu səslər isə hələlik ancaq bunu deyirdi: döz, gözlə, zamanı gələcək, tələsmə, gözlə, gözlə... Bu kəlmələrin hecaları qəlblərinin ahəngi ilə bir vururdu.

Ağ dərviş artıq qaralmaqda olan havanın sərin nəfəsini sifətində hiss elədi. Göy üzündə seyrək-seyrək ulduz idi bir-birinə sarmaşıb uzaq işıqlarını tərəddüdlə onlara baxanlara göstərməyə başlamışdılar. Bu ulduzlar qaranlıq pərdənin o tərəfindəki gur işıq bolluğunun varlığına bir işarət deyilmirdi, əlbəttə bir işarət idi, bu pərdəni hardan ki, bacarmışdılar, ordan sökmüşdülər. Bir daha sual dolu məhzun baxışlarını o ulduzdan bu ulduza yönəldə-yönəldə...

– ...Allah bizə işığı göstərmişdir, onun sərhəddini, onun qoruyucularını nişan vermişdir. Bu sərhəd, əlbəttə ki, qaranlığın özüdür. İşığın sərhəddinə əlbəttə ki qaranlıq keşik çəkir. Gecə vaxtı göy üzünə nəzər salın. Yaxşı baxın. Allaha

gedən yol ulduz adlandırdığımız dəşiklərdən işığın görükən yoludur. Bu yol əvvəl-əvvəl qaranlıqdan keçir. Allaha gedən yol ulduzları içinə yığmış qaranlığın yoludur ki, var. Mən sözümlü dedim.

– O, İblisin yoludur.

– O, Allahın yoludur! İşığa doğru gedən yolun ətrafına səf-səf düzülən qaranlığın yolu.

“Anlamırlar. Heç cürə anlamaq istəmirlər. Qaranlığın hikmətini anlaya bilmirlər. Başa düşürlər ki, ancaq qaranlıq səni o işığa gətirə bilər. Sevgili Allahım, bunlara bu adi həqiqəti anlatmağa dəyərmisən? – Ağ dərviş yavaş-yavaş yorulduğunu hiss etməyə başladı. – Nə olacaqsansa olsun, bunlara mənim başım lazımdı, olsun. Ən böyük arzum da illər uzununu elə bu deyilməydi?! Deməli cisim üçün, vücut üçündür bunların çarpışması. Olsun. Bezdim. Yoruldum. Səndən, sevgili Allahım, başqa heç bir təvəqqem yoxdur, bircə... sənə qovuşum, əriyim içində... Halım onsuz da artıq fəna olubdur. Sonra, sonra isə yenidən ruhumu göndər bu yer üzünə, göndər...”

– O, İblisin yoludur! Sən də onun elçisisən! Qaranlığın elçisi sənsən. Adını isə... utanmırsan adını Ağ dərviş qoymusan. Sən axı Allaha aparan yolun əvvəlində idin...

“Yox, bunlara imkan vermək olmaz ki, mənə bəraət etsinlər, mənə yazıqları gəlsin, o zaman mən də bunlardan biri ollam. Yox. Əsla! Ölüm, yalnız ölüm fitvası!!” Ağ dərviş ölüm yolunda son ümitsiz cəhdini etməyə hazırlaşdı:

– Bizim dünyamız, o biri dünyalardan baxırkən işıq içində olduğuna görə yox, yox, qaranlığın içində olduğuna görə görsənir. İşıq qaranlığıdır, qaranlıq işığın deyil. Əzəli olan qaranlıqdır ki, var. İşıq da onun içindən çıxıbdır.

- Hədyan!! Cəfəngiyyat!

– Bu şəxs işığa, yəni həqiqətə şəkk gətirir... Denən ağzımdan çıxdı, qəlbimdən çıxmadı... Denən “əstəğfurulla”...

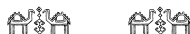
– Nədir sən tanıdığın həqiqət? – Ağ dərvişin səsi səslər, donquldamalar içindən sıyrılıb bu dəfə heç kimə, heç nəyə məhəl qoymadan guruldadı.

Seyid Sarı irəli çıxıb əli ilə cübbəsini arıq çiyində düzəldə-düzəldə nəfəsini çox dərindən çəkdi və özünün də vəcdə gəldiyi möhtəşəm sadəliyin işığında divara düşmüş kölgəsini çiyinlərini ata-ata oynadaraq Ağ dərvişin sualına belə cavab verdi:

– Əlbəttə, həqiqət budur ki, mən də, sən də indi, bu saat və bu məkan içində bir-birimizin önündə dayanmışıq, bir-birimizi eşidirik, istəsək toxuna da bilərik bir-birimizə...

– Cismimizə – bəli. Bir-birimizə – əsla! Xeyir! Həqiqət sən deyən deyil. Əlbəttə, deyil. Həqiqət odur ki, bizim ruqlarımız öz dünyalarında bir-birlərinə nifrət edirlər...

– Bizim ruhumuz bizim canımızdadı, o başqa bir yerdə deyildir, cismimizin içindədi. Biz ölərkən yalnız ruhumuz tənimizi tərkdir. Ruh məndən kənar mən sağamsa başqa bir yerdə olmaz.

– Xeyr! Bir də xeyr... Bizim ruhumuz bizdən çox-çox uzaqlardadı, o uzaqlarda da bizim yerə düşən kölgəmizdi. Mən istirəm o kölgəni bura gətirəm. Ruhu burada qovuşduram cisminə. – Ağ dərvişin beynindən sürətlə bunlar keçdi: “Yenə ölüm yolundan çaşdım. Olsun. Amma bunu deyəcəyəm”. – Ruhun yeri buradı. Bilirsən sən, ruhsuz burada nəfəs almaq çətinləşib. Ruhları bir buraya qaytara bilsəm... torpağın, dağın, daşın, canlı olan, nəfəs alan hər bir zadın pası açılar, dünyaya yeni güc gələr. Ruhu qeyb edəli bizim dünya gücsüz olubdur. O biri ruhiçində dünyalar bizimlə mübarizə aparırlar, biz isə bunu hələ ki duymuruq. Biz fəqət ruhların sayəsində güclü olub bu mübarizəyə tab gətirə billik.

- Sus! Sus daha!!

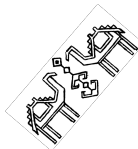
– Səbr edin! Bu şəxsin dili ilə şər danışır. İblis bunun ürəyinin içinə girmişdir. – Seyid Sarı əlini qaldırıb bu son ittihamını deyib yenə həməən əli ilə qovalayıb gözünün qarşısını kəsməyə çalışan uzaq bir vaqəni kənar etdi. Bu vaqəə bu iki şəxsin arasındakı nifaqın ilk məxəzini göstərirdi. O uzaq gənclik illərindəki nəcib dostluqları hər ikisinin mürşidi olan şeyx Mənuçöhr ibn Sadiqin “dolğun an” haqda kəşfindən əvvəl başlamışdı. Əlbəttə bir-birini sidq-ürəklə sevən bu iki gənci bir-birindən “dolğun an” ayırmadımı, “dolğun an” ayırdı və təəssüf ki təəssüf, addım-addım, nəfəs-nəfəs bu günkü düşmənçiliyə gətirib çıxardı.

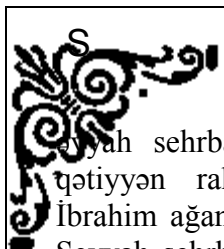
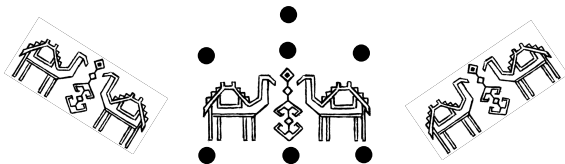

Ağ dərviş cisminin dərinliyindəki son güc qırıntılarıydı, zorla onları topladı, onlar bunun qəlbində heysiz-halətsiz bir-birilə birləşib sözə döndülər, özlərini biruzə verdilər:

– Ancaq işığı görə bilən işığın qədrini heç bilməz. Sənin dediklərin boğazdan çox-çox yuxarıdan gəlir. Mənim... deyəsi sözüm daha... yoxumdur.

...Ağ dərviş ilk dəfə idi ki, ulduzların arasında çaşıb qalmışdı. O özü harasa yox olmuşdu. O özü artıq bu ulduzlardan birinə, işığın bir zərrəsinə dönmüşdü. Gözləri ilə yol axtarırdı, tapa bilmirdi. İşığa dönəndən sonra öz yolun olmur. Sənin yolun hər şeyi tutmuş işığın yolu olurmuş əgər buna yol demək olardısı. Seyid Sarı da, Böyük Ruhani birliyinin ona küdurətlə baxan o biri adlı-sanlı, şan-şöhrətli üzvləri də sifətləri, gözləri, əlləri-qolları, ayaqları, cisimləri ayrı-ayrılıqda bu ulduzların arasındakı qaranlığa səpələnib qalmışdılar. Yol isə yox idi. Başdan-başa hər tərəf işıq idi.

Səyyah sehrbaz söhbətin bu cürə uzanmasından qətiyyənlə rahatsızlığını biruzə vermədi. Xacə İbrahim ağanı isə belə bir fikir üzürdü ki, birdən Səyyah sehrbazı o öz sorğu-sualı ilə elə yorar ki, gecə zamanı gələndə bunun daha Karvanbaşının bədhəybat atasının ruhunu çağırmağa gücü çatmaz.

– ... Nədi ulduz dediyimiz? – Səyyah sehrbaz yenidən vəcdə gəlirdi, – qaranlıqdan keçən işıq üçün deşik deyilmi, deşikdir. Bu yırtıq-yırtıq olmuş qaranlığın arxasındadı gur işıq, intəhasız işıq. Ağ dərviş deyirdi: nədi ulduz? Ulduz əslində işıq deyil, ulduz o işıq görüntülərinin arasındakı qaranlıq parçalarıdır. Ulduz qaranlığın özüdü deyirdi. Nədi İblis? İblis sevgili Allahından başqa heç kimi və heç nəyi hətta Allahın buyruğu ilə belə qəbul etməyən mələk deyilmirdi? Müqəddəs Rəbiyə idi deyirdi ki, qəlbimdə Allahdan başqa məhəbbətim bir daha Allaha məhəbbətimdir. Ulduz nədi soruşurdu Seyid Sarı. Ağ dərviş cavab verirdi. Ulduzlar nəhəng işıq intəhasızlığının bu günə

çatmış, bizə qalmış zərrələridir. Onlar qaranlığın ağır qübbəsini bu gün güclə saxlaya bilirlər. Bu zərrələr bir gün gələcək arxalarındakı möhtəşəm qaranlığın ağırlığını daha saxlaya bilməyəcəklər. Bu qaranlıq yer üzünə yüngül amma qarşısızalmaz bir ah kimi çökəcək, bu ahın altında biz hamımız o zaman tük kimi əzilib qalacağıq. Ağ dərviş bunu deyirdi, Ağ dərviş küfr demirdi.

Xacə İbrahim ağa çaşqın hala düşmüş ağzını açıb nə isə soruşmaq istədi. Səyyah sehrbaz hövsələsiz, ona sual etməsi üçün imkan vermədi:

– Soruşmaq istərsən ki, o zaman Seyid Sarı bəs nə üçün bu boyda cidd-cəhd göstərirdi?! Seyid Sarı Ağ dərvişlə bir zamanlar hər ikisi ustad şeyx Mənuçöhr ibn Sadiqə müridlik etmişdilər. Yolları sonradan ayrıldı. Sırr dağarcığı idi Seyid Sarı. Sirləri öz içindən heç hara buraxmırdı. Ona görə də məqamların sirrini açanlara qarşı amansız idi. Ağ dərviş isə... ürəyinin içində duyduğu nə var idisə dilində idi. Xəlvətə çəkilməyin, təkcənəlik vaxtının sirri onun üçün yox idi, sevgili Allahı ilə söhbətlərinin hamısını böyük bir sevinc içində bizlərlə bölüşərdi. Ona görə də çoxu sevmirdi onu. Bilərsən Ağ dərviş kim idi?

– Kim idi? – Xacə İbrahim ağa Səyyah sehrbazın sualını pıçılıtlı ilə təkrar elədi.

– İbrahim ağa, Ağ dərviş Allahın sirdaşındır. Allahın sirdaşı təkcə odur. Onun kəşfləri vardır. Elə bircə ölümdən qabaq ölümün üsulunu kəşf etməsi nəyə desən dəyər... Seyid Sarı isə ancaq

Allahın dostuna çevrilə bilməmişdi, Seyid Sarı Allahın sirdaşına çevrilə bilməmişdi. Allahın sirdaşı Allaha yetişmək, onun içində ərimək anından əvvəlki ən sonuncu nəfəs dərib gözləmə məqamıdır. Ən sonuncu məqamdır. Anlaya bilirsən Ağ dərviş kimdir?!

– Anlayıram, anlayıram. Bir nəfəsini də, yoruldu ki, sən, axşam düşür, bəlkə dincəlmək istirsən?! Yainki yemək... – Xacə İbrahim ağa eşitdiklərindən elə bil qorxaraq söhbəti dəyişmək qəsdini ilə buna təklif etdi.

– Yox, sağ ol. – Səyyah sehrbaz ah içində nəfəsini dərib üzünü Xacə İbrahim ağaya çevirib dedi. – Yorulmamışam mən. Axı sən özün bu sözləri ki mən dedim, sən özün məndən bunları eşitmək istirdin, belə deyil?!

– Belədir, hardan bunu bildin? – Xacə İbrahim ağa sidq-ürəklə etiraf və təəccüb etdi.

– Gözlərindən. Bu axşam sənənlə mənim aramda son axşamdır, odur ki, sən gözlərinlə soruşdu, mən dilimlə cavab verdim. Gözlə dilin eşqi barədə bir şey bilirsən?.. – Səyyah sehrbazın gözləri qıyılıb az qala görünməz oldu.

Axşam sözbəsöz, cümləbəcümlə sürətlə düşürdü. Pəncərədən o tərəfdə nə vadısa işıqdan qaranlığa keçirdi. Karvanbaşı gəlməmişdisə də bir azdan hökmən gələcəkdi və indii oturub nədən, hardan danışıqlar da beyinlərinin dərinliyində onun gəlməyini səbirsizliklə gözləyən bu iki nəfər

artıq başqa, bundan sonra gələcək başqa bir halətin içinə yavaş-yavaş girirdilər.

Karvanbaşı qaranlıq həyətə atını sürüb girəndə onu ancaq Xacə İbrahim ağa pilləkənin önündə qarşıladı. Hər şey sabah-sabah razılaşıdıqları kimi idi – nöqərlər həyətin o başındakı nöqə evində artıq rahat edirdilər, gözətçilər gözə dəyib tez də yox oldular, qara darvazanı Karvanbaşının arxasınca cəld bağlayıb daha gözə görükmədilər. Evin içində də bir sakitlik hökm sürməkdə idi, arvad-uşaqdan əsər-ələmət yox idi, çoxdan əndərına keçib yorğan-döşəklərinə girmişdilər...

– Bir şey yeyəcəksən, dərdin alım? – Xacə İbrahim ağa Karvanbaşından soruşdu.

– Yox, yeməyəcəyəm, aclığım yoxdu. – Karvanbaşı qapıdan içəri daxil olub keçdi sağ tərəfdəki böyük otağın bir küncündə həmişəki yerində bardaş qurub əyləşdi, ətrafındakı mütəkkəldəndən yığışdırıb yanına düzə-düzə, dirsəklənmək istəsəydi, dirsəklənəcəkdə, üzünü Xacə İbrahim ağaya tutdu:

– Nə var, nə yox, İbrahim ağa, – soruşdu, – hazırsınız? Axşamın düşməyini necə gözləmişəm sən bir biləydin. Necə gec düşdü ay Allah, bu axşam, heç elə bil qış deyil, qaranlıq gəlmirdi ki, gəlmirdi. Siz nə edirdiz?

– Heç, ağrın alım, ordan-burdan söhbət etdik, danışdıq, vaxt bizim üçün çox tez gəldi yetişdi. Nə

deyirsən, gedim mən bunu gətirim. Sən lap gözləyə qaldın...

– Get. – Karvanbaşı başını dərdli sinəsinə dikdi, fikrə getdi.

Allah onun səsini barı bu dəfə eşidə idi, nə olur-olsun bu iş barı bu dəfə baş tuta idi. Bütün cavan ömrü boyu bu görüşün həsrətində olmuşdu. Yuxulardan yuxulara keçib lal-karlar kimi həmişə maddım-maddım ona baxan atası ilə bu görüş onun bütün sonrakı ömrünü əlbəttə dəyişməli idi. Çox şeylər soruşacaqdı ondan, çox sirlər açacaqdı ona, niyə və nə üçünlər çox olmalıydı. Amma əsas “nə üçün” o deyildi ki, atası onu qoca nənəsinin ümidinə atıb çıxıb haralara gedib haralarda itmişdi, bunun üçün atasının ruhunu belə kəmhövsələliklə çağırmağı heç vədə özünə rəva bilməzdi. Onun əsl məqsədi - ruhu arxayın etmək, ruha rahatlıq vermək idi, yoxsa gör neçə illərdən bəri həm nakam qardaşının, həm də atasının ruhu rahatsızdır. Əlbəttə ki, bu görüşdən sonra bu ruhlar o dünyadakı rahatlıqlarını tapacaqdılar, hökmən tapmalıydılar.

Xacə İbrahim ağa və arxasınca Səyyah sehrbaz əlində bir bağlama sakitcə otağa girdilər.

– Axşamın xeyir olsun. Hazırsan, ağa? – Səyyah sehrbaz Karvanbaşını salamlayıb ondan soruşdu.

– Axşamın xeyir olsun. Hazıram. – Karvanbaşı oturduğu yerdən ayağa durmaq istədi.

– Sən söylə, hansımız hardan oturaq, sən de. Bəlkə..

– Otur, otur elə öz yerində. Yaxşısı yerin, heç narahat olma. İbrahim ağa, sən də keç ağanın arxasından otur. Mən bu biri tərəfdə olacağam. Sizdən tələb olunur ancaq sükut. Səsiniz gərəkdir çıxmasın. Mən vaxtı çatanda özüm sizə işarət verəcəyəm. Amma mənim işarətimə qədər... yalnız sükut... sükut... Eşikdə-filan bir kimsə yoxdur ki?

Xacə İbrahim ağa onu arxayın etdi, xeyr, eşikdə, yaxud evin içində onların işinə müdaxilə bir kimsə etməyəcəkdir. Bundan sonra Səyyah sehrbaz lap arxayın olub Karvanbaşı və Xacə İbrahim ağaya əli ilə oturmaları üçün işarət etdi. Bunlar - Karvanbaşı öz yerində, Xacə İbrahim ağa isə ondan bir qədər arxada yerlərini rahladılar. Səyyah sehrbaz keçib otağın bu biri bu oturanlara qarşı tərəfində hələ ki ayaq üstə durdu. Otağın ortasında bir kənarda balaca miz üstə şamdan vardı, ucunda da şam. Səyyah sehrbaz gedib bu şamı çaxmaq vurub yandırdı, döndü öz yerinə. Şamın şöləsi elə bil qırmızı xətt çəkmişdilər, nə o tərəfə, nə də bu tərəfə bircə tük qədər də tərپənmirdi, amma şam yanmağına yanırdı. Səyyah sehrbaz bir xeyli kirimişcə bu şama, onun tərپənməz şöləsinə uzaqdan diqqət elədi, eləcə baxdı. Otağın o biri küncündə bu iki nəfər də artıq otaqda dolaşan abi-havaya qarışıb özlərini unutmağa başlamışdılar, Səyyahın hər bir

hərəkətini təkcə gözlərilə deyil, bütün hüceyrələri ilə özləri də bir udum nəfəs almağa belə cürət etmədən son dərəcə böyük bir həyəcan və diqqət içində izləməyə davam etdilər. Otaqda tam bir sükut hökm sürməyə başladı.

Səyyah sehrbaz ki, otağın o biri küncündə durmuşdu, əlindəki özü ilə gətirdiyi səccadəni açıb atdı yerə, bardaş qurub o da bu səccadənin üstündə yerdən oturdu, əllərini çarpaz edib dizlərinin üstünə qoydu.

“Bu nə edəcəkdir?! Əgər bu da əvvəlki kimi qalxıb fırlanmağa başlasa – heç. Gəlməyəcək. Ürəyimə damıbdır. Gəlməyəcək. Gəlsəydi o dəfə o açıq səmanın altında, başımızın üstü tamam ulduz idi, o zaman gələrdi, nə illah elədi, nə qədər oynadı, fırlandı o rəmmal... İlan dili çıxartdı... Bu dəfə də alınmayacaq. Fırlanıb oynayanda alınmır. Bu dəfə də alınmasa deməli Allah taalanın istəyi belədir. İşarətdir. Daha cəhd eləməyinə dəyməz. Bununla bu iş bitdi. Nə etmişəmsə etmişəm. Çıxan ox bir daha kamana qayıtmaz. Nə olacaq isə olacaqdır. Deməli, belə məsləhətdir. Amma ki, intiqamımı nə olur olsun alacağam.” Karvanbaşı bunları düşünə-düşünə bir də baxıb gördü ki, Səyyah Sehrbaz oturduğu yerdə iki əli ilə başını qucaqlayıb qabağa-dala yırğalana-yırğalana dodağının altında nə isə vird eləyir. Səsi çox yavaşdan gəlirdi. Heç eşidilmirdi səsi, gərək diqqətini artıq dərəcədə cəm eləyəydin ki nə isə bir sözün izinə düşüb başa düşsən. Birinin izinə

düşəndə o biri əldən çıxıb uçub havada yox olurdu. İlk əvvəl Səyyah sehrbaz özü-özünə bir sual verdi və özü də o suala cavab verdi:

– Hansı yol ilə gedək?

– Bilmirəm.

– O zaman gedə biləcəyimiz yol çoxdur deməli...

Yenə dala-qabağa yırgalandı və yenə bir qədər susub daha bir sual-cavab etdi özü özü ilə:

– Hansı rəngə bürünək?

– Bilmirəm.

– O zaman bütün rənglər qarışıbdır bir-birinə, fərq eləməz...

Yenə susdu. Yenə yırgalandı. Yenə sual-cavab etdi:

– Kimin göz yaşını silmişən bu dünyada?

– Heç kimin.

– Bu dünyaya göz yaşı axmayıb deməli...

Bu dəfə sükut olmadı. Elə son sözünün arxasınca düşüb Səyyah sehrbaz özünün və ancaq Karvanbaşı ilə Xacə İbrahim ağanın eşidə biləcəyi dərəcədə, nə az, nə çox, səsinin ahəngini qaldırıb daşlı-kəsəkli bir yola düşdü. Pıçiltı tam sükuta, tam sükut az qala hıçqırığa, hıçqırıq hərdən-birdən ədəbli bir qışqırığa çevrildi:

– Dayanın, əl saxlayın. Kölgənizin içindən çıxın. Bir an öncə bir an sonranı düşünməsəniz də axşamın şəri, yox, axşamın xeyrinə ümidinizi bağlayın. Amma sən... bir daha dünəninin bu gün qaytarılmasının acı ləzzətini duya-duya sabahının

üstündən fırlana-fırlana, baş bir yana əyilmiş, vücut o biri tərəfə dartılmış uçub gedəcəksənsə, o zaman bunu qulağına sırğa elə. Və unutma.

Gözlərimə görünmə gəl...

Bu son kəlmələrini Səyyah sehrbaz xüsusi fasilə ilə o birilərindən ayırıb bir avazlı mahnı kimi oxudu, sonra yenə də sözüənə əvvəlki qayda ilə davam elədi:

– ... gəl ki qurtaraq bu ehtizazdan titrək-titrək olmuş vücudu düşünmək və anlamaq bəlasından. Dənizin dibindəki yosunlara ki yoldaşlıq edə bilməyəcəksən. Daha nəyin dərđini çəkirsən? Sonrası nə olacaqsa olsun. Bizlər nəhayət bilməliyik, yox, anlamalıyıq, yenə də yox, dərk eləməliyik ki, quru cisimlər ruh saxlamır...

Bu yerdə Səyyah sehrbaz yenə nəfəsini dərđi, az qala hıçqırıqla amma yenə də avazlı bir şəkildə bu kəlmələri dedi:

– Ağlamışam, dirənmə gəl...

Səyyah sehrbazın həqiqətən bu kəlmələri deyə-deyə gözündən yaş gəlđi, əlinin dalı ilə gözünün yaşını silib az qala bütün üzünə yaydı, davam etdi:

– ... səni isindirməyən bir qış gecəsi də bütün qamətiylə yəqin elə bu cür qarmaqarışlıq səslərin, alabəzək rənglərin içindən çıxır. Çıxa bilirsə çıxır, çıxa bilmirsə elə uzaqdan sənə baxa-baxa qalır, daha həzin, titrək nəfəsini o gözəl çöhrənə nəvazişlə sürtə bilmir. Və sənin kölgən çırpınır, pıçıldayır, bu pıçılıtnı təkcə sənin qəlbin duyur,

demə, kölgən sənin vücuduna öz eşqü məhəbbətindən pıçıldayırmiş...

Səyyah sehrbaz yenə nəfəs dərib fasilə etdi və bu dəfə avazlı bir yalvarış da bu səsin içinə girdi. Səyyah sehrbaz belə dedi:

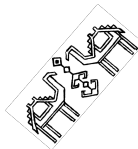
– **Sən ölmüşün ərinmə gəl...**

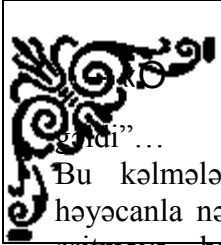
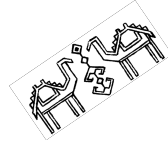
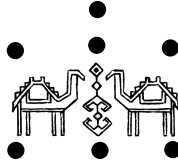
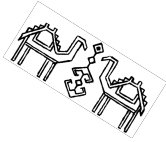
Səyyah sehrbaz dala-qabağa ki danışa-danışa başlamışdı yırgalanmağa vücudu birdən dimdik qalır, nəfəsini yığıb hardan gəldi bu məlahətli səs onun qəlbindən çıxdı, uzaqdan gəlib girdi vücuduna bilinmədi bu səsin hardan gəlişini özü də bilmədən bu sözlərini artıq tam bir vəcd içində ləzzətli bir avazla bir-birinin dalınca dilinə gətirib oxudu:

– **Gözlərimə görünmə gəl. Ağlamışam, dirənmə gəl. Sən ölmüşün, ərinmə gəl. Gəl... gəl... gəl... gəl...**

Karvanbaşı ilə Xacə İbrahim ağa dillərini udub tərpənməz oturmuşdular. Birdən Səyyah sehrbaz tərəfdən otağın ortası ilə ikicə kəlmə söz fırlana-fırlana gəlib özünü saldı Karvanbaşının heyrətdən şəklənmiş qulaqlarına:

– O gəldi!..

Bu kəlmələri başını sinəsinə dikib dərindən həyəcanla nəfəs alan ürəyinin guppultusunu artıq eşitməyə başlayan Səyyah sehrbaz göndərdi Karvanbaşıya. Karvanbaşı bu ikicə kəlmə sözü eşitcək damarda qanının donduğunu hiss elədi. Birdən gözü şamdandakı şama sataşdı. Şamın şöləsi sükunətdən sıyrılib çıxıb oynaq və dəcəl bir halətdə özünü başladı yuxarı-aşağı çırpıdı. Bu şölə balaca tüstülədiyi üçün otağa duman kimi bir şey doldu. Karvanbaşı gözlərinə inanmağı gəlmədi. Amma inanmamaq da olmurdu. Çünki bu bir anın içində otaq artıq əvvəlki otaq olmağından çıxmışdı, otağın rəngi də, havası da, ölçüsü də dəyişmişdi. Bu bir anın içində təkcə onun damarda qanı donmamışdı, bu bir anın içində əndərunda öz otağında, öz yatağında şirin bir yuxunun ağışuna batıb mışıl-mışıl yatan o yuxunun qucağında ancaq özünün görə bildiyi, ancaq onun üçün göndərilmiş vəqəni seyr edən Karvanbaşının balaca oğlu da

yuxusunun içindən yanındaca huşa getmiş saçları ilə ağ yastığı qara rəngə boyamış anasına tərəf bir xoş təbəssüm göndərdi, sonra bu təbəssümə onun da damarında donan körpə, isti qanının rəngi qarışdı.

Karvanbaşının çaşqınlığını qəlbi ilə duyan Səyyah sehrbaz artıq ikiminci dəfə bu iki kəlmə sözü ağzından çıxarıb havada fırlada-fırlada ona tərəf göndərdi:

– O gəldi...

Sonra bu iki kəlməyə belə bir əlavə etdi:

– ... Buyur, nə istirsən soruş. O sənə cavab verəcəkdir.

Xacə İbrahim ağa Karvanbaşını yavaşdan dümsükləyən kimi oldu. Həyəcanlı və yavaş bir səslə pıçıldadı:

– Qurbanın olum, özünə gəl. Eşidirsən sən, o gəldi...

Karvanbaşı nəhayət ki özünü ələ aldı, “inşallah, muradıma çatdım yəqin. Allah özü köməyim olsun” düşündü və ehtiyatla üzünü otağın ortasındakı dumanlı boz boşluğa tutaraq çox titrək bir səslə həmi soruşdu, həmi də xahiş elədi:

– Burdasan, ağa? Gəldin sən? Gəldinsə mənə bir işarət ver...

Bu yerdə möcüzə baş verdi. Ağzında Karvanbaşının sözü bitər-bitməz bir deyingən və amansız, laübali və mis kimi sərt səs otağın dumanlı sükutunu yarıb aydınca bir halda onların üçünün də qulağına soxuldu:

– Gəldin-gəlmədin... Gəldin-gəlmədin... Nə cürənə haramzadasan sən. Gəldin... gəlmədin...

Karvanbaşının sevincdənmi, qorxudanmi ürəyi az qaldı ağzına gələ:

– Bəli, burdasan. Allah, sənə şükürlər olsun. Burdasan. Nəhayət arzuma çatdım.

Belə söyləyib qeyri-ixtiyari ayağa durmaq və səsə tərəf getmək, elə bil ona toxunmaq istədi, amma uzaqdan Səyyah sehrbazın əlinin sərt işarəsindən dikəldiyi yerdəcə dondu qaldı. Sonra yenə yavaş-yavaş öz yerinə çöküb oturdu. Xacə İbrahim ağa Səyyah sehrbazın bu işarətini bir başqa cür anlayıb elə yerində qurcuxa-qurcuxa bir qədər də geriyyə çəkildi, daha kürəyi soyuq divara söykəndi.

– ...Allah, sənə şükürlər olsun. – Karvanbaşı hönkürtüsünü guclə boğub dilləndi. – Burdasan. Ağam mənim. Sənsən əlbəttə. Mən elə bu cürə də bilirdim. Əvvəl-axır gələcəkdin. Əvvəl-axır görüşəcəkdik biz sənənlə. Elə də var idin yuxularımda. Sərt, təkəbbürlü... Bilirsən, ağa, necə kor qoydun sən məni, necə naəlac qoydun sən məni. Sənnən ağabəyim. Bilirsən, ağa, “ata, vay, qardaş, vay” demədiyim bir gecəm, bir gündüzüm olmadı ağlım kəsəli?! Bilirsən bunu?.. Niyə susdun? Ağa... Burdasan?

Ruhun səsi bu dəfə bir azca ləngidi. Bilmək olmadı ki, bu səs cavab vermək istəyir, yoxsa yox, istəmir. Amma bir müddətdən sonra Ruh cavab vermək qərarına gəldi. Özü də cavab çox

gözlənilməz oldu. Ruh öz səsi ilə Karvanbaşının səsinə eynən təqlid elədi:

– “Ağlım kəsəli... ağlım kəsəli...” Səni görüm elə həmişə “vay” içində olasan... Sən bir buna baxırsan?!

Karvanbaşı titrəyən ürəyi ilə bu səsə olan həsrətinin nə qədər böyük olduğunu bir daha anladı, amma ürəyindən keçdi ki, bəlkə ağası onu tanımadı, nədi, yoxsa əgər tanısa idi bu cürə anlaşılmaz tərzdə danışmazdı, əlbəttə, özünü bu cürə biganə aparmazdı bu Ruh, odur ki, təlaşla dedi:

– Aman, Allah. Necə dedin, necə dedin? Niyə belə dedin, ağa, bəs sən? Tanımadın məni yoxsa? Allahverdiyəm mən, Allahverdiyəm, ağa, sənin oğlunam...

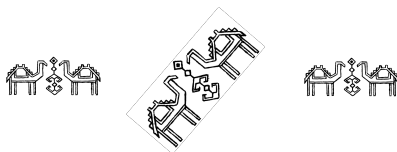
Ruhun səsi bu dəfə daha artıq laqeyd və biganə bir biçimə girdi:

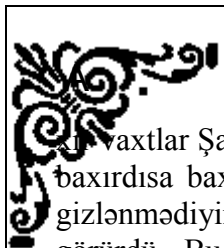
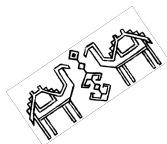
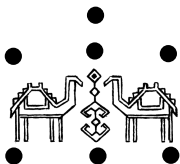
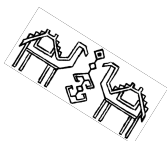
– Kor idiz siz, kor da qalmısınız. Gic adam, mənə nə sən kimsən. Mənim nə günahım var ki, sən məni rahatsız etmişən? Hələ bir de görüm niyə məni buraya çağırırmısan, ay əbləh?! “Ata, vay, qardaş, vah demədiyim bir gecəm olmadı...” Olaydı! Heç dəxli var?! Buna bax bir. Rənginə bax, rənginə. Ağappaq olmusan, xəbərin var?

Ruhun səsi artıq otağın təkə ortasından gəlmirdi, Ruhun səsi artıq otağın hər küncündən eşidilməyə başlamışdı. Özü də ahəngsiz, rəngi-rufu olmayan bir səs idi bu səs. Otağın bir küncündə pıçıltı idi, o biri küncündə qışqırıq idi, bir başqa

yerində bu səs hiddətli idi, acıqlı idi, amma nə cür olurdu olsun, hər bir biçimində otağın hər hansı bir yerində bu səs yenə də laqeyd və biganə olub qalırdı. Bu hal çox gözlənilməz bir hal idi. Karvanbaşı da, Xacə İbrahim ağa da əməlli-başlı çaşıb qalmamışdırlarmı, çaşıb qalmışdılar.

Vaxtlar Şah harada olurduşa olsun, kimin üzünə baxırdısa baxsın, bu üzdə lal bir sualın artıq heç gizlənmədiyini, açıq-aşkar özünü biruzə verdiyini görürdü. Bu lal baxışlar yeni basqın həsrətinin ağırlığını çəkirdi, amma deyəsən artıq bu yükün çəkilməsi yavaş-yavaş dözülməz olurdu. Yeni müharibə həsrəti, yeni talan və qarətçilik ehtirası bu həsrətli baxışları hər Allahın günü, günü nədi, hər saati götürüb gətirirdi Şahın nəzərinin qarşısına, Şahın qaşqabağı bu zaman tökülürdü, nə tökülürdü, halı pəjmürdə olurdu, dərin və uzun fikirlər aləminə qərq olurdu, üzüntülü götür-qoylar edirdi, ölçüb biçirdi... Və günlərin bir əvvəlkilərə oxşamayan günü əlahəzrət yenə çox fikir edəndən sonra hiss elədi ki daha dözə bilmir onu yeni yürüslərə təkid ilə sövq edən bu lal, qaraqabaq baxışların soyuqluğuna, özünü günahkar saymağa başlayır, “olsun!” dedi, “bu gün xeyli mübarək bir gün imiş, qərarımı verdim, cəng təbilini təbilçilər

çalsınlar və bayraqdarlar cəng bayrağını qəsrin önündəki tuğdana vursunlar!”

Bu xəbəri eşitcək paytaxtı bir anın içində başdan-başa sevinc və şadyanalıq sədaları, xoş əhval-ruhiyyə бүрүdü. Nökər-naibin, hərbcı əsgərin üzünün qart salmış qırışığı açıldı, ürəkləri dondurmuş buzlar əriməyə başladı və sərkərdələr qış yuxusundan ayılan məxluqat kimi hərəkətə gəldilər, dirçəldilər, Şahın səfərqabağı yeni əmrlərinə müntəzir durdular. Məmləkətin ucqar bir əyalətində neçə vaxt idi ki qiyam etmiş bir qəşəng şəhər vardı, özü bir o boyda böyük şəhər olmasa da, amma camaatı, böyükü-kiçikli əməlli-başlı dikbaşlıqda məşhur idi. Şahın qərarı onun əlinin uzantısını bu şəhərə doğru tuşladı. Əzilməli idi qiyam etmiş bu şəhərin əhli, şəhər özü də əməllərinə görə cavab verməli idi, neçə dəfə Şah elçilərinin üzünə dəmir qapılarını bağlayıb açmamışdılar, ələ sala-sala, gülə-gülə uca şəhər divarlarının üstündən bu hörmətli şəxslərə föhş və küfrlər yağdırmışdılar. Şahın özünün isə ünvanına qara daşlar kimi xoşagəlməz kəlmələr yuxarıdan aşağı atmışdılar. Və indi Şahın qərarını eşitcək qiyam etmiş bu şəhərə gedən qoşun əsgəri artıq əvvəlcədən özünü qalib döyüşçülər kimi aparmağa başladı. Hər bir paytaxt əhli də Şahın Allahdan ömrünün uzanmasından ötəri dualar edə-edə onlara artıq döyüşdən qələbəylə qayıtmış qəhrəmanlar kimi baxdılar. Tacirlər, töycü yığanlar, torpaq, ev alıb-satanlar gizlicə əllərini bir-birinə sürtüb bol

qazanclı günlərin nəşəsini əvvəlcədən yaşamağa başladılar, çünki niyyətləri belə idi - özlərini qoşunun ardınca dərhal haman məğlub şəhərə soxacaqdılar.

Cəllad Məmmədqulu adam göndərib axşamçağı oğulluğu onbaşı Şahverəni yanına çağırırdı. Səfər barədə ona sözü vardı. Haraya və nə üçündü bu səfər, müddəti nədi, məqsədi, səbəbi hardan çıxdı... Bu kimi söhbətlər edəcəkdi, amma bunlar bir yana, özü də axı Şahverənin üzünü çoxdan idi ki görmürdü. Şahverən axır vaxtlar adi sərbazlıqdan onbaşılığa ucaldıqdan sonra daha işigücü də çoxalmışdı, az-az görünürdü gözə. Axşam-sabah canı ilə, qanı ilə dəstəsinin yanında olurdu, hər gün, çox zaman gecəni də əsgər evində əsgərlərlə bir dam altında yatıb qalırdı.

Şahverən hələ gəlib çıxmamış Məmmədqulu sabah tezdən bazardan aldıracağı mer-meyvəni, çərəzi, qaynayıb qovrulmuş noxudu mizin üstünə düzdü. Şahverən qovrulmuş noxudu çox sevərdi, gəlib nəhayət böyük, amma yöndəmsiz həyətlərinə girəndə bir azcana yanmış noxudun tanış və ləzzətli iyi burnuna dəyən kimi qəfildən ürəyi bu həyətdə keçən uşaqlıq vaxtından ötəri bərk qısıldı, anladı ki, atalığı üçün bərk darıxıbdir və heç yaxşı iş görmür Məmmədqulunu yaşının yavaş-yavaş yaşlandığı bir vaxtda, indiyənə qədər tək-tənha gəzib dolaşdığı bir vaxtda, işdən başqa heç nə və heç kimsə ilə başını qata bilmədiyi bir vaxtda – bir

qoca quldu, bir də özünü daha kim var ki, yanında? – başlı-başına buraxıbdır, günlərlə olur ki, halını da xəbər almağı unudur, gəlib baş çəkmək bir qırağa dursun, axı ona atalıq olmayıbdı əslində ata əvəzi olubdu Məmmədqulu ona körpəlikdən elə bir sidq-ürəklə bağlanıbdır ki, bir başqası doğma oğluna hətta belə bağlanmır, bütün bunların əvəzində heç yaxşı iş görmür Şahverən oğulluq borcunu layiqincə yerinə yetirmir.

Şahverdilər nəslindən olan Şahverən cəmi iki yaşı olanda atasını Şahın əmri ilə cəllad Məmmədqulu o dünyalıq eləmişdi, qohum-əqrəbası, yeddi arxa o yana kimi vardı, kimi yoxdu hamısı birbəbir cəllad Məmmədqulunun əlinin zərbini dadmışdı bircə bu körpə yaşındakı oğlan uşağından başqa Şahverdilər nəslə ilim-ilim itmişdi yer üzündən. Şaha xainlik eləmişdilər, köç sürüb məmləkətin sərhəd çayını keçib qonşu düşmən məmləkətə üz tutub orada məskun olmaq istəmişdilər. Nədən qaçırdılar, nəyə tuş gələcəkdilər, kimi bilirdi kimi də bilmirdi ki, bu Şahın əlindən baş götürüb qaçmağın yalnız bir istiqaməti ola bilərdi – sən yalnız cəhənnəmə çıxıb gedə bilərdin, istiqamətin tuşu ancaq o biri dünya idi. Xainlər cəzalarına çatmışdılar, isti qanları hələ buğlana-buğlana cəlladxanadakı ensiz arx tərəfə özünə yol eləyib onun bulannıq suyuna qarışmış qurtarmamışdı, ancaq bu körpə oğlan uşağını hələ də qəzəbli Şahın barmağının işarəsi ilə lazımsız ağac budağı kimi bir kənara atıb sağ buraxmışdılar.

Şah ağarmış üzünü Məmmədquluya tutub “bəsdı bu qədər qan axdı, götür onu, verdim sənə, özün də təksən, o da daha təkdi. Özün kimi səltənətə sədaqətli böyüt” dedi. Bundan sonra Məmmədqulu o körpəni evinə apardı, qonşudan bir dayə soraqlaşıb tapdı, dayə gəldi, o dayə bu uşağın qulluğunda səhər-axşam durdu. Bu minvalla ay keçdi, il dolandı Məmmədqulu oğulluğunu ərsəyə çatdırdı, böyütdü. Bu minvalla böyüdükdən sonra qəlbində təkcə bir məhəbbət var idi Şahverənin – Şaha və Məmmədquluya hədsiz sevgi və sonsuz sədaqət. Adını Şahverən qoymuşdu və aylar ötdükcə bu binəva körpəyə Məmmədqulunun özü elə isnişmişdi ki, elə bilmişdi Şahverən daha oğulluğu yox, eləcənə öz doğma balasıdı.

İndi ikisi alçaq dəyirmi mizin arxasında yerdən bardaş qurub oturmuşdular. Məmmədqulu bir xeyli ordan-burdan söhbət salıb nəhayət ki, mətləbin üstünə gəldi, Şahverəndən soruşdu:

– Şahverən, oğul, səfərdən əsgər nə danışır, nə danışmır, qoşun içində meyli heç olmayan səfərə vardımı?

Şahverən üzünü qaldırıb Məmmədquluya hələ bir qədər də təəccüblə baxdı, belə cavab verdi:

– Ağa, səfər elə səfərdi, həmişəki səfərdən biridi, təzə bir şey yoxdu ki. Hamı bu işi nə vaxtdı arzulayıb durmuşdular. Hələ eləsi var, mənim təkin biriminci səfəridi deyin bərk sevinir. Yox, hamı

əlbəttə ki, razıdır. Allah Şahımızın ömrünü uzatsın...

– Amin, amin. Allah ağzından eşitsin.

Məmmədqulu noxuddan ovuclayıb yanmışını bişmişinə, bişmişini yanmışına qatıb-qarıdırıb xırç-xırç yeyən Şahverəni altdan-altdan süzüb məmnun baxışından, məmnun oturuşundan anlamışdı ki, bu səfər sevincinin ona xüsusi aidiyyəti vardır. “İlk cəng səfərinə çıxacaq, necə də cavandı, Qanı qaynayır, yeni-yeni yerlər, yeni-yeni adamlar görəcək, ayağına, Allaha təvəkkül, yıxılanlar, yalvaranları olacaq. Kim bilir bəxtinə nə yazılıb, bəlkə elə səadəti tamam başqa yerdədi, o da səadətini tapacaq, mənim özümü də tərk edib öz səadətinə qovuşmaq üçün nə zamansa buralardan çıxıb gedəcək...”

Məmmədqulu bu düşüncələrlə gözünü elə hey bığ yeri təzəcə tərləmiş çılğın, amma ata önündə xeyli mərifət və ədəblə əyləşmiş bu novcavandan çəkə bilmir, döndərib-döndərib baxışlarını yenə gətirirdi onun doğma üzünə, gözünə. “Bıqlar şəvə olacaq, gözlər qar-qaradır, kürən saçları payız çəmənliyidi elə bil. O bir olan Allah bilir ki sənə nə qədər məhəbbətim var qəlbimdə, səndən başqa məhəbbətim... bir də elə sənədi, bircə dənəm, həyatım mənim, bircəm, ömrüm-günüm, canımcıyərım...”

Noxuddan yeyə-yeyə Şahverən də atalığının ona necə diqqət yetirdiyini əlüstü hiss elədi, amma bunu bürüzə vermədi ki, ağası birdən qəlbinin

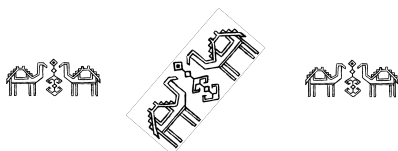

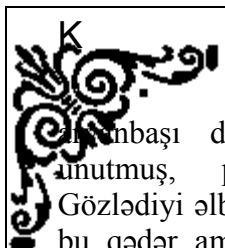
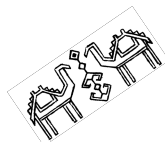
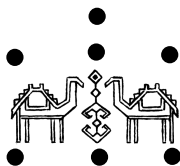
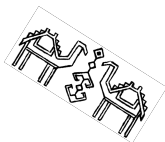
duygularının faş olmağından, aşkarlanmağından rəncidə olar. Məmmədqulu bir sirriçində adam idi və bu cür sirriçindəliyi hamı ətrafdakıları onunla ehtiyatlı davranmağa sövq edirdisə də addım-addım, söz-söz, baxış-baxış, sığal-sığal böyütdüyü və indi də onbaşı olub fəxrlə gümüşü qəbzəli qəməsini kəmərinin içindən keçirən oğulluğu Şahverən yaxşı bilirdi bu sirriçindəliyin arxasında nə var, nə yoxdur. Bunu bildiyindən idi ki, belə düşünürdü, düşünə-düşünə də Məmmədqulunun ona bu tövr gizlin-gizlin baxmasına mane olmamağa səy edirdi. “Ağa, ağa... ağam mənim, böyüyüm mənim, kimim var ki bu dünyada səndən özgə, olsa da heç kimsə mənə min il qala lazım deyil, mənə mal da, dövlət də, bircə sənin haqq-sayını qaytara biləydim, borcunu verə biləydim bu dünyada, bundan ki böyük arzum ola bilməz, ölməyəydim sən qocalan zamanda qulluğunda duraydım, bütün əziyyətini çəkəydim, qaytaraydım sənə borcumu, atam mənim, ata əvəzi böyüyüm, bir tək əzizim mənim...” Şahverən də belə düşünürdü.

Kənardan baxan olsaydı, bir kimsə bu iki şəxsın beləcə üzbəüz oturub dinməz-söyləməz, birinin oğrun-oğrun, altdan-altdan hərdən o birinə göz qoymasını, bu birinin də bundan duyuc düşüb özünü o yerə qoymamasından bir məsələ anlaya bilməzdi, onların səssiz söhbətlərinin batin mənasını duya bilməzdi, ancaq özləri, ancaq Məmmədqulu və Şahverən bu boyda dünyada

ancaq bu iki adam bir-birinə ürək qızdırıb bu cür ürək açma bilərdilər necə ki gözəgörünməz bir şəkildə ürək açırdılar və necə ki bir-birini gözəl anlayırdılar. İnsan insanı bu boyda sevə bilməzdi ki, bu ikisi bir-birinə bu cürənə bir eşq- məhəbbət bağlamışdılar. Səfərə qədərki son görüşləri zamanı bu iki nəfər arasında bir-birinə münasibət məhz bu cür idi və özgə heç cür deyildi.

Karvanbaşı donub oturduğu yerdəcə hər şeyi unutmuş, peşiman-peşiman fikrə getmişdi. Gözlədiyi əlbəttə ki, bu deyildi. Atasının ruhunu o bu qədər amansız təsəvvürünə gətirməzdi. Xacə İbrahim ağa da nəfəsini qısıb səssiz-səmirsiz qalmışdı. Ondən olsaydı bu məsələyə elə burdaca xətm vermək lazım idi. Bəsdir! Eşitdin, daha bəsdir! Bundan artıq heç bir şey alına bilməz! Bu məsələni birdəfəlik bağlamaq gərəkdir. Səyyah sehrbaz Ağ dərviş deyil, bunun çağırıb gətirdiyi ruhun qabiliyyəti elə belə olar. Gərək o cavan sehrbazın özünə müştəri düşəydi, nə biləydi ki qarşısındakı məşhur Ağ dərvişin özüdür. Yəqin Karvanbaşının da artıq illərdir ona rahatlıq verməyən, könlünü deşən arzusu beləcə özü-özünü yeyib tamamlanır. Bircə tez olsun bitsin bu iş. Bunlarda daha ürək-göbək qaldımı, qalmadı.

Səyyah sehrbaz otağın o başında büzüşüb az qala görükməz olmuşdu. Şamın titrəşən şöləsi özü-

özündən hələ də tüstü verməyində, bu tüstü də otağın hər bir tərəfinə duman kimi yayılmağında idi. Səyyah sehrbaz necə ki, başını sinəsinə endirib əllərini dizlərinin üstünə qoyub səliqəylə bardaş qurub oturmuş idi, eləcə də oturmuşdu, daha yırğalanıb eləməirdi. Otaqda baş verənlərin heç birindən, o cümlədən bu qısa və gözlənilməz mükalimədən onun xəbəri yox idi. Səyyah sehrbaz xəlvət eləyib təkcənəlik vaxtının içinə girmiş idi. İndi onu o vaxtın içindən dartıb çıxarmaq, vücudunu otağa qaytarmaq mümkün deyildi.

Karvanbaşı nə fikirləşdi, nə fikirləşmədi, istədi Ruhla öz arasındakı anlaşmanın yolunu bir qədər də rahat eləsin, son dəfə Ruhun könlünü alsın:

– Xudavəndi-ələmə qurban olum, – Karvanbaşı üzünü boşluğa tutub dedi, – axı sən nə üçün bu qədərinə acıqlısan? Nə günah eləmişəm mən ki, sənin bu boyda qəzəbinə düşər olmuşam?

Ruh elə bil ancaq bu sualı gözləyirdi, onun ağzını əyə-əyə cavabını anında verdi:

– “Nə günah işləmişəm? Nə günah işləmişəm...” İşləmişən günah. Məni niyə rahat buraxmırsan? Kimsən axı sən, nə istəyirsən məndən, niyə çağırırsan məni? Allahverdidə bu. Paho! Nolsun? Heç dəxli var? “Nə günah işləmişəm?” – Bir qədər gözləyib sonra qərribə bir kəlmə də Ruh bu dediklərinə əlavə elədi. – Gicinəqulu...

Bu anlaşılmaz sözü eşitcək Karvanbaşı diksindi nə diksindi, gözlərinə bir an içində işiq gəlmədimi? Qəlbi atlandı. Xacə İbrahim ağaya sevincək dönüb şax bir nəzər saldı. Ağzını açdı və sözlər ağzından bir-birini itələyə-itələyə səbirsiz çıxmağa başladılar:

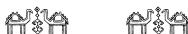
– Ayağının altında ölüm. Odu, ağamdı, əlbəttə, odu. Qurban olum sənin ayağının altındakı toza, ağa. Mənəm. Gicinəquluyam. – Xacə İbrahim ağaya sarı bir daha çöndü. – Uşaqlıqdan yadımda qalıb, məni belə çağırırmış, nənəm də hərdən-birdən bunun ağzı ilə məni bu cür çağırırdı.

Karvanbaşı daha qəti inandı ki, otaqdakı ruh atası cəllad Məmmədqulunun ruhudu ki var və bu ruh onu heç şübhəsiz ki tanıyıbdır. “Gicinəqulu!” Daha bundan artıq işarət olmayacaqdı ki.

Karvanbaşı bir daha özünü toparlayıb səbrinin ağzını basmağa çalışdı:

– Niyə sən bu cürə qəzəbli danışırısan bəs? Məni, əgər sən bilsəydin, səninlə ağabəyimin həsrəti bu günə saldı, bircə bunu bilsəydin... Ağa, sizin həsrətiniz, sizin nakam bəxtiniz məni Allahın hər gecəsi ta bu günün özünəcən üzür, zülm edir mənə... bir bilsəydin...

Qəfil hiçqırıq Karvanbaşının sözünü kəsdı. Qəhər gəlib boğazının içinə elə dolmuşdu ki, daha bir kəlmə danışa bilmədi. Bir müddət susdu. Bu sükutu Ruh da pozmadı. Sonra Karvanbaşı daha özünü ələ alıb boğazını arıtladı və danışığına artıq

rahat-rahat davam elədi, bu səfər pıçılıya keçdi, səsində də gümrəlik verməyə çalışdı:

– Qoy sevindirirəm səni, ağa. Bilirsən, var-dövlət sahibiyəm. Böyük-böyük karvanlarım var. Dünyanın çox ölkəsinə getdim, əntiq mal gətirdim məmləkətə. Bilirsən, – bu dəfə Karvanbaşının səsi zəiflədi, pıçılıtdan da yavaş oldu, müdhiş bir soyuqluq da gəlib girdi bu səsin içinə, – Şaha çox yaxınam. Məni çox istir. Xeyli adam qorxar məndən. Bir çox məsləhətini mənən edir. Bunun özü də biləsən sənin vaxtındakı Şah deyil, oğludu. Amma nolsun?! Buna da onun günahından çatır. Sənin vaxtındakı, bunun atası yara çıxardı, qarayara, o yaradan da on il əvvəl getdi. Hayf, canını yenə necə olsa rahat qurtardı. Mən bir başqa cür qurğu qurmuş idim...

Nə düşündüsə Karvanbaşı daha bu mövzunu bu yerdə uzatmaq istəmədi, yenə ora-bura boylandı, pıçılıtdan yenə adi danışığına keçdi:

– Amma gecələr sən və ağabəyim daim yuxuma girirsiniz, doğru sözümdü, inan mənə. Tutursuz boğazımdan, boğursuz ikiniz də mənə. Üzünüzü də düz-əməlli görməmişəm ki, mən, amma yuxularımdan çıxmırsız, birindən o birinə, birindən o birinə... Bilirsən nə deyirsiniz mənə? Bilmirsən? “İntiqam, intiqam!” deyirsiniz, ağa, gah pıçıldayırırsız, gah qışqırırsız, eynən indiki kimi. Məndən nə istəyirsiniz?

Karvanbaşının əli-ayağı sustaldı. Qəlbini əzib keçən iki mismardan birini qəlbinin dərin yerindən zorla çəkib çıxartmışdı, indi o yerdən isti qan axdı.

Ruhun bu dəfə bir azcana qəm qarışıq səsi şamdanın yanından gəldi. Bunu şamın qorxacaq titrəyişi də biruzə verib ağartdı. Ruh dedi:

– Buna baxırsan?! Mənə nə, ay əbləh, sənin yuxuna kim girir, yuxundan kim çıxır. Bizim ki heç bir kəsin uyqusu ilə işimiz yoxdur. Yata bilmirmiş... Mən sənə intiqam demişəm? Deməmişəm!! Adam kimi yata bilmirsən, yatma. Gicinəqulu...

Ruhun səsi ilk dəfə titrədi. Amma ki, ani sükutdan sonra yenə qətiyyətlə davam etdi:

–... Mən özüm də yata bilmirdim. Amma, bax, mənim yuxusuzluğumun səbəbi var idi. Bilirsən mən niyə yata bilmirdim? Bilmirsən, hardan biləsən ki?! Gicinəqulu... Mənim biriminci əl qaldırıb o dünyalıq etdiyim qurbanım bilirsən kim idi? Bilirsən mənim əlimin içində son nəfəsiməcən yuyulub getməyən qan kimin idi? Bilmirsən? Özün çağırımsan, o zaman özün də qulaq as. Qorxma amma. Bir arvad idi. İtələyib quyuya yıxmışdım onu. Səssiz-səmirsiz öldü.

Karvanbaşını söz elə tutmuşdu ki, zor-güc ancaq soruşa bildi:

– Kim idi?

Ruh elə bil sualı eşitmədi:

– Elə... O arvaddan sonrası daha asan oldu. Artıq asan idi. Hələ ləzzət də alırdım adamı adam

dalınca Şahın əmri ilə o dünyaya yola salanda. Hamısı əlbəttə cəhənnəmə vasil olurdular. Xoşuna gəldi? Ay səni Gicinəqulu... – Ruhun səsi yavaş-yavaş doğmalaşırdı, səs məkana uyğunlaşırdı yavaş-yavaş. – Dedi-qodular gəlib hələ qulağına çatmayıb? Nədi? Vəzir Məşdəli durur?

Son sualını verib Ruh susdu. Amma Karvanbaşı anladı ki bu susmaq o susmaqdan deyil, bu dəfə Ruh ondan cavab gözləyir. Karvanbaşı yalvarışlı bir səslə dedi:

– Ağa, ağa, nolar elə danışma, qurbanın olum elə danışma, nolar?! Mən ölərəm. Nədi mənim taxsırım ağa, bir söylə mənə ki görüm mənim taxsırım axı nədi sənin gözündə? Durur Vəzir Məşdəli, durur. Elə ki o durur. Quru nəfəsidi gedir, gəlir. Güclə yeriyyir, dörd tərəfindən tutmasalar yıxıllar. Onu niyə soruşdun, ağa? Dediyyin o arvad kim idi?

Karvanbaşı bu suala eşidəcəyi cavabın dəhşətini əvvəlcədən hiss etdi, hətta gözlərini bərk-bərk yumdu. Eşitdiklərindən isə həqiqətən əsl dəhşətin qoxusu gəldi:

– Vəzir Məşdəli mənim atamın gənclik dostu olmuşdu, özü də mənə hamilik edirdi. O oldu anamın qətlini ört-basdır elədi, mən üzə çıxdım. Mən isə qaçaq düşmüşdüm. Hə, o arvad ki soruşdun kim idi – mənim doğmaca anam idi. Vəzir Məşdəli olmasa idi dağda-daşda qurd-quş yeyib hələ o zaman məni bitirəcəkdə. Nə baxırsan maddım-maddım? Ovcunun içində gözlərin

maddım-maddımdı. Sən lap körpəliyindəki kimisən. Gülməli... İstəyirsən son dəfəki də deyim? Son dəfə kimi o dünyalıq elədim – danışım? Bilmərsən yəqin... Uca bir qayadan...

– Yox, dayan. Dayan bir ləhzə, rəhmin olsun. Dayan. Dur. Tələsmə. – Karvanbaşı inildədi

Elə oldu ki, Ruh elə bil köksünü ötürdü. Ya bəlkə nəfəsini dəririrdi?! Karvanbaşının soyuq tər kürəyinə gəlmədimi gəldi. Xacə İbrahim ağa da bu tərəfdə təlaşda idi. Həmi istirdi çıxıb qaçıb buralardan uzaqlaşsa, həmi də əlbəttə ki bacarmırdı – Karvanbaşını bu otaqda təkcə ölsəydi də qoymazdı.

Bayır-baca daha başdan-başa göy üzündə orda-burda dəcəl ulduzlar kimi şamları yanmaqda olan qaranlığın içindəydi. Bu qaranlıq nə qədər güc edirdi Karvanbaşının evinin ikinci mərtəbəsindəki enli amma qapalı pəncərədən nəhayət özünü içəri soxsun, olmurdu. Şamın zəif işığı məğlub ordunun son fədakar əsgəri kimi buraların bakirəliyini qorumaqla məşğul idi. Otaq elə bil ki bir balaca böyümüşdü, tüstü-duman da yavaş-yavaş küncdə-bucaqda dəlmə-deşik tapıb canını bu anlaşılmaz məkandan götürüb aradan çıxırdı. Ünsiyyət Karvanbaşı ilə Ruh arasında təzə-təzə başlamışdı özünü tutmağa. Karvanbaşı amma hələ də düşünüb-daşına bilmirdi ki bu Ruha ürək qızdırıb sirr vermək olar, yoxsa olmaz. Başını iki əli ilə tutdu. İndicə eşitdiyi amansız sözlər beynində hamısı qarışdı bir-birinə. Sözlər də cümlədə

karvanda dəvə kimidirlər, bir-birinin arxasınca səf-səf gedə də bilirdilər, bir də görürdün qabağa keçmək üçün təlaş edəni də olurdu, bu zaman səf qırılırdı, dəvədən hansısa qabağa düşürdü, hansısa dala qalırdı, bir-birinə dəyir, bir-birinə boğaz atır, yanlarını bərkdən-bərkdən hirslə bir-birinə vururdular. Həqiqətən sözlər cümlədə eynən dəvələr karvandakı kimiydilər. İndi o nə eləməliydi?

Xacə İbrahim ağa arxadan Karvanbaşının ətəyini çəkdi, pıçıldadı:

– Ağrın alım, vallah bu bir dəli Ruhdu. Billah bu ruh xəstə ruhdu. Nə deyirsən, gözümün işığı, gəl qovaq bunu. Xeyri də lazım deyil, şəri də. Ağzına gələni deyib durub...

Karvanbaşı ətəyini Xacə İbrahim ağanın əlindən sərt dartıb çıxardı, çönüb qaranlıqda buna bir göz ağartması verdi ki, Xacə İbrahim ağa ilə özü arasındakı bu qaranlıq bir anlığına, əlbəttə ancaq bir anlığına bu alovlu gözlərin işığına qərq oldu. Sonra Karvanbaşı yenə başını çöndərdi, gözünün alovu söndü, otağın hər yerində yenə ancaq şamın işığına çəpər kimi sərhəd olan qaranlıq bərqərar oldu. Karvanbaşı gözü ilə Ruhun səsi son dəfə gələni yeri aradı, şamdanın yanını, gözlədi görsün Ruh daha nə deyəcəkdir.

– Əvvəl-axır bilməliydin ki bunu. – Ruh sakitcə sözünə davam elədi. – Məndən də olmasa idi kim isə sənə bunu deyəcəkdə. Mən, mən, heç kim başqası yox, mən göndərdim onu o dünyaya,

dağın başından üzü aşağı. Uçmaq istədi, qanad ki yox idi, hara uçurdu, uça bilmədi, daş kimi düşdü dərənin dibinə, tərپəşdi bir az, sonra daha tərپəşmədi.

Karvanbaşı bu dəfə asta səslə, elə bil özü-özünə sakit bir yalvarışla pıçıldadı:

– Yox...

Ruh acı-acı onu eşitmədi:

– Bu mənim son qətlim oldu. Əvvəliminci mənim anam idi, sonuncu da ki sənin anan. Sən də deyirsən, bəs, ağlamaqdan kor olmuşam, hər gecə yuxuma girirsən. Bəs anan girmir yuxuna?! Ay səni, Gicinəqulu...

Karvanbaşı bir daha yavaş səslə, yenə də elə bil özü-özü üçün danışdı:

– Ağa, mən ölərəm axı. Elə danışma, ağa. Mənə bir rəhmin gəlsin... – Çöndərib üzünü sonra yenə Xacə İbrahim ağa tərəfə tutdu, – nə danışır bu, sən bir şey anlırısan?! Bəlkə heç bu mənim ağam deyil?! Allah, Allah, kimdi bu?

Xacə İbrahim ağa daha dözmədi, heç nəyi gözə almadan qalxdı oturduğu yerdən, ürəyinin səksəkəsini əli ilə üstədən sıxa-sıxa gəldi divar dibi ilə Səyyah sehrbazın yanına. Səyyah sehrbaz halını da dəyişmədi, bircə yumulu gözlərini azcana açdı, buna təəccüblə baxdı, yəni “nədi, nə istirsən?” demək istədi. Xacə İbrahim ağa onun qarşısında diz çöküb yalvarışlı bir səslə yavaşdan soruşdu:

– Allahı sevərsən, söylə kimdi bu? Kimin ruhudu?

Səyyah sehrbazın yarıyumulu gözünə zəif bir təəccüb işığı doldu:

– Sənin ağa Karvanbaşının atasının ruhudu, kimin ruhu ola bilər ki?! Heç şəkkin olmasın. Cəllad Məmmədqulunun ruhudu.

– Əminsən?

– Əlbəttə ki, əminəm. Nədi ki?

Xacə İbrahim ağa bir daha diqqətlə baxdı Səyyah sehrbazın üzünə, yenə də yavaş-yavaş yumulan gözünə, elə bil yoxlamaq istədi, düz danışır bu adam ya yox, sonra heç bir cavab vermədən necə ki gəlmişdi onun yanına, eləcə də divar dibi qayıtdı yenə öz yerində bardaş qurub oturdu. Karvanbaşının çiyinə tərəf əyilib bu sözləri pıçıldadı:

– Odu, gözümün işığı. Ağandı. Möhkəm ol. Döz. Çarəmiz nədi?!

Ruh bu dəfə səsinə bir balaca nəvaziş qatdı:

– Necə də böyümüsən... Bir tikə idin sən, əl boyda. Qoca qarı nənən sənin ninnin üstündə oxuyardı: yat, yat, yat... yatmasan, şirin yuxuya batmasan, qışqırmağını atmasan, damdabaca gəlib səni aparacaq, səni... ay səni, Gicinəqulu... – Artıq halsız oldu Ruhun səsi. – Ağanam mən, kiməm ki?! Ağanam. Sənin bədbəxt ağanam mən.

Karvanbaşı Ruhun son sözlərindən az qala huşunu itirəcəkdi, uşaqlığın bir çox vəqeələri yarıdumanlı, aydın sezilməyən bir halda gözlərinin önünə gəldi, qulağına uzaq, tanış səslər doldu: “... damdabaca... gəlib... səni... aparacaq...”

– Sonra, böyüyəndən sonra dünyasında heç nədən damdabaca qədər qorxmadım. – Karvanbaşı qəm dəryasına batdı. – Damdabaca... Qarı nənəm ölənəcən nə qədər soruşdumsa demədi ki, demədi bu damdabaca nədi, hardadı, hardan gələcək... Elə “intiqaqam” inildədi, elə “intiqaqam” dedi. Eşidirsən, ağa? Bəlkə sən mənimlə zarafat edirsən?! De ki yalandan dedin bu dediklərini, de, inannam.

Ruh acı-acı cavab verdi:

– Bizlər ki, yalan danışa bilmirik, istəsəm deyəm, yenə bacarmanam.

Sonra Ruhun səsi yenə coşdu:

– Di, yaxşı. Başqa sözün yoxdusa mən daha çıxıb gedirəm. Ay səni, Gicinəqulu... Yoxdu ki bir sözün?

Karvanbaşı bu dəfə az qala Ruha yalvarmağa başladı:

– Dayan, dur hələ. Sən Allahın, tələsmə getməyə. Söylə, söylə mənə, heç ağabəyimi görmüsən orada? Günahsız cavan qanına qəltan ağabəyimi?..

Ruh acıqlandı:

– Bilmirəm sən nə danışırısan. Tanımıram mən onu, başa düşürsən, tanımıram. Orada mən burda olub-keçəni unuduram. Bizim yaddaşımız bura qayıdanda oyanır. Onu da unutmuşam. Belə yaxşıdı. Elə bilirəm hamı oğlumdu. Atamı da tanımıram. Elə bilirəm hamı atamdı. O da məni tanımır. Gedim mən. Əbəsdi. Əbəs. Əbəs söhbətlərə heç marağım olmadı. Daha bir də məni

məbadə rahatsız edəsən. Çağırmayasan məni bir də buralara, eşitdin?!

Ruhun yenə nəfəsi kəsildi, sözləri aydın deməməyə başladı, sözlər qışqıra-qışqıra qarışdı bir-birinə, səsi titrədi, bu gurultuda bir şey anlamaq olmadı, amma az keçdi yenə də bu səs əvvəlki sərt biçiminə girdi, söz sözün dalınca intizamla düzləndi, bu cürənə də Ruh davam etdi:

– ...Nə üçün ağabəyini qanına qəltan etdilər – bilirsən sən? Bilmirsən axı. Sənə görə bunu belə etdilər. Sənə görə. Sən dünyaya gəlmişdin. Mən də bundan sonra daha o evə, o ocağa, o şəhərə pərçim oldum, qalmaq istədim ananla, əslində günah etdim, Şahın əmrini pozdum. Qoşunla geri dönməli idim, dönmədim, qalası oldum. Mənim günahım bu idi. Sənin acığını çıxdılar bizdən. Elə anan da bu günahın qurbanı oldu biləsən.

Karvanbaşı təəccüblə sual etdi:

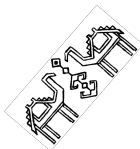
– Mənim acığımı deyirsən, mən tiflin acığını çıxdılar sizdən?!

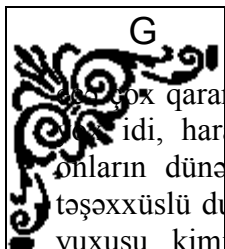
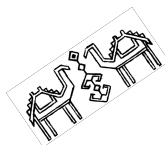
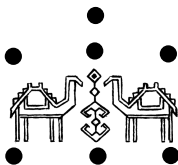
Ruh dərhal qətiyyətlə təsdiq elədi:

– Bəli, sənin acığını! Sənin dünyaya gəlməyinin qisasını aldılar məndən də, ondan da. Mən qoşunla gəlmişdim ananın şəhərinə, qoşunla bir yerdə də qayıtmalıydım, amma... qayıtmadım. İstəmişdim ananı, bilirsən?! Şahın əmrindən çıxmışdım. Bu günahdır! Şahın fərmanını isə şəhərin hər yerində qoşun əhlinə oxumuşdular. Fərman belə idi: “Kim mənimlə, mənim ləşkərimlə yola çıxıb buralara qədər gəlibsə, o adam mənimlə

də bir yerdə paytaxta geri dönəcəkdir, cürəti olan dönməsin. Kim məğlub olmuş məmləkətdə qalıb məskun olmaq niyyətində düşərsə, bütün nəslə zərər çıxacaq, çünki buranın havası da, suyu da, torpağı da, daşı da, arpası-çörəyi də, qərəkət bu məğlubiyyəti görəndə hər nəyi varsa hamısı artıq axtalandı...” Fərman belə idi. Şahverəni isə başı vücudundan ayrı, çuvalda bir gecənin yarısı atdılar evimin qabağına...

... qaranlıq bir gecə idi. Göydə ulduz-zad da idi, harasa elə qeyb olmuşdular ki, adama onların dünən, yaxud o biri gün göy üzündəki təşəxxüslü duruşları yarıunudulmuş, uzaq bir gecə yuxusu kimi gəlirdi. Ulduzların qəlbi aşağıda durub onlara baxanlardan birdəfəlik sınımışdı. Ağüzlü ayın qabağını yenə də gəlib bir parça qara bulud acıqla kəsmişdi və gözəl Pərnisəgilin balaca həyətinə ağır bir kölgə enmişdi. Məmmədqulu öz yatağında bir əli yanında mışıl-mışıl yatmağında olan gözəl Pərnisənin dağınıq saçında, o biri əli... birdən qulağına at nalının dəmir daşı çəkic kimi döyəcləyən səsi gəldi. Səs gəlib-gəlib həyət qapısının ağzına özünü yetirəndə lapdan kəsdi, hər yerə bir anlıq ölü bir sükut çökdü. Yatağındaca dirsəklənib Məmmədqulu dikəldi, ürəyinə nəsə dammadımı damdı, az qaldı təkcə qulaqları ilə deyil, gözlərilə də həməən kəsilən səsi axtarmağa çalışdı, bir şey çıxmadı və bu zaman başladı Məmmədqulunun duyuc düşmüş ürəyi şiddətlə vurdu. Vurdu, vurdu, sonra yenə bayırdan bu dəfə adam səsi eşidildi, kim idisə yavaş, ancaq ikinci

qatda onun eşidəcəyi qədərində nərdivanın üstü ilə səsinə qaldıraraq açıq pəncərədən içəri salıb bu sözləri pıçıldı ilə dedi: “Xain Məmmədqulu, xain Məmmədqulu, al bu da sənənin xainliyinin cavabı. Budu sənənin cavabın. Al, götür...” Sonra nəydisə, elə bu adamlar aşağıda qapı ağzında bu sözləri danışa-danışa, guppultuyla yerə dəydi, sonra atlar yerlərindəcə nallarını taqqıldada-taqqıldada geri döndülər gəldikləri tərəfə çapdılar, at nalları yenə də ahənglə küçəni dəcəl-dəcəl döyəclədi, sonra bu səslər uzaqlaşdı, uzaqlaşdı, daha sonra ətrafa sükut çökdü, heç nə eşidilmədi.

Məmmədqulu hələ də necə ki dirsəklənmişdi yatağında döşəyin üstündə eləcə də donub qalmışdı, tük qədər tərpənməyə cürət etmirdi, həqiqətən vücudunu don vürmüşdü və o yerindəcə heykələ çevrilmişdi. Nəfəs belə almağa heyi yetmirdi, birdən, düşünürdü, nəfəs alaram, Pərnisə yerində tərpənər, dəbərər, amma tərpənmək, cıncır çıxarmaq olmazdı, heç olmazdı. Məqamın sirri vardı – donuqluğundaydı. Bir xeyli vaxt belə keçdi. Artıq sükut əməlli-başlı zil bir zingiltiyə dönüb qulaq deşməyə başlayanda gözəl Pərnisəni elə bil kimsə dümsükləyib yuxudan oyatdı ki, nə yatmışan, aç gözlərini, oyan, bax bir gör yanındakı niyə belə dikəlib heykələ dönüb, bədəni, üzünü, gözü niyə belə birdən-birə büzüşüb, qocalıb?! Bu məqamda Məmmədqulu gözəl Pərnisəyə göz yetirdi, onun şaşqın halətindən sanki cürətə gəldi, yavaş-yavaş yataqdan qalxıb durdu, aram-aram

geyinməyə başladı. Gözəl Pərnisə qorxudan büzüşüb:

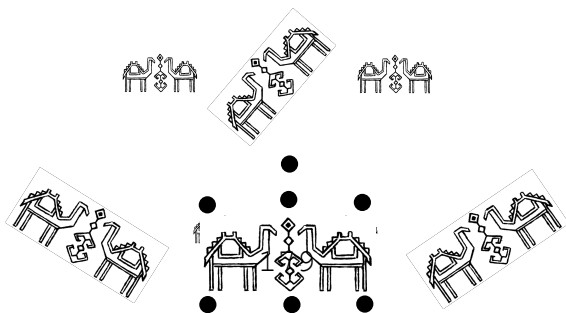
– Nə olub, hara belə?! – pıçıldadı.

Məmmədqulu ona bir cavab vermədi, ancaq çox qərribə tərzdə bir daha ona baxdı. Məlul-məlul pilləkənlərlə aşağı qapıya tərəf düşəndə dodağına uzaq keçmişdən bir təbəssüm gəlib göyərçin kimi qondu. Elə bu an da məqamın sirri uçub getdi. Nə baş verdiyini Məmmədqulu o andaca başa düşdü. Küçədə gumbultu ilə yerə dəyən çuvalın içində nə olduğunu əlbəttə ki anladı. Dodağında həməni göyərçin biçimindəki təbəssüm dəmir darvazanı arxadan açıb aralayıb adamsız, səssiz küçəyə çıxanda gördü qapının ağzına atılan bir böyük qara torbadı. Bu torbanı Məmmədqulu birtəhər sürüyə-sürüyə həyəət qapısından içəri salanda bu torba sürüşdüüyü yerdən arxasınca qalın zolaq kimi qara iz salmağa başladı. Bu qara izdən Məmmədqulunun burnu ona heç yad olmayan tanış bir qoxu aldı. O bu qoxunu yaxşı tanıyırdı, amma yenə də dodağı öz-özünə qaçdı, ömründə ilk dəfə dizlərində heysiz bir zəiflik duydu, zəlzələdən uca-uca qüllələr titrəyən kimi ayaqları titrədi, artıq həyətin içində diz üstə bu torbanın yanında yerə çökdü, əlləri ilə üzünü qamarladı, ürəyindən dilinə ancaq bu sözlər qara bir ah kimi gəlib çıxı bildi: “– Şahverən, vay...”

...Məmmədqulu Şahverənin nəşini köməkçisi qoca qulla bir yerdə apardılar şəhərdən kənar yerdə

yaşıl bir dərənin dibində körpə bulaq vardı, dünyadan xəbərsiz dəcəl-dəcəl axırdı, uca, dik qayalıqların ayağında idi bu yer, orda torpağı qazıb basdırdılar. Məmmədqulu qəbri qazandan, cəsədi qəbrə qoyandan, üstünü torpaqla quylayandan sonra elə bildi özünü basdırdı, özü girdi qəbrə, özünü quyladı. Sonra elə bildi bir başqa Məmmədqulu əli ilə üzə-üzə çıxdı bu Məmmədqulunun vücudunun içindən, getdi əli ilə havadan tuta-tuta girdi bu qəbrin o da içinə. Dünyagörmüş bir adam idi bu qoca qul özü də bir kənarda oturub dinməz-söyləməz haralarasa uzaqlara gözünü dikib qalmışdı, gözünü qaçırırdı ondan, baxa bilmirdi Məmmədqulunun üzünə. Birdən qəfil bir nəzər yetirib gördü ki, bu təzə qəbrin yanında çöməlib oturmuş Məmmədqulunun bir dodağı qaçıb, üzündə isə göyərçinə oxşayan xəfif bir təbəssüm var, kişi az qalır gülsün. Qoca qul bərkdən bir “əstəğfurulla, Allahü-əkbər” dedi, boğazını arıtladı, heç nədən, yalandan öskürməyə başladı, bir öskürdü, iki öskürdü, amma o təbəssüm ki göyərçinə çevrilib qonmuşdu Məmmədqulunun dodaqlarına, eləcənə də orada qaldı, daha heç yerə uçub getmədi.

rtalığa müdhiş bir sükut çökmüşdü.

Ruh özü bu sükutu pozdu:

– Bir də Şahverəni soruşma məndən. Eşidirsən, bir də soruşma. Sən səni bilirsən, sənin məndən ki xəbərin olmaz.

Xacə İbrahim ağa yenə də arxadan Karvanbaşıni yavaşdan dümsüklədi:

– Sənə qurban olum, qurtar bu söhbəti, vallah sənin özündən xəbərin yoxdur, rəngi-rufun qaçıb, gözümün işığı... Nə işinə qalıb sənin bu dəli Ruhun cəfəng-cəfəng sözləri?!

Karvanbaşı geri qanrılıb Xacə İbrahim ağaya yenə nə təhər baxdısa, Xacə İbrahim ağa səsini xırp kəsdi. Sonra Karvanbaşı ona belə dedi:

– Yox, sən bilmirsən, elə deyil. Sən belə elə. Çıx eşiyə. Mənim bundan təklidə soracağım var.

Xacə İbrahim ağa qorxa-qorxa:

– Gözümün işığı...

Karvanbaşı bu dəfə də onun sözünü hirslə və səbrsiz yarıda qoydu:

– Dedim, qurtardı! – Sonra nə düşündü, hirsini bir balaca basdı. – Nolar, çıx eşiyə, qoy

təklidə bir ləhzə qalım onunla. Ürəyimdə sözüm var.

Xacə İbrahim ağa küskün bir halda razılaşdı:

– Yaxşı, mən nə deyirəm ki?! Çıx deyirsən çıxaram. Amma yaxındayam, gözümün işığı, uzağa getmənm. Bir şey olsa... səslə məni.

Daha uzatmayıb Xacə İbrahim ağa dizin-dizin sürünüb otaqdan çıxdı.

Karvanbaşı əvvəl-əvvəl aramla otağa göz gəzdirməyə başladı. Düşündü: bir halda ki, səsini eşitmişdi, bəlkə hələ Ruhun özünü də görmək mümkündür?! Hardadı bu? Əsər-əlamət yoxdur ki bundan?!

Ruh bu dəfə də sual gözləmədi, özü danışmağa başladı:

– Nə soruşmaq istirdin, soruşdun daha. Mən də səndən hali oldum – dövlətin, malın, mülkün, Şahacan sözün keçir. Daha nə lazımdı sənə? Burax məni çıxım gedim.

Ruhu ki çağırıb gətirmişdilər, artıq izni onlarda idi, doğrusu Səyyah sehrbazda idi. Qaytaracaqdısa o qaytaracaqdı Ruhu öz məkanına. Amma Karvanbaşı Ruhun son təvəqqesini eşitmədi, öz huşunda idi, ürəyindəkini xəlvətə salıb ona deməyin vaxtı yetişdiyini düşündü, qərar qəbul elədi, qəflətən, birnəfəsə ürəyini açıb qoydu ortaya:

– Ağa, bilirsən, mən sizin hər ikinizin intiqamınızı alacağam.

Ruh əvvəlcə təəccüb etdi:

– Nə intiqam, gədə? Kimdən alacaqsan sən bizim intiqamı? Nə danışıdığındı?

– Alacağam, əlbəttə alacağam. Bir sözdü dedim.

Karvanbaşı nəhayət qəlbində bir rahatlıq duydu, o iynə ki uzun illərdi batıb qəlbinə orada özünə məskən salmışdı, geriyyə çıxıb şəkər tozu kimi əriyib elə canındaca yox oldu:

– Bir sözdü, dedim. – Karvanbaşı tərs-tərs təkrar elədi.

– Yox, sən çox qaranlıq danışdın. Xırdala görüm sən nə deyirsən? – Ruh söhbətin belə bir məcrasını heç gözləmirdi.

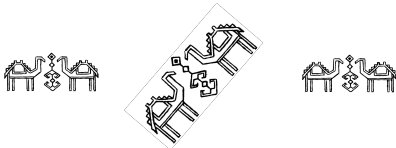
Karvanbaşı birdən-birə heç özü də inanmadı ki, sən demə illərdi sinəsində gəzdirdiyi ağrını, əzabı boşaltmağın vaxtını bu vaxtın nə zaman isə gələcəyinə inanmaya-inanmaya boşuna gözləməmiş. Səadət o deyildi ki, o indi bu sözləri ilbəl, aybaay, günbəgün, saatbasaat ürəyinə yığdıqdan sonra təzədən qaytarıb bir anın içində yiyəsinə ötürə bilirdi, yox, səadət o idi ki, bu an Karvanbaşı özü-özünə sanki qıraqdan, kənardan baxırdı. Baxıb görürdü ki, bir cavan kişidi bir tanış otaqda bardaş qurub oturub həyəcanla və onun özünə yad gələn bir səslə üzünü tutub nə isə danışır boşluğa özü də elə danışır ki, elə bil dinləyəni də vardır bu yarıdumanlı, bütün əvvəlki ölçülərini itirmiş otaqda Karvanbaşı həm tanıyır bu cavan kişini, həm də tanımır, kiməsə oxşadır. O cavan kişi nə isə deyirdi, ciddi-cəhdlə sübut etməyə çalışırdı, amma Karvanbaşı artıq o cavan kişini eşitmirdi, heç eşitmək belə istəmirdi, ancaq məhəbbətlə onu seyr eləməyində idi.

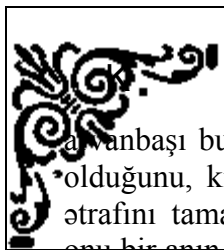
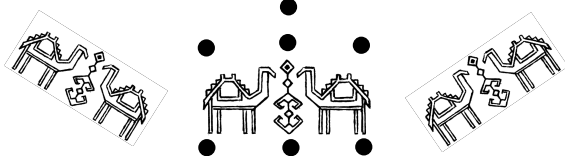

Sözlər isə o dumanın içində gözgörə, gözgörməz bir yola düşüb gedirdilər və bu cürə səsləndirdilər:

– Uşaqlıqdan ağılım kəsəndən üzü bu yana mən ancaq “intişam” deyib yaşamışam, biləsən. Gecələr “intişam” sözü yapışıb qalıb dodaqlarımda o sözlə yuxuya getmişəm, səhərlər o söz bir parça palçıq kimi quruyub düşüb dodaqlarımdan o biri gecənin qoynuna. Sən mənə indi nə demək istirsən? Qarı nənəm hər Allahın verən günü bu sözü qulaqlarımda sırğa eləmişdi, öləndə də artıq dili söz tutmurdu, gözlərilə dedi: intişam!.. Bir də gözlərilə bunu dedi mənə: birdən intişamını unudarsan ha, göyçək balam, unutmazsan ki? Yoxsa, Damdabaca... Tez dedim yox, unutmaram, rahat ver nəfəsini, unutmaram. Unutsan bax ha... dedi bu gözlər yenə. Mən dedim: Unutsam qoy damdabaca gəlib məni aparsın.

Əvvəl qorxa-qorxa unutmadım mən bu sözü. Söz idi, nə idi ki... Sonra isə bax bu hava ki udmağa unutmuram, onun kimi unutmadım, bu çörək ki yeməyə unutmuram, bu çörək kimi, içdiyim su kimi unutmadım... Sən isə...

...avanbaşı bu yerdə nəfəsini bir anlıq dərdi, harda olduğunu, kiminlə həmsöhbət olduğunu, dörd bir ətrafını tamam unutdu, gözlərini yumdu, xatirəsi onu bir anın içində öz mehriban qoynuna alıb uzaq keçmişdə qalmış ilq uşaqlıq illərinə apardı...

...Qoca qarı nənəsi hələ ki sağdı, nə zamandı yarıcan olmuş taxta bədəni büzüşüb qalıbdır yataqda, gücü-heyi isə artıq heç yoxdur, güclə nəfəs alır, güclə danışır, bir dəridi, bir sümük, ancaq gözləri, ancaq gözləri öz içinə hardansa bir topa işığı yığıb işim-işim parıldayır:

– Bilirsən, atandan bir küp qızıl qalıbdı. – Dili ilə qurumuş dodağını yalayıb yaş eləyib qoca qarı nənə dilindən çox gözü ilə danışdı. – Birinci dəfəndi ki, bu sözü ağzımdan çıxarıram, deyirəm. Qulaq ver, dinlə, unutma. Səni ki mən yarıac, yarıt ox böyütdüm, amma o qızıla dəymədim, küpün ağzını açmadım. İndi mənə vaxtım çatıbdı

deyin, bu sirri sənə açmalıyam. Ölüm ayağıdı. Özümlə ki qəbr evinə aparmayacağam, sənə isə lazım olar. Həyətdəki quyunun yuxarı divarında... bir çuxur var, o çuxurun içindədi küpə... üstü də çör-çöplə, kol-kosla tutulub, quşlar orda yuva salıblar indi. Bax, atan Məmmədqulunun qızlları ordadı. Atanla qardaşının qatili isə...

Karvanbaşı yumulu gözünün dibindəki ağ işıq zərrələri ilə görürdü ki, o balaca uşaq canına, ruhuna hakim kəsilməmiş qorxusunu birtəhər udub və nəfəsi az qala gedib gəlməyən qoca qarının üzünə qırpmadan dikib gözlərini, həyəcandan kaman kimi dartıldı və yalvara-yalvara pıçıldadı:

– Kim, kimdi onların qatili? Ölmə, nənə, nolar ölmə hələ.

Qoca qarı nənə yenə də gözlərilə gülümsündü, öskürək onu boğdu:

– Of, ax... Qoy bir toxdayım. Ölmərəm, qorxma. Sənə deməmiş... ölməyəcəm.

– Kimdi o? Sən özün həmişə deyirdin, gözlə, zamanı gələcək, deyəcəm. Mən ki intiqam almalıyam, bilirsən.

– Bilirəm, quzu balam, bilirəm. Sən də biləssən. Sənin atan... bizim şəhərimizə girən orduda idi. Cəllad idi. Şahın inanılmış... nökeri idi. Bizim evə yapışıq evdə qalırdı. Pəncərəsi düz həyətimizə baxırdı, indi o pəncərəni... yoxdu o pəncərə daha, atan sonradan daş qoyub hördü onu. Dikəlt məni, boğuldum, ay Allah... ay Allah, özün kömək ol...

Balaca uşaq iki əlli bərk-bərk qucaqlayıb yerdən döşəyin üstündə uzanmış nənəsinin boynundan dikəltdi onun başını, sonra boynunun altındakı yastığı bir əli ilə arvadın boynundan tuta-tuta o biri əli ilə düzəltdi, ancaq bundan sonra qarı nənə düz-əməlli nəfəs ala bildi:

– Sənin anan, mənim qızım Pərnisə... – Qarı nənə özünə zülm edərək zor-güc davam elədi, – uf, ay Allah, yadıma düşəndə odlanıram, ax-ax, of-of... vurulmuşdu sənin... atana. O yuxarıdan aşağı ağzı sulana-sulana buna baxırdı pəncərədən... ay işığında... bu da qapıda oturub aşağıdan yuxarı naz verə-verə ona baxırdı. Arı-namusu.. unutmuşdu ikisi də. Açıq-aşkar gözlirdilər ki... ay çəkilib getsin, həyəətə axı bu zaman qaranlıq düşürdü. Mən... mən biçarə özümü bu zaman vururdum yuxuluğa. Neyləyəydim mən, məzlum, cavan, dul gəlin idi, necə qoruya bilərdim onu qızmış kəldən?! Bilirsən nə dillər deyirdi mənə doğma qızım? Eh... of...

Qoca qarı nənə bir daha nəfəsini dərib sükut etdi. Yenə xəyal onu uzaqlara apardı. Sonra qəflətən yadına nəsə saldı, yerindən dik atılıb yastıqdan dikəldi, əlləri ilə özünə dəstək verib yataqdaca oturub qaldı, özü də təəccüb etdi ki, bu qara qışqırıq onun qarnının içindən ağzına, ağzından da işıqlı dünyaya necə oldu çıxıb gəldi:

– Hansı cəhənnəmdə qaldın, qız, Pərnisə?! Noldu bu paltar sərmək nə hücur iş oldu sərilib qutarmadı?! Gəl çıx xarabana, gir yerinə öl daha,

gecə keçdi, gəl mən yatıram. Qız, Pərnisə, ləçər... abırsız...

Bunları zil səslə çığıra-çığıra deyib qoca qarı nənə susdu, geriyə atdı başını yastığın üstünə, huşunu itirdi.

Karvanbaşının gözləri yumulu, bu yumulu gözlərindən göz yaşları çıxdı başlamadımı bunun çöhrəsindən üzü aşağı axmağa, axdı, axdı süzülüb saqqalından yerdəki xalçanın üstünə döşəməyə bir-bir düşdü.

...Qoca qarı nənə handan-hana özünə gəldi, çox dərindən bir ah çəkdi, gözlərilə balaca uşağı axtarıb başı üstə tapdı:

– Hər dəfə gecə düşəndə o təmiz ayın qabağını bir parça qara bulud gəlib tuturdu. Əlini mənə ver, əlini... – Qarı nənə uşağın əlindən bərk-bərk yapışıb tələsə-tələsə sözünə davam etdi. – Bu zaman bütün həyət qaranlığın içinə girirdi. Sənin anan... sənin anan hər gecə məni yuxuya verib gedib nərdivanla qalxırdı atanın pəncərəsindən keçirdi içəri. Mən yatmışam, yatmamışam... Heç buna məhəl qoyan olmurdu.

Balaca uşaq bu sözləri eşidirdi, amma bu sözlər onun bir qulağından girirdi, bu biri qulağından çıxırdı, yapışıb qalmırdı bu sözlər onun beynində. O ancaq bir kəlməni gözləyə-gözləyə qalmışdı. O gözləyirdi ki, qoca qarı nənəsi ona atasının, qardaşının qatilinin adını nə zaman söyləyəcəkdir. Bu adı eşitdikdən sonra həkk

edəcəkdı onu qəlbinə və addım-addım, gün-gün, nəfəs-nəfəs bundan sonra öz qurbanını izləyəcəkdı, ondan hökmən öz intiqamını alacaqdı.

Qoca qarı nənənin nəfəsi getdikcə tənkiyirdi, gözləri bir az da böyümüşdü, artıq ətrafa çox böyük diqqət və heyrətlə baxırdı, elə bil ilk dəfə görürdü gördüyünü, son sözlərini də bu halət içində çox aydın və aramla deyib nəhayət rahat-rahət can verdi:

– Sənin düşmənin, bala, qəvi düşməndi, böyük düşməndi. Bu qızıllar lazımlın olacaq. Atanın qatili... unutma bala, bunu, heç unutma, atanın qatili Şahın özüdü...

Qarı nənə bu sözləri birnəfəsə söyləyəndən sonra uşağın əlini buraxdı, nəfəsi gedib bir daha qayıtmadı, açıq gözləri hərəkətsiz qaldı.

Balaca uşağın nənəsinin ağzına tərəf əyilmiş üzündə bu son sözlərdən sonra iki od kürəsi birdən parıldadı. Döşəkdən yerə sürüşüb qalmış nənəsinin əlini qaldırıb quru sinəsinə qoydu. Son dəfə geri çəkilib qarı nənənin üzünə doyunca baxdı, sonra tez-tələsik otaqdan çıxdı. Yol-yol gedib ordan çıxıb burdan batıb, nəhayət gəlib Karvanbaşı indi oturan otağa daxil oldu, gözlərilə axtardı Karvanbaşını gördü və otağa daxil olanda bu artıq o uşaq deyildi, bu artıq haman Karvanbaşının özü idi ki vardı, gəlib çatıb bir-birinə, bir-birinin içində hər ikisi itib əridilər.

Karvanbaşını fikirdən yenə də Ruhun səsi ayırdı:

– Eşidirsən məni sən? – Ruh dedi. – Mən çox yoruldu, biləsən. Sən də elə yorğun görünürsən. Çox şey sənə artıq əyan oldu. İndi bəri ürəyin gəldimi yerinə?

Karvanbaşı tutduğunu buraxmayan tərs uşaqlar tutuquşuluq edən kimi ürəyindən keçəni artıq neçəminci dəfə dilinə gətirdi:

– Alacağam intiqamınızı. Nə deyirsən de, intiqamınızı mən alacağam. Nə deyirsən de, alacağam.

Ruhun müztərib səsinin içinə yüngülvari bir acı gülüş də girdi:

– Kimdən alacaqsan, ay Gicinəqulu, kimdən? Bir də elə “ağabəyim”, “ağabəyim” deyib durmusan, o ki heç sənə doğru qardaşın da deyildi, bilirsən?

Karvanbaşı bu sözləri qulaqardına vurdu:

– Sən bəs öz ağanın intiqamını almadın? Aldın axı...

– Elə ona görə də bütün ömrüm boşuna getdi. – Ruh acı-acı cavab verdi. – İntiqam deyib yaşamaq olmaz. Gücün yetməz yaşamağa.

Qarı nənəsinin par-par parıldayan əmanəti uzaqdan yol gəlib düşdü Karvanbaşının yadına:

– Qarı nənəm öləndə bir küp qızıl verdi mənə, dedi ki, sənə əmanətindi. Atandan qalıb dedi. Düşmənin, dedi, böyük düşməndi. Qəvi düşməndi. Sən bu qızılın üstünə əlavə et ki, əksiltmə. Ancaq qızılın gücünə ala bilərsən, dedi, intiqamını...

Ruh nifrətlə pıçıldadı:

– Ax səni, küpəgirən qarı...

– Amma məni boya-başa o çatdırdı, ağa, unutma. Əmanətə xəyanət eləmədi. Ona elə deməyəsən.

– Məndən heç xoşu gəlməzdi... – Ruh ötən zamanların yenidən canlanan xatirəsini səsi ilə qoxulamağa başladı. – Bütün o vaxtı iki kəlmə kəsmədik. Həmişə zindeyi-zəhləsi getdi məndən. Amma ki, görünür vəfası da varmış...

– Bə sən deyirdin o qızıllar...

– Bəli, – Ruh onun sözünü qətiyyətlə kəsdi, – bəli, əlbəttə səninki deyil!

– Bə kiminkidi? – Karvanbaşı xeyli səmimi təəccüb etdi.

– Şahınkı.

– Şahınkı???

Karvanbaşı mat-məəttəl quruyub qalmışdı və həyatının əsas məqsədi gözü qabağında günəşin isti şüası altında yazda dağ ətəyində gecikib qalmış qar topası kimi əriyirdi. Ancaq bunu deyə bildi:

– Yox, ağa, elə danışma. Yalvarıram sənə, elə demə. Bilirsən, sənə dedim axı, Şah mənim ən böyük düşmənimdi...

– Bax hələ... – Ruhun səsi daha bərkdən gəlirdi. – “Düşmənimdi...” Nəyə görə axı? Yoxsa...

– Bəli, ağa, sənə görə, ağabəyimə görə.

– Sən nə dediyindi, gədə?

– Bəli, ağa. Bilirəm, nə deyəsən. Düzdü, sizə zülm eləyən bu olmayıb, bunun babası olub, amma bil ki, qanınızı mən yerdə qoyan deyiləm. Onun

oğlundan alacağam intiqamımı. Qoymanam qalsın yerdə ağabəyimin qanı. Qoymanam. Gecələr qardaş deyib az zarımamışam. Nakam qardaş, biçərə qardaş, zavalı qardaş, binəva qardaş... – Karvanbaşının səsi titrədi, ağlamsındı.

Otağın tək pəncərəsindən o tərəfdə, bayırda küləyin vıyılması elə bərkdən gəldi ki şamdandakı şamın titrək işığı bu səsdən öz zəif titrəyişini də az qala qeyb edəcəkdə.

Əlinin dalı ilə Karvanbaşı gözünü bərk-bərk sildi, bu dəfə göz yaşını gözünün içinə qaytardı, bir azca əvvəl Ruhun ağabəyisi haqda dediyi sözləri xatırladı, əlavə elədi:

– Sənin də, ağa, heç bir sözün mənim qəlbimdən qardaş eşqini çıxaran deyil, biləsən...

– Necə alacaqsan, ay binəva, intiqamı? – Ruh bunun sözünü kəsib çarəsiz-çarəsiz sual etdi.

Karvanbaşı bir daha dörd ətrafına boylandı, hətta otağın o başında gözləri yumulu, hərəkətsiz qalmış Səyyah sehrbaza tərəf bir iti baxış da tuşladı. Arxayın oldu ki, otaqda ondan və Səyyahdan başqa bir vücut yoxdur, Səyyah sehrbaz öz vəcdindədi, onları heç dinləyib eşitmir, bəlkə də özünün təkcənəlik vaxtına girmişdir, amma yenə olsun, bir daha Karvanbaşı ora-bura baxıb tam əmin oldu ki onun sözlərini ancaq və ancaq atasının bu qərib Ruhunu eşidəcək, boğazını yüngülcə arıtlayıb xısın-xısın, amma qətiyyətlə ürəyindəkini açıb ortalığa qoydu, sözünə belə davam elədi:

– Alacağam. Bilirsən, ağa, mən bunun ən inanılmış adamlarındanam. Biriminci sövdəğəri mənəm. Arvad-uşaqlarının bütün nə ki sifarişi var, mənimlədir... Zəhərləyəcəyəm onu. Yavaş-yavaş ölüb gedəcək. İt əzabıyla öləcək. Heç kəs də ki duyuyq düşməyəcək kimdən oldu bu iş. Şah olanda nolar?! Cavab versin qoy babasının əməllərinə.

Karvanbaşı susub əlindəki ipək dəsmal ilə boğazının, peysərinin soyuq tərini sildi, dəsmal bir anın içində yam-yaş oldu, atdı dəsmalı bir kənara mütəkkənin dalına:

– İndi nə deyirsən? – Karvanbaşı ümid dolu bir səslə niyyətinə Ruh tərəfindən təqdir gözləyə-gözləyə soruşub durdu.

Ruhun səsi bu səfər həddən ziyadə qəmli gəlirdi. Ürəküzən ney səsi idi bu səs, başqa bir şey deyildi:

– Sən bir körpə, əl boyda uşaq idin. Ananın balaca ağ döşlərini əməndə elə göyçək olurdun ki... Gicinəqulu... Gəl sən etmə bu işi.

Karvanbaşı çaşdı, çünki belə bir cavabı ağasından heç gözləməirdi. Astaca və tələsik:

– Heç kim duyuyq düşməyəcək, – pıçıldadı, – ona bir əntiq əsa bəxş edəcəm. Kafir elində su içində bir şəhər var, ordan özüm gətirmişəm...

Karvanbaşının həyəcandan yenə ürəyi dözmədi, sözünü yarımçıq kəsdi, oturduğu yerdən ayağa dura-dura:

– Qoy bir görüm bu bədbəxt bizə qulaq vermir ki?! – dedi.

Qapıya tərəf gedib qulağını dayadı qapıya, “yox deyəsən bir ins-cins yoxdur”, düşündü, sonra xapdan açdı, örtüdü qapını, doğrudan da heç kəs o tərəfdə yox idi, bundan sonra arxayın-arxayın Karvanbaşı qayıtdı oturduğu yerə, yenə bardaşını qurdu, belə dedi:

– Yox, bir kəs yoxdu. Sakitlikdi. Qulaq verən yoxdu. Əlqərəz, ağa, bir sənə deyirəm, o əsanın içində uzunsov deşik-deşik bir şüşə qab var. Zəhərli yaş havanı doldurublar bu şüşəyə yığıblar. Hər dəfə əsanı ki yerə basacaq, zəhər buxarlanıb hava ilə bir dolacaq bunun ciyərlərinə. Əsadan bərk yapışdı görün kimi. Yaman gözü tutdu. Doğrudan da bir gözəl əl işidi, iki göz istir baxsın, doymasın. Özü də axsayır axı bir balaca, uşaqılıqda bir iti varmış, südəmər it düşür su dolu hovuzda, bu da atır özünü iti çıxarmağa, ayağını o vaxt əzibdir, indiyənəcən topal gəzir. Bəli, ağa, çox ağıllı qurulub bu iş. Əlbəttə, məqsədimə çatacağam...

Ruh dedi:

– Niyə axı? Heç bir düşündün niyə? Bunun ki, şah babası ölübdür, bəs özünün nə günahı var? Bir də ki, sən hardan bilirsən, sən bu əməlinin mənim üçün bir savabı var?! Heç bir düşündün ki sən, burda sizlərlə qalmaqdansa orda olmaq daha xoşdur?! Sən mənim hansı intqamımı alırsan, bu mənə gərəkdir? Əbədi, bala, əbədi...

Ruh bunu deyib naçar susdu. Karvanbaşı yenə tələsik etiraz eləyib:

– Yox, əbəs deyil, – səsini qaldırdı. – Əzablarımızın əvəzidi bu. Bu dünyanın öz haqq-hesabı var. Ola bilər sənin “oralar” dediyin yerdə hamınızın ağılınız xarab olub. Hər şeyi unutmusunuz. Ola bilər. Bizsə heç bir şeyi unutmuruq. Böyükdü onun günahı, əlbəttə ki, böyükdü.

– Sən bir nağıldı, danışırсан. Hamının günahı var. Kimin günahı yoxdur ki?! Mənim başıma gələnlər bəs boşuna gəldi? Yox. Vəlinemətimin sözündən çıxmamışdım? Çıxmışdım. Başıma da gəldi. Cəzamı mən almalı idim, aldım. Bir düşün...

– Nə düşünüm? Yaxşı bəs ağabəyim?

– Yenə deyir “ağabəyim”... Ortalıqda günah vardı, bala. Mənim günahım, sənin günahın, onun günahı – nə fərqi var? Ortalıqda günah var idi. Sən gəl görmə bu işi...

Ruhun səsini Karvanbaşı saçında hiss elədi, bu səs bu dəfə də onun saçına nəvazişlə sığal çəkməyə başladı.

Karvanbaşı pıçıldadı:

– Ağa, qurbanın olum, ağa, xeyir-dua ver mənə...

– Yaxşı-yaxşı qulaq as mənə, bala, yaxşı-yaxşı qulaq as. Sən nəslə yaşatmalısən, özün yaşamalısən. Bilirsən...– Ruhun istəməyə-istəməyə ağızından yanıqlı bir etiraf özünə yol elədi, çıxdı, – sən heç bilirsən bu yaşamaq nə gözəl olan bir şeydi?! Çıxart at ürəyindən bu intiqam

alovunu, söndür onu külü qalsın, hər şeyin var deyirsən – dövlətin, malın, sərvətin... Hanı bəs sənin rahatlığın, bala, rahatlığın sənin hanı? Yoxdu, yoxdy sənin rahatlığın. Sənə yazığım gəlir...

– Mən bu əməli görməzsəm, bir an rahatlığım olmaz. Ömürlük qaçar məndən rahatlığım. Dinclik nədi, bilmənəm.

– Bəs eləsən bu işi elə bilirsən tapassan dincliyini?

– Tapacam.

– Tapmayassan. Sən özgəsinə cəza verə bilməzsən, gədə, cəzanı Allah verir. Qoy kimə nə verir qurban olduğum özü versin. Sən qarışma Allahın işinə, bala...

Karvanbaşı daha səsini çıxarmadı. Başı sinəsinə endi. Ürəyi şiddətlə vurmağa başladı. İndicə birdən, lap elə qəflətən anladı ki, tutduğu əməlin çəkisi necə ağır imiş. Nəfəsi kəsilə-kəsilə gedib gəldi. Beynindən keçdi ki, bütün bu söhbəti artıq bitirmək zamanıdır, çünki onsuz da bir özü bilirdi bunu ki, iş işdən keçmişdir, ox kamandan artıq çıxmışdır. Yorgun-yorgun etiraf etdi:

– Bilirsən, ağa, mən axı... o əsanı artıq Şaha bəxşiş eləmişəm. İş işdən artıq keçmişdir. Əsanı alanda bilsən nə qədər sevindi. Elə gözəl əsa idi...

– Gicinəqulu, Gicinəqulu... Sən bir gör neyləmişən?! Heç Allah bəndəsi Allahın yer üzündəki kölgəsinə əlini qaldırarmı? Sən Allah bəndəsi deyilsən...

– Yox, ağa, mən düz eləmişəm.

Karvanbaşı artıq heysiz də olsa kor kimi tutduğunu yenə buraxmırdı, son gücü ilə bərk-bərk yapışmışdı bu tutduğundan.

Ruh bir balaca sükut edib nəfəsini dərdi. Götür-qoy edirdi elə bil, sonra qətiyyətlə belə dedi:

– Sən mənim övladım olmazsan əgər gedib Şahın ayaqlarına yığılıb özünə əfv diləməsən. Özün aç məsələni, yalvar, yaxar, göz yaşı tök, mən bunları yaxşı tanırım, özün hər şeyi açıb töksən keçər günahından... bəlkə...

Karvanbaşı acı-acı təbəssüm etdi:

– Gecdi, ağa, gecdi...

Ruh bu dəfə özü-özünə dodaqaltı danışdı. Karvanbaşı onun sözlərini güclə eşidib anlaya bildi. Ruh deyirdi:

– Verəydilər mənə, mənim balam, o qarı nənəni, ona olmazın işgəncəni o qara qulumla bir yerdə mən özüm bilərdim qurğuşunu dağ eləyib əridib necə tökərdim damcı-damcı boğazına. Sənə “intiqam” deyən dilinə iynələrlə necə gözəl tikişlər qoyardım. Küpəgirən, küpəgirən...

İlk dəfə Ruhla təmasdan bu yana ürəyinin içinə Karvanbaşının gecikmiş nəvaziş dolu sevinc gəlib bir zərif kəpənək kimi qondu:

– Ağa, dilinə qurban olum, ağa sözünə qurban olum, mənim üçün belə yanırısan sən? Allah, mən necə xoşbəxtəm, bir bilsən mən necə xoşbəxtəm, ağa?!

Ruh susdu. Yenə bayırdan boranın vıyılması aşkar eşidildi. Karvanbaşının ürəyinə qonmuş bu zərif kəpənək boranın ancaq səsindən bir andaca titrəyib uçub harasa itdi, qara-qura fikirlər yenə gəldi girdi beyninə, soruşdu:

– Ağa, deməli mən belə çıxır boşuna yaşamışam bu dünyada?! – Karvanbaşının son sözləri ondan xəbərsiz, xəlvəti gəlib bu sözlərə özünü güclə çatdıran acı göz yaşlarına büründü.

– Dur, arvadlar təkin ağlama. – Ruh sərtliklə dedi. – Dur, tələs, get saraya, nə qədər ki, əsanın sirri faş olmayıb yetiş... Mənim dediklərimi elə.

– Yox, gedə bilmənəm. Dizlərimdə heç taqət qalmamışdır. Ayağa dura bilmənəm oturduğum bu yerdən...

Söhbət gəlib bu məqama yetişən zaman həyətdən o tərəfdə küçədə qopan səs-küyün uzaq səsi otağa gəlib çatdı. Həyət darvazası qəflətən bərk-bərk döyüldü. Bir bölük Şah əsgəri, on-on beş adam olardılar, əlləri yalın qılinc qapının ağzında artıq durmuşdular, bir neçəsi də dəmir qapını əllərindəki daşla vurduqca vururdu. Bunlar Şahın xüsusi cəza dəstəsi idilər. Səs-küydən həyətin o başındakı nökr evində yatmış nökrələr də, evdəki yuxarı mərtəbədəki qaravaş-qulluqçular da, Karvanbaşının arvad-uşağı da hövlnak yuxudan ayılıb qalxıb əməlli-başlı təlaşa düşdülər. Heç bir kimsə nə edəcəyini bilmirdi. Kimi vurnuxur, kimi öz vücudunun içinə qısılib qalmışdı. Xacə İbrahim

ağa Karvanbaşı olan otağa ürəyi səksəkəli tələsik gəlib özünü içəri saldı:

– Qurbanın olum, gözümün işığı! – Xacə İbrahim ağa həyəcanla dedi. – Şahdan əsgər gəlib, eşidirsən, darvazanı sındırırlar. Şah, deyirlər, səni yanına istir. İndi. Bu saat. Gətirin onu deyib əsgərlərə. Nə baş verib demirlər – sən bir şey bəlkə biləsən?

Karvanbaşının dizlərinə hardan güc gəldi, özü də bilmədi. Əlini yerə dirsək edib dimdik ayağa qalxdı, səsi qətiyyətli çıxdı:

– Əsgər deyirsən gəlib, eləmi? Get, onlara de gəlirəm. Məəttəl qalmasınlar, de abdəst alıb indi gəlir. Get daha.

Xacə İbrahim ağa yenə qorxu içində ağzındakı sözünü udqunub qaytarıb naçar geri döndü, gedib çıxdı həyəətə. Zərbələrdən titrəyən küçə darvazasına yaxınlaşdı, elə darvazanın yanından hasarın o tərəfinə qışqırdı:

– Gəlir, gəlir. Bir ləhzə səbriniz olsun. Abdəst alıb gəlir.

Küçədəki səs-küy bir qədər yatdı. Cəza dəstəsinin əsgəri gözləməyə qərar verdilər.

Karvanbaşı otağın ortasına pəncərənin yanına gəldi. Dörd tərəfə boylandı:

– Ağa, sən mənə görükə bilərsən? – soruşdu.

– Yox, görükəmmərəm. Biz bunu bacarmırıq.

– Ruh peşiman-peşiman cavab verdi.

– Bu səninlə son görüşümdü, ağa. Bir təvəqqem var.

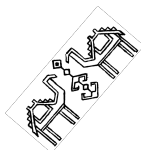
– Söylə.

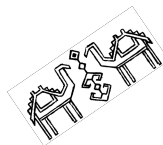
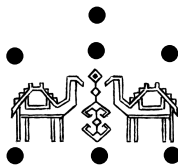
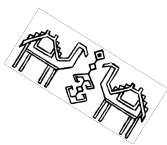
– Ağa, ömrüm boyu mən sizin həsrətinizlə yaşadım, bilirsən. Anamı, doğma anamı bir dəfə də olsun yada salmadım. Ancaq sən və ağabəyim. Sən və o. Ancaq indi... bilirsən, ağa, anam yadıma düşdü...

Karvanbaşı susdu, əllərini yana aparıb sonra yuxarı uzatdı, qəlbinin düz içindən bir iniltiydi gəldi:

– Anamı söylə mənə ağa, nolar, anamı söylə.

Yavaş-yavaş, təmkinlə bayaqdan bəri sakitcə oturduğu yerdən Səyyah sehrbaz qalxdı ayağa, otağın ortasında əllərini göyə açmış Karvanbaşıya bir məhəl qoymadan onun yanından keçib otaqdan çıxdı bayıra.

Bir müddət sonra başda Şah qoşun artıq bu məğlub olmuş və əvvəlki dikbaşlığından bir şey qalmayan şəhəri tərk etdi və bədbəxt Məmmədqulu tərs kimi öz müdhiş qərarından dönməyib qoşun içində tənha, yeganə adam oldu bu şəhərdə qaldı. Gözəl Pərnisəni özünə artıq arvad eləmişdi və günlərin bir günü bir oğlan uşaqları da anadan olmuşdu bunların, çox fikirləşib Məmmədqulu bu uşağın adını qoydu Allahverdi, amma hərdən-birdən əzizləyə-əzizləyə, oynada-oynada Gicinəqulu çağırırdı onu.

Uzun gecələrin birində gözünə Şahverəndən sonra nə illah etsə də yuxu gəlməyən Məmmədqulu nəhayət yanında mışıl-mışıl ona qısılib yatmış gözəl Pərnisəni böyründən yavaşdan itələdi, əli ilə onun ipək saçlarını tumarlayıb “qorxma, qalx” dedi, “vaxtdı”. Gözəl Pərnisə əvvəl-əvvəl bir şey başa düşmədi, elə bildi çağadı, yuxudan ayılıb süd istəyir, sonra xatırladı: körpəni qoca anasının yanında yatırtmışdı bu gecə. Heç bir

söz soruşmadan dinməz-söyləməz yerindən qalxdı, o da, bu da bir-birinə nəzər yetirmədən, yavaş-yavaş, tələsmədən geyinməyə başladılar. Geyinib gözəl Pərnisə durdu Məmmədqulun qarşısında. Məmmədqulu arvadını heyran-heyran süzdü, baxışında kədəri o qədər böyük idi ki, aşkara bir odlu ah da hələ çıxdı sinəsinin çox dərin yerindən, sonra başını yenə yerə dikib qabağa düşdü, “getdik” dedi. İkisi də – Məmmədqulu qabaqda, gözəl Pərnisə onun arxasınca həyəətə enib küçə darvazasını yavaşdan açdılar ki, səs eləməsin və yenə Məmmədqulu qabaqda, gözəl Pərnisə onun arxasınca bu qapıdan çıxıb düzəldilər yola, gəlib-gəlib şəhərdən azca kənar bir yerdə bir tanış qayalıq var idi, ona yetişib çıxdılar o qayalığın başına. Aşağısı dərin dərə idi, bir bulağın suyu dəcəl-dəcəl ilan kimi qıvrılıb özünü bir münasib yerdən həsrətli sevgili kimi atırdı o dərənin geniş, tüklü qucağına. Sonra da yorğun-yorğun dərənin dibindəki təzə qəbrin yanından fırlanıb üz alıb gedirdi öz yolu ilə.

Hər ikisi bir münasib yer tapıb oturdular, amma elə oturdular ki ancaq kürəkləri dəydi bir-birinə. Kürəkləri yapışdı bir-birinə, qıraqdan baxan iki vücut yox, bir vücut görərdi onları. Bu tərپənməz və qorxmaz vahid vücut öz içində əsim-əsim, tir-tir əsən iki ruhu bərk-bərk sıxıb heç hara buraxmaq istəmirdi. Gözəl Pərnisə əlin atıb yanındakı göy otdan bir qalın, hündür otu seçib qırdı, ağızına saldı. Dişləri ilə bu otun ucunu didib-

didişdirməyə başladı. Bir xeyli lal-dinməz səs çıxarmadan suyun qijiltısına qulaq verdikdən sonra əvvəlcə Məmmədqulu “ya Allah” deyib durdu ayağa, ondan sonra gözəl Pərnisə arxasından ki dayaq getmişdi, əlini yerə basıb o da “ya Allah” deyib qalxdı, dikəldi, amma yenə Məmmədquluya tərəf çönmədi, elə arxası ona durub qaldı, bircə haman otu yenə də dişləri ilə bərk-bərk sıxdı, otun acı dadı dilinə, ağzına, beyninə keçdi, amma yenə çeynəməyindən qalmadı otu. Məmmədqulu daha vaxt itirmədi, bir ləhzə dərin nəfəs alıb bir əli ilə gözəl Pərnisənin belindən yuxarı, o biri əli ilə hər iki ayağından yapışib dimdik qaldırdı qızın artıq tənha cavan bədənini başının üstünə, bu zaman gözü göy üzünə sataşdı, baxdı gördü daş duzdu parça-parça eləyib səpiblər asimana, adını da ulduz qoyublar, topa-topa, səf-səf, bircə-bircədilər, beynindən keçdi ki, sabah yəqin çox isti olacaqdır, bunun ardınca beynindən bir də o keçdi ki, sabah səhər çağa yuxudan ayılıb qarı nənin əyilmiş belinə bağladığı qundaqdan əlini sallaya-sallaya elə hey durmadan çığıracaq, səsini başına atıb duracaq, qarının qulaqları kar, ancaq özünə sərf eləyəni eşidir, vuracaq özünü karlığa, uşağın qışqırığına məhəl qoymayıb yarızümzümə ilə dodaqaltı belə deyəcək: “yat, yat, yat yatıb göyçək bala olarsan, qarağacın kölgəsi hər yana düşəndə o kölgənin altınaca xəli-xalça salarsan, mən də sənə o kölgənin altında gizlənmiş gecə ulduzlarının bir-bir nağılını danışaram. Bax yatmasan, o zaman...

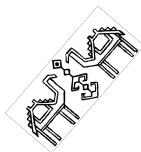
damdabaca gəlib səni aparacaq...”

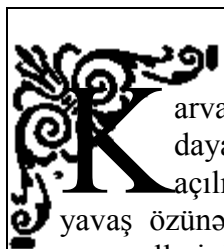
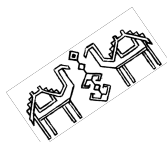
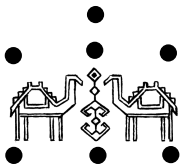
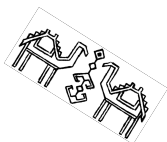
Çağa bu səsin ahənginə uyub qəribədi ki yatacaqdır, yavaş-yavaş huşa gedəcəkdir və hər günkündən uzaq, hər günkünə artıq heç vədə oxşamayan bir sabah başlayacaqdır... amma axı bunun bəs özünün nədi günahı, bir günahı yoxdu ki, bu biçarənin nə olsun ki başına gələn müsibətin baisi o idi, başqa nə qədər desən də səbəbkar tapmaq olardı, yox, qoy mən daşı ətəyimdən töküm, etməyim mən bu işi, düşünüb Məmmədqulu istədi gözəl Pərnisəni qaytarıb təzədən ayaqları üstə qoysun yerə, yenə ipək saçlarına tumar çəksin qabar barmaqları ilə, bütün ruhu ilə titrəyən qız inana-inana sığınsın ona, iki gəlmişdilər bir adam kimi qayıdıb getsinlər evlərinə, birdən hiss elədi ki, bəs axı əllərini ki qaldırıb göyə, bu əllərində bir ağırlıq yoxdu, kimi qaytarıb qoyur yerə?! Gözəl Pərnisə gözgörə yox olmuşdu. Bir an əvvəl bəlkə də əllərinin üstündə idi, amma indi əlləri boş idi, iki yalın qılinc kimi açılıb tuşlanıb göy üzünə, ulduzları hədələmirmi, hədələyir. Yox olmuşdu, uçub getmişdi gözəl Pərnisə, səsinə də, cıqırını da çıxarmamışdı, nə dil töküb yalvarmışdı, nə qarğamışdı, nə də umu-küsü eləmişdi. Eləcəyə yox olmuşdu. Bəs o zaman hara yox olmuşdu bu Allahın zavallı bəndəsi?! Niyə, nə üçün Məmmədqulunun bomboş əlləri göyə açılıb qalır, nə zaman uzatdı ulduzlara əllərini?! Yanına salmaq istəyir, sala bilmirdi. Gəlib gözlərinin qabağında belə bir mənzərə dayandı. Anasını

itələyib quyuya salandan sonra özünü hövlnək gecəyarı Qarağacın altında yatıb yuxuya getmiş tacir Zəbullanın həyatınə salanda, qəmənı onun ürəyinin başına itələyəndə tacir Zəbullanın dodağına hardansa gəlib bir balaca göyçək quş olub təbəssüm qonmuşdu, öləndə də elə o təbəssüm dodağında öldü. Məmmədqulunun matı qurumuşdu ki, bu niyə belə gülə-gülə ölür, əlləri niyə belə daşa dönüb tərənəmz qalıb, iki quş qanadı kimi, yox iki yalın qılınc kimi yuxarı göy üzünə tərəf tuşlanıb?!

Nəhayət Məmmədqulu gözlərini birtəhər eləyib daşa dönmüş əllərindən ayırdı, nəzəri yenə sataşdı göydə ona bic-bic göz vuran çoxbilmiş ulduzlara tərəf baxıb gördü ki, onlar artıq bu gecə üçün qocalmağa başlayıblar yavaş-yavaş büzüşüb əriyib üzəşığı tökülürlər, əslində onlar artıq yox idilər, ya da ki, tül bir pərdənin arxasındaydılar, səhər isə yavaş-yavaş, ağır-ağır açılırdı, bəs bu qız hara yox oldu, hara itdi, hara qeyb oldu, noldu axı buna – səssiz hiçqırtıdan çiyinləri atılıb-düşən göz yaşlarını diri-diri udan Məmmədqulu bu işə mat-məttəl qalmamışdımı, qalmışdı.

arvanbaşı otağın ortasında lal-dinməz dayanıb durmuşdu, əlləri də ki necə açılmışdı göyə eləcə açıla idi. Yavaş-yavaş özünə gəlməyə başladı. Bir az keçdikdən sonra əllərini naəlac yanına salıb qayıdıb gedib öz köhnə yerində yenə bardaş qurub oturdu, daha gözlərilə, qulaqları ilə Ruhu otağın heç yerində axtarmadı, elə-belə özü-özünə yavaşdan dedi:

– Ağa, bilirsən, gəlməyini duyuyq düşməyəsən, bir yaxşı şeydi bu ölüm... O uzaq gecələrdə dəvə üstündə yırğalana-yırğalana dəfən-dəfən gözümün qabağına gətirməyə nə cəhd elədim, alınmadı.

Ruh dedi:

– Bala, mən sənə deyirəm. Dayanma daha buralarda. Mən bilirəm səni nə gözləyir. Qaç, çıx aradan. Gözlərin haranı görür, ayaqların haracan gedir get qurtar canını.

Xacə İbrahim ağa daha icazə-filan gözləmədən yenə özünü təlaş içində saldı otağa:

– Gözümün işığı, mən çıxdım əsgərə dedim gəlirsən, amma bunlar bir səbirsiz məxluqlardı...

Deyirlər, çıxmasan sən, qapıları sındırıb hamımızı qılıncdan keçirəcəklər – arvadlı, uşaqılı. Şahın sənə deyirlər qəzəbi keçib. Sən deyirlər... onu zəhərləmək istəmişən...

– Bir də çıx onların yanına, yalvar, sısqa, de ki, gəlirəm. Hara qaçacağam? Qaçmağa yerim var? Gəlirəm. Get daha. Amma dur! – Karvanbaşı nəfəs dərdi. – O bir oğlum sənə əmanət, mən səni ölümdən qurtardım, unutma.

– Unudarammı, gözümün işığı?! – Xacə İbrahim ağanın özündən xəbərsiz gözlərindən göz yaşları seylan olub axmağa başladı. – Heç vədə unutmam...

Ürəyində isə düşündü: “Necə doğru söylədi Səyyah sehrbaz Düzəngah yolunda ki, səninki bir başqa eşqdır. Mən indi buna bir şey olsa nə cürə yaşayacam?”

Ruhdan bir kədərli nida yenə gəldi:

– Küpəgirən qarı, ax küpəgirən qarı!..
Qoymadın qala, aldın məndən intiqamını.

Karvanbaşı daha bu səsə məhəl qoymadı. Xacə İbrahim ağanın əlindən tutub yalvarışla belə söylədi:

– Bax, İbrahim ağa, mənim axırım çatdı, sən qalırsan, hər sirrim səndədi, qızıklarımın yerini bilirsən... Al götür, nə istirsən elə, amma oğlum, oğlum sənə əmanət... Di get, daha, get, deyəsən yenə şuluq etdilər...

Xacə İbrahim ağa birdən bütün vücudu ilə qısıldı Karvanbaşıya, sonra cəld ayrıldı, hönkürtü vurub gözü yaşlı otağı tərək elədi.

Küçədən bu dəfə daha hiddətli səslər, daha şiddətli təhdidlər gəlməyə başladı. Böyük küçə darvazasını artıq döymürdülər, buna döymək deməzdilər, buna darvazanı sındırmaq deyərdilər.

Əsgərdən biri əlinə bir yekə daş alıb yerdən var gücüylə tolazladı hasarın bu biri tərəfinə. Daş göy ilə uçaraq gəlib düşdü evdən çıxıb qapıya tərəf töyşüyə-töyşüyə özünü çatdıran Xacə İbrahim ağanın düz ayaqlarının altına. “Əstəğfurulla” pıçıldayıb yenə bərkdən üzünü darvazaya tutub Xacə İbrahim ağa qışqırdı:

– Bir ləhzə səbriniz olsun, nolar?! Gözləyin bir! Gəlir.

Evin içində isə arvad-uşaq artıq yataqdan qalxıb çıxmışdılar qapının ağzına. Karvanbaşının balaca oğlu tir-tir əsirdi və anasının paltarının balağından bərk-bərk yapışmışdı. Çaşqın ana bir əli ilə uşağı qucaqlayıb qarnına sıxılmışdı, o biri əli ilə dağınıq saçını qaytarıb örpəyinin içinə salmağa çalışırdı.

Səhər hələ tam açılmasa da, tək-tük qar dənəcikləri idi göyde ora-bura uçuşurdu, bəlkə də bunlar hasardibi əkilib ucalmış böyük-nəhəng qarağacların üstündə ağ şal kimi atılıb qalmış dünən axşam yağan qarın dəstədən ayrı düşmüş

viranə hissəcikləri idi, həyətdə arxayın-arxayın ora-bura uçuşurdular, sazaqlı və qaramtıl havanın içindən yumşaq, parlaq işıq zərrələri kimi keçib gedirdilər.

Səyyah sehrbaz həyətə çıxdı, əlində səccadəsi və bağlaması vardı. İçəri otaqda ki Karvanbaşı ilə Ruhü qoymuşdu təkbətək, o otağın həyətə çıxan bağlı pəncərəsi birdən taybatay açıldı. Karvanbaşı pəncərədə göründü və var gücü ilə bağıraraq öz bağirtisini küçə darvazasını az qala yerindən oynadan ahəngli zərbələrə qarşı yolladı:

– Allahü-əkbər!! Dedim ki, gəlirəm. Bir ləhzə səbriniz var sizin, yoxdu?! Gəlirəm!

Darvazaya dəyən zərbələrin səsi kəsildi. Amma əskər daha arxayınlaşmadı, hasarın üstündən bir əskər papağı görükdü. Əskərdən biri deyəsən hasara qalxıb həyətə atılmaq istirdi. Əvvəl-əvvəl vəhşi baxışla həyətin ora-burasına nəzər saldı. Əvvəl-əvvəl həyətdə heç kimi görmədi, çünki nöqərlər canlarını basmış qorxudan nöqər evində bir-birinə qısılib qalmışdılar, səsləri də çıxmırdı. Bircə Xacə İbrahim ağa idi darvazanın yanında, bir də ev qapısına yapışıb qısılmış ana ilə bala idi, onlardan aralı Səyyah sehrbaz idi, diqqətlə baxıb daha bir adam görükmədi hasardan həyəti acgözlüklə seyr eləyən bu əskərin gözünə.

Karvanbaşı pəncərəni taqqataq yenidən bağladı, çıxıb otaqdan getmək istəyən yerdə bir an ləngidi, üzünü boşluğa tutdu:

– Gedirəm, ağa, – dedi. – Deyirsən səni, ağabəyimi tanımayacağam, eləmi?

– Elədi. – Ruh cavab verdi.

– Hələ burdasan?

– Burdayam!

Ruh hələ də otaqda idi. Otağın ortasında mizin üstündə şamdandakı şamın şöləsi hələ də titrəşirdi, otağa dalğa-dalğa bir qırıq da olsa o şamın hərərətini yayırdı.

– Belə. Biz səninlə bir də heç bir zaman görüşməyəcəyik. Ya qismət, kim bilə, kim bilməyə. Bir az da gözlə, tək qoyma məni.

Ruhun cavabı onun damarda axan qanını dondursa da Karvanbaşı sarsıldığını biruzə vermədi. Cavab isə bu idi:

– Bilirsən nə var?! Götür o xalçadan asılan xəncəri əlinə, götür, çəkinmə. Əlin də titrəməsin. Çox asandı bu. Vermə özünü Şahın əlinə, zülmü böyük olacaq. Sapla, sapla qəlbinin başından. Elə bil nəyisə yerinə qaytarırsan.

Karvanbaşı elə bil bu sözləri çoxdan gözlirdi, daha heç bir başqa şey düşünmədən tez əlini atıb arxasındakı divardan asılmış xalçadan xəncəri götürüb qınından sıyırdı. Təəccüblə əlində ora-bura çöndərib bu xəncərin parıltısına yarıqaranlıq otaqda baxdıqca baxdı, xəncərin işığı gözünə düşdü, gözü qamaşdı, sonra gözlərini bərk-bərk yumub bir kəlmə danışmadan zərblə köksünə soxdu xəncərin iti ucunu, xəncər tiyəsinədək girdi

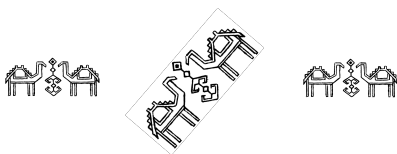

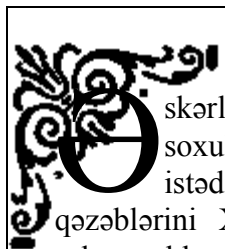
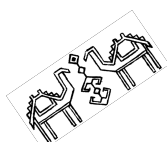
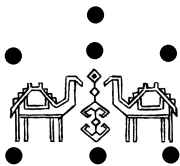
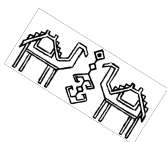
qəlbini iki yerə böldü keçdi. O bölünən yerdən iki damla qan içəridən üzüyuxarı axa-axa gəldi, boğazından keçdi, çatdı bunun dodaqlarına yapışıb qaldı, son sözləri də haman iki damla qana qarışıb çıxdı canından:

– Əlvida... ağa...

Ruhun son sözlərini canını artıq tapşırmış Karvanbaşı eşitmədi:

– Əlvida, oğul! – Ruh dedi.

Əskərlər açıq darvazadan nəhayət ki, içəri soxulanda Xacə İbrahim ağa nə qədər istədi özünü bir kənara çəksin, olmadı, ilk qəzəblərini Xacə İbrahim ağanın üstünə tökən əskər saldı onu ayaqlarının altına, əz ki əzəsən, əzdi. Ağrılı vücudunun üstündən təpik ata-ata keçib gedən əskərin ardınca bütün bədəni eybəcər bir hala düşmüş Xacə İbrahim ağanın ancaq təəccüb dolu açıq gözləri baxa-baxa qaldı. Ağzı balıq ağzı kimi açılıb yumulsa da nəfəs deyilən şey gəlmədi daha ağzından.

Əsgərin başının Xacə İbrahim ağaya qarışmasından Səyyah sehrbaz öz bildiyi kimi istifadə elədi. Ona yalvarışla baxan naçar anadan balasını tez çəkib qopardı, bir küncə özünü verib səccadəsini yerə saldı, qırmızı külahını boğçadan çıxarıb qoydu başına, qorxusundan çaşıb qalmış səsini də çıxara bilməyən bu uşağı gizlətdi geniş əbasının içində, girdi bu uşaqla birgə özünün təkçənəlik vaxtına, yer üzündə nə vardısıa hər şeyi unutdu, uşağı da bərk-bərk sıxmışdı qarnına,

uşağın ağzı ürəyinin başında idi, hərgah qışqırsa idi Səyyah sehrbazın ürək döyüntüsü bu qışqırtını harasa azdırıb eşitməz edəcəkdİ.

Bir kənarda oturub irəli-geri yırğalanan və dodaqaltı vird edib ətrafına bir məhəl qoymayan boylu-buxunlu, kosa dərvişə əskər bir an baxıb durdu, sonra dərvişdən yan keçib kiçik dağ seli kimi evin içinə cumdu, haray-həşirlə qaçıb onlardan canını qurtarmağa çalışan arvadın arxasınca düşdü. Bir oxçu dizini yerə basıb oxunu atdı, ox bunun kürəyindən dəydi, yavaşcana özünə yer eləyə-eləyə sinəsinə oxun ucu gəlib çıxdı. Üzü üstə yığıldı, saçları örpəyin altından gur şəlalə kimi birdən sıçrayıb çıxmamı, çıxdı, yaşıl gözləri yumuldu, bir an sonra daha bu arvad heç nə duymadı...

Əskərlər böyük otağa keçib Karvanbaşının yerə sərilmiş cəsədinin üzərinə əyildilər, bir əskər iti qılıncını çəkib bunun başını “xırt” kəsdi saldı bir torbanın içinə, torbanın ağzını bağladı, kəsik başı özü Şahın ayaqlarına atacaqdı. Artıq başsız cəsədi isə “bəsdİ” deyənəcən qəzəb və hiddətlə təpiklədikdən sonra əskərdən biri o tərəf bu tərəfə boylandı:

– Bə uşaq noldu, bunun bir balaca oğlu da vardı ki... Axtarın!

Dörd tərəfə səpələnib böyük imarəti addım-addım gəzdilər, həyətə çıxıb nökərlərin evini qarış-qarış axtardılar, “siz gizlətməş olsanız, hamınızı

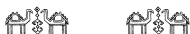

qıracağıq” nökərlərə vəd etdilər, amma uşaq bir parça əppək olub çəkilməşdi yerin təkinə, bəlkə də çıxmışdı artıq ağappaq yağan bol qarı ilə ətrafı dümağ işığa bürüyən göyün yeddinci qatına. Heç o dərvişi də daha görünmədi, həyətdən yox olmuşdu, ilim-ilim itmişdi.

O səhər qar başladı dənə-dənə yağmadı, topa-topa tökdü özünü yuxarıdan aşağı. Nə şəhərin evləri, nə yolları, nə ağacları, nə də adamları düz-əməlli gözə görükmürdülər. Səyyah sehrbaz qucağında uşaq sürətlə, nəfəsini dərmədən baş götürüb gedirdi. Gözləri yumulu idi, ancaq bircə dəfə də bürüməmişdi hələ, ayağı heç nəyə ilişməmişdi, elə bil min ildi ancaq bu yolla getmişdi. Öz yerinə özü də mat-məəttəl qalmışdı. Yolu düzünə getmirdi, yolu fırlana-fırlana, çevrə cıza-cıza gedirdi. Doğma yurdu Çərxi-fələk ölkəsindəki uşaqlığı yadına düşmüşdü, nə idi?! Heç kimin gözünə görükmədən bu minvalla gəlib Kəhrizli yolla şəhər qapısına çatdı. Ürəyi tövşüməkdən az qala ağzına gəlirdi. Uşaq nazik qolları ilə Səyyah sehrbazın boynunu qucaqlayıb bütün vücudu ilə ona elə sarılmışdı ki, Səyyahın bədəni az qala keyimışdi. Bu boyda uşaq necə qucağında buracan gətirib çıxara bilmişdi, bu güc ona hardan gəlmişdi – bunu düşünməyə belə ürək eləmir, düşünsəydi gücün onu tərk edəcəyindən qorxurdu. Şəhər qapıları taybatay təzəcə açılırdı.

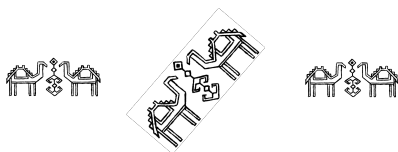

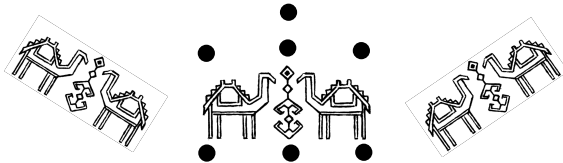
Düzəngah yolundan özləri ilə sazağın nəfəsini gətirib gələn yorğun yolçular soyuq gecəni bağlı qapı ağzında keçirəndən sonra yavaş-yavaş, yuxulu-yuxulu şəhərə daxil olurdular. Səyyah sehrbaz gözlərilə az qala onu yeyən gözətçilərin yanından başını yerə dikib heç kimin üzünə baxmadan şəhərdən qədəm qoyub bayıra, saldı özünü Düzəngah yoluna, yenə də arxasına baxmadan eyni sürətlə və eyni üsulla çevrə cızacıza indi də bu yolu getməyə başladı. Ürəyində tutmuşdu ki, əskər özünə gələndən sonra, əlbəttə ki, onları izləyəcəkdir. Bir xeyli yol gedib daha taqəti çatmadı, dayandı, nəfəsini dərdi, uşağı qucağından yerə qoymaq istədi, amma uşaq qırsaqqız olub qucaqdan düşmədi ki, düşmədi. Uşaq qucağında ilk dəfə Səyyah sehrbaz boylanıb arxaya, şəhər tərəfə baxdı. Şəhər də, qala qapıları da böyük bir ağartının içində yavaş-yavaş əriməkdə idilər. Elə onun özü də şəhərdən baxan olsaydı artıq ağappaq bir heykəl idi, baxan olsaydı gözə görükməzdi. Bir-birlərinin gözüne görükməyən bu ağartılar bir azdan yenə də bir-birilərindən uzaqlaşmağa başladılar. Səyyah sehrbaz təzədən yola düzəlməzdən əvvəl şəhər tərəfə bir nəzər də salıb daha şəhəri heç görmədi, yox olmuşdu şəhər, özü də qar yağıb onu ağappaq bir nəhəng dağa çevirməsəydi belə Səyyah sehrbaz gözlərini bərk-bərk qırpab bir də diqqətlə baxandan sonra Seyid Sarının uzun illər bundan

Əvvəl ona dediyi sözləri yadına saldı və qəti əmin oldu ki, bu şəhər bax elə bu anda, indi artıq yer üzündə yoxdur.

Sazaq kəsməyə başlamışdı. Səyyah sehrbaz don vurmuş boz torpaqda güclə sezilən kölgəsinə əba kimi bürünərək qucağında uşaq arxasını artıq yox olmuş şəhərə çevirib yoluna davam etdi.

Sehrbazlar dərəsindən yuxarıda Görükməz tərənin ətrafındakı tufan-boranın dərəyə heç bir dəxli yox idi. Görükməz tərənin altından keçib gedən yol başdan-başa üstündə heç bir izi-nişanəsi olmayan ağ rəngə bürünmüşdü. Elə bil bütün dünya artıq ağ bir kəfən idi.

Sehrbazlar dərəsində isə yenə bahar çağıydı, gül-gülü, bülbül-bülbülü çağırırdı. Sehrbazlar bir-biri ilə söhbətləşə-söhbətləşə bir dəstəsi dərə boyu gəzişir, o biri dəstəsi isə dairə qurub bir qızılgül kolunun ətrafında yaşıl çəmənliyin üstündəcə əyləşmişdilər. Bir tək Ağ dərviş ürəyi səksəkədə, fikri-zikri buralardan uzaqda idi, onun qulağına tövşüyən nəfəslə bir ahəngdə vuran ürək döyüntüləri idi gəlib çatırdı. Ağ dərviş artıq bilmişdi ki, bu ürək döyüntüləri kimindi, gözünün qabağında Səyyahın surəti də gəlib durmuşdu və bu surət çəkilib heç bir yana getmirdi. Qucağındakı uşağı da görmüşdü, arxasında ağ dumana bürünüb yox olan şəhəri də görmüşdü, ürəyi daha tab eləmədi, dərədən üzüyuxarı yola aparan cığıra

girdi, yavaş-yavaş gəlib yolun lap ağzına çatdı. Yola çıxma bilməyəcəkdi. Çıxan zaman kənar dünyadan dərəcə onun çıxdığı məsafə boyda bir dəşik açılacaqdı və bu deşikdən içəri sazaq, şaxta özünü dürtəcəkdi, güclə Səyyah sehrbazın arxasınca onun özü boyda deşiyi sehrbazlar əlbir olub bağlamışdılar. Ağ dərvişin çarəsi, əlbəttə, ancaq gözləmək idi. Ürək döyüntüsünün və Səyyahın töyşüyən nəfəsinin səsi artıq lap yaxından gəldi. Elə bu zaman Ağ dərvişin beyninə o biri dünyalardan, o biri həyatdan da səslər gəlib bu səslərə qarışdı, bu dəfə gözü önündə qədim bir vəqə canlandı.

– Həqiqətən bircə andı hər şey. Hər şey bu bircə anın içindədi – keçmiş də, gələcək də. – Ustadı ağsaqqallı şeyx Mənuçöhr ibn Sadiq deyirdi bu sözləri, qarşısında isə iki gənc müridi yanaşı əyləşmişdi, bu iki ayrılmaz, sevimli dost əlləri ilə də oturduqları yerlərindəcə bir-birindən bərk-bərk yapışmışdılar.

– O an mənim üçün yoxdur, çünki o anın hələ adı yoxdur. – Bu sözləri gənc müridlərdən adı Seyid Sarı olan biri söylədi.

– O anın adı var, yox, dəxli yoxdu, mən onu ürəyimin içində görürəm. – Bunu isə o deyirdi – Ağ dərviş.

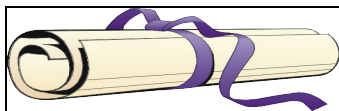
Şeyx gülümsündü:

– Var artıq adı! Onun adı **dolğun andır**. Hər şeyi – keçmişi də, gələcəyi də öz içinə yığan indiki **dolğun an**. – Şeyx Mənuçöhr uzun, ağ saqqalını

tumarlaya-tumarlaya gözlərini qıyıb bu iki gəncə
nəvazişlə və bir qədər də kədərlə baxdı.

...Səyyah sehrbazın taqətsiz əllərindən
yuxusuna qısılmış uşağı ehtiyatla qəbul edib Ağ
dərviş qədəm basdığı yerə diqqət edə-edə yaşıl
çığırda üzünü aşağı – həmişəbahar Sehrbazlar
dərəsinə enməyə başladı. Onun ardınca Hacı Mir
Həsən ağa Səyyah – Səyyah sehrbaz titrək
dizlərinin son gücünü taqətsiz ayaqlarına ötürərək
üstünün-başının artıq əriməkdə olan qarını çırpa-
çırpa yavaş-yavaş gəlirdi.

MÜNDƏRİCAT

<i>İlğımların virtual söz hicabı (A. Talıbzadə).....</i>	3
SEHRBAZLAR DƏRƏSİ (<i>roman</i>).....	9

Kamal Abdulla
(*Kamal Mehdi oğlu Abdullayev*)

Sehrbazlar dərəsi
(*roman*)

Bakı – Mütərcim – 2005

Bədii redaktor: Şükufə Ağakışiyeva
Rəsam: Leyla Nəsimova
Texniki redaktor: Mətanət Qaraxanova
Kompüter tərtibatı: Aynur Sadıqova

Yığılmağa verilib: _____
Çapa imzalanıb: _____

